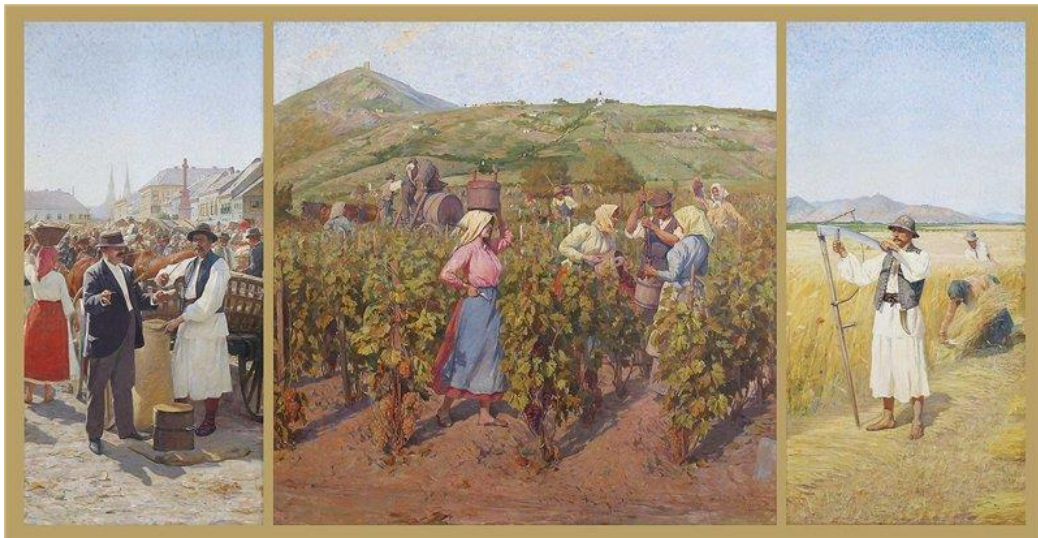

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ
УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ПРЕДЕЛА „ВРШАЧКЕ ПЛАНИНЕ“
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА УРБАНИЗАМ
И ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАР

Владимир Галић

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ
УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ПРЕДЕЛА „ВРШАЧКЕ ПЛАНИНЕ“
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

ОБРАЂИВАЧ:

ЈП „ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ ВОЈВОДИНЕ“ НОВИ САД

Е - 2652-1

РУКОВОДИЛАЦ ТИМА

Тања Топо

Тања Топо, маст.инж.зашт.жив.сред.

ДИРЕКТОР

Предраг Кнежевић
Предраг Кнежевић, дипл.правник

Нови Сад, 2020. године

РУКОВОДИЛАЦ ТИМА: Тања Топо, маг.инж.зашт.жив.сред.

СТРУЧНИ ТИМ:

- мр Владимир Пихлер, дипл.инж.арх.
- мр Драгана Дунчић, дипл.пр.планер
- Иван Тамаш, дипл.пр.планер-мастер
- Наташа Медић, дипл.инж.пејз.арх.
- Наташа Симичић, дипл.пр.планер-мастер
- Бранко Миловановић, дипл.инж.мелио.
- Мирољуб Љешњак, дипл.инж.пољ.
- Милан Жижич, дипл.инж.маш.
- Марина Митровић, мастер проф.геогр.
- др Оливера Добривојевић, дипл.пр.план.
- Зоран Кордић, дипл.инж.саоб.
- Зорица Санадер, дипл.инж.елек.
- Тања Топо, дипл.инж.зашт.жив.сред.
- Радованка Шкрбић, дипл.инж.арх.
- Теодора Томин Рутар, дипл.правник
- Милко Бошњачић, мастер дипл.инж.геод.
- Радован Ристић, елек.техн.
- Драгана Матовић, оператер
- Ђорђе Кљаић, геод.техн.
- Душко Ђоковић, копирант

САДРЖАЈ

А) ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	2
1. ПОВОД, ПРЕДМЕТ И РАЗЛОГ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА .	2
1.1. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ	3
1.1.1. Правни основ	3
1.1.2. Плански основ и друга стратешка документација	3
1.1.2.1. Однос са плановима вишег реда	3
1.1.2.2. Однос са плановима од значаја за предметно подручје и заштиту заштићених подручја	6
1.1.2.3. Остала стратешка документација од значаја	6
2. КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	8
2.1. САДРЖАЈ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	8
2.2. ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	9
2.3. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	10
2.3.1. Предео, природна и културна добра	10
2.3.2. Природни ресурси.....	11
2.3.3. Становништво, мрежа насеља и јавне службе.....	11
2.3.4. Пивреда	11
2.3.5. Саобраћај и инфраструктурни системи	12
2.3.6. Заштита животне средине	13
3. ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ПОДРУЧЈУ ОБУХВАТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	13
3.1. КАРАКТЕР ПРЕДЕЛА	14
3.2. ПРИРОДНИ УСЛОВИ	16
3.3. ПРИРОДНЕ ВРЕДНОСТИ	19
3.3.1. Природна добра.....	19
3.3.2. Природни ресурси.....	21
3.4. КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ	22
3.5. СТАНОВНИШТВО.....	25
3.6. МРЕЖА И ФУНКЦИЈЕ НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	25
3.7. ПРИВРЕДА	26
3.8. САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ	27
3.8.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура	27
3.8.2. Водна и комунална инфраструктура	28
3.8.3. Енергетска инфраструктура	31
3.8.4. Електронска комуникациона инфраструктура	32
4. НАМЕНА ПРОСТОРА У ОБУХВАТУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	32
5. КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, РАЗМАТРАНА ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ У ОБУХВАТУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И РАЗЛОЗИ ЗА ИЗОСТАВЉАЊЕ ОДРЕЂЕНИХ ПИТАЊА И ПРОБЛЕМА ИЗ ПОСТУПКА ПРОЦЕНЕ	33
6. ПРИКАЗ ПРИПРЕМЉЕНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА (НАЈПОВОЉНИЈЕ ВАРИЈАНТНО РЕШЕЊЕ СА СТАНОВИШТА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ВАРИЈАНТНО РЕШЕЊЕ У СЛУЧАЈУ НЕРЕАЛИЗОВАЊА ПЛАНА)	37
7. РЕЗУЛТАТИ ПРЕТХОДНИХ КОНСУЛТАЦИЈА СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ ОРГАНИМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА	38
II ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА.....	41
1. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ.....	41
2. ИЗБОР ИНДИКАТОРА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	42
3. КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ СА ЦИЉЕВИМА ПЛАНА	43
III ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	46
1. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	46
2. АНАЛИЗА КАРАКТЕРИСТИКА УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	53
3. УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА И ОГРАНИЧАВАЊА НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА	54
3.1. ОПШТЕ МЕРЕ У ТОКУ ИЗГРАДЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ ОБЈЕКТА	54
3.2. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	54

3.2.1. Мере заштите ваздуха	55
3.2.2. Мере заштите вода	55
3.2.3. Мере заштите земљишта	56
3.2.4. Мере заштите природних добара	56
3.2.5. Мере заштите од буке и вибрација	67
3.2.6. Мере заштите извора зрачења и мере заштите од зрачења	67
3.2.7. Мере заштите при управљању отпадом	70
3.2.8. Мере заштите живота и здравља људи	71
3.2.9. Мере заштите од ванредних ситуација	71
3.2.10. Мере енергетске ефикасности изградње	73
IV СМЕРНИЦЕ ЗА НИЖЕ ХИЈЕРАРХИЈСКЕ НИВОЕ У ПОСТУПКУ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	74
1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	74
2. СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	74
3. ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	75
V ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И МОНИТОРИНГ У ПОСТУПКУ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	75
1. ОПИС ЦИЉЕВА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	76
2. ИНДИКАТОРИ ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	77
2.1. БИОМОНИТОРИНГ	77
2.2. МОНИТОРИНГ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА	77
2.3. МОНИТОРИНГ КВАЛИТЕТА ВОДЕ	78
2.4. МОНИТОРИНГ КВАЛИТЕТА ЗЕМЉИШТА	79
3. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА	80
4. ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПОЈАВЕ НЕОЧЕКИВАНИХ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА	82
VI ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	82
1. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ	82
2. ТЕШКОЋЕ ПРИ ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	83
VII ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА	83
VIII ЗАКЉУЧЦИ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	84
IX ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ	85

Б) ГРАФИЧКИ ДЕО

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ
НАМЕНЕ ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА
ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПРЕДЕЛА „ВРШАЧКЕ ПЛАНИНЕ“ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ НА ЖИВОТНУ
СРЕДИНУ

Списак табела, слика и графика

Насловна страна

Паја Јовановић, Вршачки триптих, 1895. година, уље на платну, Градски музеј Вршца. Слика је изложена на Будимпештанској миленијумској изложби 1896. године.

Табеле

Табела 1. Станишта на простору обухвата Просторног плана.....	20
Табела 2. Преглед споменика културе од изузетног значаја	23
Табела 3. Преглед споменика културе од великог значаја	23
Табела 4. Преглед споменика културе.....	24
Табела 5. Преглед градитељских објеката која уживају претходну заштиту	24
Табела 6. Преглед старих језгара насеља која уживају претходну заштиту	24
Табела 7. Биланс површина обухвата Просторног плана	32
Табела 8. Биланс површина просторних подцелина подручја посебне намене	33
Табела 9. Преглед добијених услова и мишљења на Материјал за рани јавни увид за израду Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Вршачке планине“	39
Табела 10. Преглед органа и институција од којих су прибављени услови и подаци од значаја за израду Просторног плана и стратешке процене.....	40
Табела 11. Преглед Посебних циљева стратешке процене и индикатора заштите животне средине релевантних за подручје Просторног плана	43
Табела 12. Везе између фаза израде Просторног плана и Стратешке процене	44
Табела 13. Компатибилност циљева Просторног плана и Стратешке процене	45
Табела 14. Процена утицаја варијантних решења сектора Просторног плана у односу на циљеве стратешке процене	47
Табела 15. Критеријуми за оцењивање величине утицаја.....	48
Табела 16. Критеријуми за оцењивање просторних размера утицаја	48
Табела 17. Скала за процену вероватноће утицаја.....	48
Табела 18. Планска решења обухваћена проценом утицаја	49
Табела 19. Процена величине утицаја сектора Просторног плана у односу на циљеве стратешке процене	51
Табела 20. Процена просторних размера планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја	51
Табела 21. Процена вероватноће утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја	51
Табела 22. Вредновање могућих кумулативних и синергетских утицаја области Просторног плана са временском димензијом.....	52
Табела 23. Идентификација могућих кумулативних и синергетских ефеката.....	52
Табела 24. Режим заштите I (првог) степена	57
Табела 25. Режим заштите II (другог) степена	57
Табела 26. Режим заштите III (трећег) степена.....	58
Табела 27. Режим заштите II (другог) степена	58
Табела 28. Режим заштите III (трећег) степена.....	59
Табела 29. Режим заштите I (првог) степена	60
Табела 30. Режим заштите II (другог) степена	60
Табела 31. Режим заштите III (трећег) степена.....	60
Табела 32. Услови и мере заштите на стаништима заштићених и строго заштићених врста која се налазе ван грађевинских подручја.....	63
Табела 33. Услови и мере заштите на природним стаништима заштићених и строго заштићених врста која су обухваћена грађевинским подручјима.....	63
Табела 34. Мере за заштитну зону еколошких коридора и станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја.....	65

Слике

Слика 1. Извод из РПП АПВ, Реферална карта бр. 3.2 „Туризам и заштита културних добара“	5
Слика 2. Карта сеизмичког хазарда за повратни период од 475 година	36
Слика 3. Прегледна карта простора заштићених природна добра ПИО „Вршачке планине“, и заштићено станиште "Мали вршачки рит" са планираним проширењима и режимима заштите	62

А) ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник Републике Србије“, број 135/04 и 88/10) утврђена је обавеза да се стратешка процена утицаја на животну средину врши и за планове у области просторног и урбанистичког планирања. Законом су утврђени услови, начин и поступак вршења процене утицаја планова на животну средину, у циљу обезбеђивања заштите животне средине и унапређивања одрживог развоја, интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме и усвајања планског документа.

На основу Покрајинске скупштинске одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене предела „Вршачке планине“ („Службени лист АПВ“, број 26/18), приступило се изради Просторног плана подручја посебне намене предела „Вршачке планине“ (у даљем тексту: Просторни план). Такође, на основу Одлуке о изради стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене предела „Вршачке планине“ на животну средину („Службени лист АПВ“, број 26/18), истовремено са израдом Просторног плана, приступило се изради Извештаја о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене предела „Вршачке планине“ на животну средину (у даљем тексту: Извештај о стратешкој процени).

За носиоца израде Извештаја о стратешкој процени одређен је ЈП „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад, Железничка 6/III.

Стратешком проценом су, на основу мултидисциплинарног начина рада, вредновани и процењени могући значајни утицаји на животну средину до којих може доћи имплементацијом Просторног плана и дат је предлог мера за смањење негативних утицаја на животну средину.

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

1. ПОВОД, ПРЕДМЕТ И РАЗЛОГ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Стратешка процена је процес којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у Просторни план, с циљем избегавања, спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна и друга створена добра.

Непосредан повод за израду Извештаја о стратешкој процени је обавеза произашла из Одлуке да се израђује стратешка процена утицаја предметног Просторног плана на животну средину.

У складу са законским одредбама и праксом, Извештај о стратешкој процени структурално обрађује:

- (1) полазне основе стратешке процене (амбијентални оквир за обављање стратешке процене);
- (2) циљеве и индикаторе (аналитички и циљни оквир за анализу и дијагнозу стања, дефинисања проблема и проналажења решења);
- (3) стратешку процену утицаја (стратешка процена утицаја на животну средину у ужем смислу – дефинисање матричног оквира процене);
- (4) смернице за ниже хијерархијске нивое (утврђивање смерница, стратешког и хијерархијског оквира за обављање процена утицаја у току спровођења планског документа);
- (5) програм праћења стања животне средине (мониторинг – оквир за праћење спровођења планског документа, односно очекиваних ефеката, стварних утицаја и новог стања на планском подручју);
- (6) коришћену методологију и тешкоће у изради (концептуални и методолошки оквир коришћен у току израде стратешке процене, односно објективне тешкоће које су утицале на стратешку процену);
- (7) начин одлучивања (оквир у коме су доношене одлуке, односно учешће јавности у поступку стратешке процене);
- (8) закључна разматрања и напомене (синтезни оквир стратешке процене са визијом за спровођење и унапређења стратешке процене).

Разлози за вршење Стратешке процене су сагледавање, процена и утврђивање могућих значајних утицаја реализације планских решења на животну средину простора у обухвату Просторног плана, као и дефинисање мера које је потребно предузети како би се евентуални значајни утицаји на животну средину спречили, отклонили или смањили на минимум.

Један од основних принципа просторног и регионалног аспекта развоја подручја у обухвату Просторног плана, односи се на успостављање и очување равнотеже између просторног развоја овог подручја односно на релативизацију конфликта и симбиозу заштите природног добра, културних вредности и одрживог развоја локалних заједница.

Стратешком проценом се оцењују односно утврђују потенцијални негативни утицаји на животну средину и дефинишу мере за спречавање или смањење штетних утицаја планских решења. Резултати стратешке процене утицаја доприносе евентуалном редеофинисању фазних планских концепција и решења и одговарајућем доношењу одлука у планском процесу – оптималних са становишта заштите животне средине, применом мера заштите животне средине у току спровођења Просторног плана.

За изналагање оптималних планских решења коришћена је релевантна информациона и студијска документација, добијени услови од надлежних органа и организација у чијој је надлежности њихово издавање, актуелна планска и друга документација, као и остали подаци и информације које су прикупљене приликом теренског обиласка подручја у обухвату Просторног плана.

Значај стратешке процене утицаја на животну средину се огледа у томе што се:

- обрађују питања и утицаји ширег значаја, који се не могу сагледати у оквиру појединачних пројеката;
- омогућава провера погодности различитих варијанти развојних концепата;
- изузимају ограничења која су присутна при процени утицаја одређеног пројекта на животну средину (локацијски услови, техничко – технолошка решења, економска оправданост пројекта - процењени период повраћаја инвестиција, анализа трошкова и добити само са економског становишта и др.);
- врши анализа утицаја конкретних пројеката, обухвата и претходну идентификацију проблема и утицаја који могу имати кумулативни ефекат итд.

Стратешка процена предметног Просторног плана у одређеним сегментима има карактер општости што је проузроковано непостојањем релевантних квантификованих података о квалитету животне средине (квалитет ваздуха, земљишта и воде), који се односе на конкретне локалитете.

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину је завршни документ поступка стратешке процене и представља саставни део Просторног плана. У циљу ефикаснијег поступка и поједностављивања поступка укључивања јавности, Извештај се припрема истовремено у току израде Просторног плана, те се ова два документа упоредо излажу на јавни увид и упућују у поступак разматрања и доношења.

1.1. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ

1.1.1. Правни основ

Правни основ за израду Просторног плана који је предмет стратешке процене дефинисан је чланом 21. Закона о планирању и изградњи, којим је утврђено да се просторни план подручја посебне намене доноси за подручја која захтевају посебан режим организације, уређења и коришћења и заштите простора, нарочито за подручје са природним, културно-историјским или амбијенталним вредностима и подручја са могућношћу коришћења туристичких потенцијала. Сам Извештај о стратешкој процени је саставни део документационе основе планског документа.

Правни основ за израду Стратешке процене произилази из Закона о планирању и изградњи, Закона о заштити животне средине и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Чланом 5. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10), је прописано обављање стратешке процене за просторне планове, као и дефинисаним критеријумима за утврђивање могућих значајних утицаја на животну средину плана. Критеријуми су засновани на карактеристикама планског документа и карактеристикама утицаја. Основни разлог за израду стратешке процене је евалуација утицаја планских решења на самом подручју обухвата Просторног плана, као и могући утицаји ван планског подручја.

Законски оквир израде Просторног плана и стратешке процене односи се на примену: Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19 и 37/19-др. закон), Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др. закон, 72/09-др. закон, 43/11-УС, 14/16, 76/18 и 95/18-др. закон), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10), Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16), као и других законских и подзаконских аката којима се уређују различите области обрађене у Просторном плану и Извештају о стратешкој процени.

1.1.2. Плански основ и друга стратешка документација

1.1.2.1. Однос са плановима вишег реда

Планови вишег реда су: Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године, „Службени гласник РС“, број 88/10 (у даљем тексту: ППРС) и Регионални просторни план Аутономне покрајине Војводине, „Службени лист АПВ“, број 22/11 (у даљем тексту: РПП АПВ).

Просторни план Републике Србије

Просторним планом Републике Србије од 2010. до 2020. године (у даљем тексту: ППРС), утврђене су дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима на њеној територији. Утврђено је да ће се развој, заштита и уређење заштићених природних добара вршити на основу просторних планова подручја посебне намене.

Концепт **предела** као целине у ППРС, је постављен као окосница разраде заштите и уређења предела Србије.

Тако су предели на територији Србије, у односу на степен и тип модификације, доминантне процесе који контролишу дати простор и карактер утицаја човека на предео, подељени на природне и културне пределе, а културни на урбане и руралне. Основни циљ заштите, уређења и развоја предела Србије је очување и унапређење карактера предела као фактора који утиче на квалитет живота становништва и ствара основе развоја. Основни циљ заштите, уређења и развоја предела су разноврсни, високо квалитетни и адекватно коришћени предели и физички уређена, за живот и боравак пријатна рурална и урбана насеља и градови, развијеног идентитета заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности.

ППРС уводи термин „**Културно подручје**“ да би се дефинисао највећи обим неког подручја са специфичним и концентрисаним фондом културног наслеђа. Културна подручја, по правилу обухватају и природне вредности, па се унутар културног подручја могу издвојити и културни предели. Подручје Вршца је дефинисано као културно подручје, које треба да ужива посебан третман, без обзира на статус у оквиру службе заштите.

У односу на специфичне карактеристике **предеоних макро-региона**, ППРС-ом је издвојен Војвођанско-панонско-подунавски макрорегион, „јединственог предеоног обрасца састављеног од великих поља обрадивих површина пресечених рекама и каналима, шумских оаза и линијских шума дуж токова река, Фрушке горе и **Вршачких планина као посебних ентитета у пределу**, лесних одсека и тераса, пространих пешчара као и насеља војвођанског типа. Овакав предеони образац захтева очување постојећих шумских оаза између пространих ораница, очување и креирање линијских зелених коридора и еколошких мрежа (живице дуж међа, шумљавање и озелењавање површина дуж мелиоративних канала и саобраћајница у циљу заштите од еолске ерозије), уређење и заштиту обала у циљу амбијенталног обликовања простора (тзв. „поглед са река“), као и повезивање са постојећим линијским шумама, заштиту постојећих и враћање изгубљених акватичних екосистема и влажних биотопа, избегавање геометријске регулације водотокова, очување постојећих и уређивање нових регионалних и локалних „икона“ и репера (салаши, дворци, манастири, прњавори, архитектонско и индустријско наслеђе, предеоно изражена солитерна стабла и архитектонски објекти високих естетских вредности итд.), очување специфичних панонских визура.

Основни циљеви заштите и одрживог коришћења **природног наслеђа** су: очување и унапређење биолошке разноврсности, вредности геонаслеђа и предела и развој јавних функција заштићених подручја, првенствено у области научноистраживачког и образовног рада, културе, спорта и рекреације; одрживи развој заштићених подручја и остварење добробити локалних заједница кроз планско, контролисано и ограничено коришћење природних ресурса и простора као грађевинске категорије, развој туризма и пољопривреде; повезивање и усклађивање националног са међународним системом заштите природе.

Концепција заштите, уређења и коришћења природног наслеђа заснива се на повећању укупне површине под заштитом у планском периоду, успостављању националне еколошке мреже и идентификацији подручја за европску еколошку мрежу NATURA 2000, као и изградњи ефикасног система управљања подручјима која су обухваћена наведеним мрежама. У области заштите природног наслеђа приоритетне активности су: ревизија статуса (врсте, режима и граница заштите) раније проглашених заштићених подручја и усклађивање са важећом законском регулативом.

Према просторној диференцијацији **животне средине** у ППРС, која је утврђена на основу стања и мера заштите животне средине, које је потребно предузимати у односу на категорију, подручје у обухвату Просторног плана припада:

- подручју веома квалитетне животне средине (подручја заштићених природних добара, мочварна подручја, подручја заштићена међународним конвенцијама, планински врхови и тешко приступачни терени и др.), у којем доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет, као и
- подручју квалитетне животне средине (шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, пољопривредне воћарске и виноградарске зоне, подручја са природном деградацијом, ливаде и пашњаци, ловна и риболовна подручја и др.) са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота.

За подручје веома квалитетне животне средине треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми.

За подручја окарактерисана као она са квалитетном животном средином треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја. Потребно је резервисати и чувати подручја од загађивања из стратешких разлога.

Регионални просторни план АП Војводине

Основни циљ заштите, уређења и развоја **предела** према Регионалном просторном плану Аутономне покрајине Војводине (у даљем тексту: РПП АПВ), је очување изворних одлика, идентитета и диверзитета предела, уз афирмацију природних и културних вредности. У циљу обезбеђења специфичног карактера предела, којим се чува предеони диверзитет, идентитет и повезаност, простор АПВ се диференцира у односу на степен модификације природног предела на природне и културне пределе, где се у оквиру културних разликују рурални и урбани пределе, одређени карактером и интензитетом промена, коришћењем и насељавањем простора. У оквиру војвођанско-панонско-подунавског макрорегиона издвајају се предеоне целине различитог карактера, заснованог на природним и културним особеностима, као и друштвено-економским променама којима су кроз време били изложени. Оне изражавају предеону разноврсност територије АПВ и доприносе успостављању регионалног и локалног идентитета.

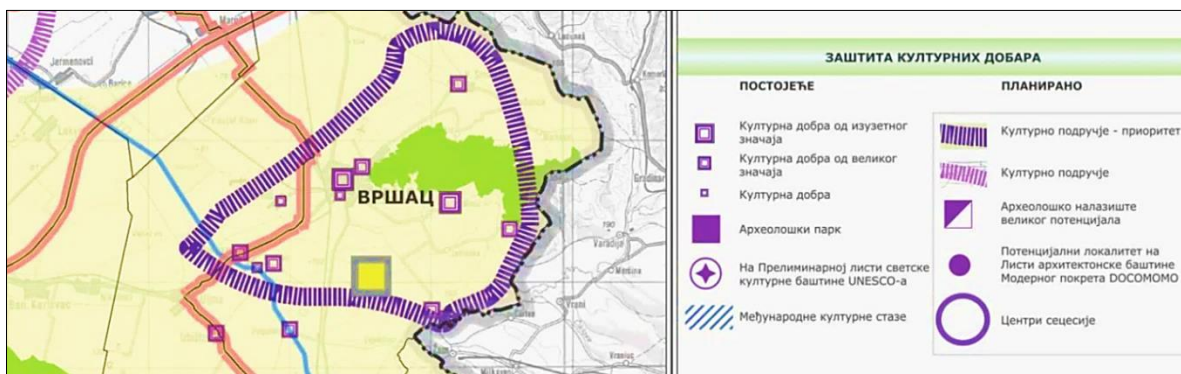
Препознатљива **слика предела** пољопривредних површина АПВ употпуњена је масивима Фрушке горе и Вршачких планина, чији екосистеми и природни пределе, заједно са културном баштином су од националног значаја. На њиховим обронцима и у подножју, налазе се бројна сеоска и градска насеља која истичу снажну повезаност са природним окружењем (морфологија насеља, виноградарске површине, пашњаци итд.). Предеоне карактеристике и препознатљивост АПВ видно наглашавају лесни одсеци и терасе, простране пешчаре, меандрирајући токови великих панонских река као што су Дунав, Тиса, Сава, Тамиш и Бегеј, као и низ мањих водотока значајних за бројне природне и привредне функције (Јегричка, Мостонга, Чик, Криваја, Златица, Караш, Нера, Моровић).

Основна концепција **заштите природних добара и биодиверзитета**, заснива се на повећању укупне површине под заштитом, њиховом сагледавању у оквиру еколошке мреже Републике Србије, односно еколошке мреже на територији АПВ, идентификацији подручја за европску еколошку мрежу NATURA 2000 и изградњи ефикасног система управљања подручјима која су обухваћена наведеним мрежама.

Вршачке планине су део националне EMERALD мреже, еколошке мреже која је од посебне важности за заштиту природе (*Areas of Special Conservation Interest-ASCI*). Мрежа укључује подручја од посебног еколошког значаја за угрожене врсте и типове станишта заштићених на основу Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта („Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 102/2007 од 7.11.2007. године).

Вршачке планине имају међународни статус заштите као Међународно значајна подручје за птице (*Important Bird Areas - IBA*) „Вршачке планине“ и „Делиблатска пешчара“ и Међународно значајна биљно подручје (*Important Plant Areas - IPA*) „Вршачке планине“ (Вршачке планине; Мали рит; Маргита, Пландиште, Јасеново).

Приоритетне активности на имплементацији РПП АПВ су ревизија статуса (врсте, режима и граница заштите) раније проглашених заштићених подручја и усклађивање са важећом законском регулативом.

Слика 1. Извод из РПП АПВ, Реферална карта бр. 3.2 „Туризам и заштита културних добара“

Полазећи од тога да је **културно наслеђе** развојни ресурс, на основу истраживања и валоризације културног наслеђа у Републици Србији, које је обавио Републички завод за заштиту споменика културе, предложено је и шире сагледавање културног наслеђа у виду културних подручја и културних предела (културно-пејзажних целина). На основу истраживања и валоризације културног наслеђа, које су обавили Републички завод за заштиту споменика културе Србије, Покрајински завод за заштиту споменика културе АПВ, као и регионални заводи за заштиту споменика културе, предложена је листа културних подручја, као и листа споменика, који са непосредном околином чине сагледиве културно-

пејзажне целине на територији АПВ. РПП АПВ су груписане културно-пејсажне целине, а једна од њих је и „Историјски град Вршац“. Као специфично културно подручје издваја се банатско подручје са ужим подручјима, као што је јужнобанатско подручје - Вршац и Делиблатска пешчара.

Према РПП АПВ, основни циљ у области **заштите животне средине** је снажна афирмација концепта заштите и унапређења животне средине као основе уравнотеженог развоја, коришћења и уређења АПВ. У контексту заштите и унапређења животне средине неопходно је зауставити даљу деградацију и вршити превенцију, санацију и ревитализацију угрожених подручја, поштовањем следећих принципа: одрживо коришћење природних ресурса и очување и унапређење еколошки осетљивих природних вредности, смањење нивоа загађења животне средине, санација најугроженијих подручја, успостављање локалних регистара извора загађивања животне средине, као дела националног регистра, са системом контроле и континуираним праћењем параметара који карактеришу квалитет животне средине. Такође, неопходно је предвидети заштиту, обнову и санацију заштићених природних подручја, уз очување еколошке равнотеже.

У области управљања отпадом дефинисана је неопходност удруживања јединица локалне самоуправе у складу са одредбама Стратегије управљања отпадом и ППРС, ради заједничког управљања отпадом, чиме ће се успоставити систем регионалних центара за управљање отпадом.

При изради планске и урбанистичке документације, као регулаторни инструмент заштите животне средине кључну улогу има стратешка процена утицаја планова и програма на животну средину и процена утицаја конкретних пројеката, тј. објеката на животну средину.

1.1.2.2. Однос са плановима од значаја за предметно подручје и заштиту заштићених подручја

Од значаја за израду овог Просторног плана је Просторни план подручја посебне намене за инфраструктурни коридор за далековод 2x400 kV ТС Панчево 2 – граница Румуније („Службени лист АПВ“, број 3/12).

Основна намена простора у обухвату Просторног плана подручја посебне намене за инфраструктурни коридор за далековод 2x400 kV ТС Панчево 2 – граница Румуније (у даљем тексту: ППППН ИК) је **посебна намена** у оквиру пољопривредног, шумског, водног и грађевинског земљишта, на коме је предвиђена изградња енергетског објекта од општег интереса, далековод 2x400 kV, кога чине стубови далековода и проводници, са заштитним појасом далековода.

Просторни план се преклапа са посебном наменом ППППН ИК на територији Града Вршца и то следећих катастарских општина: КО Влајковац, КО Потпорањ, КО Ритишево, КО Вршац и КО Војводинци.

1.1.2.3. Остала стратешка документација од значаја

Обавезе из других развојних докумената представљају смернице дате у националним и регионалним и општинским стратегијама, од којих су за израду овог Просторног плана најмеродавније следеће:

Према **Националној стратегији одрживог развоја** („Службени гласник РС“, број 57/08) један од кључних националних приоритета Републике Србије, чије ће испуњење у највећој мери омогућити остварење визије одрживог развоја је: заштита и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса, очување и унапређивање система заштите животне средине, смањење загађења и притисака на животну средину, коришћење природних ресурса тако да остану расположиви и за будуће генерације.

Планове управљања заштићеним добрима потребно је унапредити у складу са савременим међународним стандардима и европским директивама. Такође, потребно је даље унапредити праћење биодиверзитета.

Веома је значајно унапређење капацитета управљача заштићених подручја и подизање ефикасности меродавних државних органа на спречавању и кажњавању непожељних и непрописних активности у заштићеним и еколошки значајним подручјима.

С обзиром на то да негативни утицаји туризма на животну средину укључују притисак на природне ресурсе, биодиверзитет и станишта и стварање отпада и загађење, неодрживи туризам може проузроковати исте облике загађења као било која друга индустрија. Правовременим планирањем развоја туризма могу се спречити штете и скупе грешке и избећи постепено уништавање вредности животне средине значајне за туризам, узроковано слабим спровођењем прописа о планирању и

изградњи, недостатком инфраструктуре за третман отпадних вода и неконтролисаним одлагањем отпада, као и неефикасним управљањем у заштићеним природним добрима.

Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године („Службени гласник РС“, број 29/10) дефинише да две или више јединица локалне самоуправе могу заједно утврдити локацију за изградњу постројења за управљање отпадом на својој територији. Приликом одређивања локације за постројења за управљање отпадом узима се у обзир нарочито: количина и врста отпада, планирани начин складиштења, третмана или одлагања, геолошка и друга својства земљишта и микроклиматске карактеристике подручја, близина заштићених природних добара и одлике предела.

Стратегијом биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године („Службени гласник РС“, број 13/11) је дат кратак преглед биодиверзитета Републике Србије кроз специјски, екосистемски, генетички биодиверзитет и описује систем заштите и заштићених подручја у Републици Србији. Описан је правни, институционални и финансијски оквир заштите биодиверзитета, концептуални модел притисака, фактора угрожавања и њихових узрока и даје преглед утицаја на биодиверзитет Републике Србије. Ова Стратегија дефинише стратешке области, циљеве и активности заштите биодиверзитета, акциони план са детаљима о одговорним институцијама, динамиком извршења и потенцијалним изворима финансирања.

Према Стратегији (Прилог 1: Листа заштићених подручја републике Србије), Вршачке планине су препознате као предео изузетних одлика. Такође, у Прилогу 3 Стратегије, препознате су као међународно значајно подручје за птице (IBA) и међународно значајно подручје за биљке (IPA).

Према Прилогу 4 Стратегије, Вршачке планине се налазе на листи потенцијалних Емералд подручја у Републици Србији.

Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС“, број 33/12) даје дефиниције природних ресурса и природних добара, поделу природних ресурса, а дефинисани су и главни, основни циљеви Националне стратегије, уз наглашен значај координисаног међусекторског управљања природним ресурсима. Овом Стратегијом су дата начела одрживог развоја у националној политици управљања природним ресурсима и добрима. Дата су стратешка опредељења и подаци који се односе на анализу стања и досадашњег степена истражености природних ресурса и добара по врстама, просторном распореду, разноврсности, обиму и квалитету, процени утицаја њиховог коришћења на животну средину, билансне категорије (просторне и временске функције, количине, квалитет, угроженост, обновљивост, стратешке резерве и сл.) и предвиђање трендова промене стања. Обавезе из ове Стратегије су дефинисани оквири за одрживо коришћење за кључне природне ресурсе: минералне ресурсе (металичне, неметаличне и фосилна горива); обновљиве изворе енергије; шумске ресурсе; заштићена подручја, биодиверзитет, геодиверзитет и предеони диверзитет; рибље ресурсе; водне ресурсе и земљиште. Обавезе које проистичу из ове Стратегије су начини вредновања и услови одрживог коришћења природних ресурса и добара, еколошко-просторна основа о потенцијалима природних ресурса и добара, услови за постепену супституцију природних ресурса, као и смернице за даља истраживања у области појединачних природних ресурса и добара и за потребе планирања, односно доношење планова и програма.

Ова Стратегија за сваки природни ресурс упућује на устаљени начин управљања, стратешки, законски и институционални оквир, циљеве (општи и специфични) и изазове за њихово одрживо коришћење за наредну декаду, као и на мере за остваривање циљева. У Стратегији је дата социо-економска и планско развојна анализа стратешких приоритета истраживања и коришћења природних ресурса, дати су потенцијални утицаји Националне стратегије на друштвену и економску сферу, као и вероватни трошкови, извори финансирања и изазови који се постављају пред реализацију ове Стратегије.

Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС“, број 98/16) акценат ставља на одрживи развој туризма, јачање конкурентности туристичке привреде, повећање учешћа туризма у бруто домаћем производу као и унапређење укупног имиџа Републике Србија у региону, Европи и свету. Посебну атракцију представљају заштићена природна подручја као добра од великог значаја за развој туристичких производа намењених домаћим и страним туристима и чије очување и даља заштита и унапређивање система одрживог управљања представљају битан услов повећања туристичког промета. Природно и културно наслеђе, различитост обичаја и културе живота заједница представљају главне туристичке атракције.

Стратегијом развоја туризма Републике Србије, на основу анализе значаја заштићених подручја за развој туризма и сагледавања могућих негативних утицаја на заштићена подручја, дате су смернице за унапређење туризма у заштићеним подручјима. Укратко, стратешко опредељење се односи на: планску туристичку валоризацију оваквих подручја, формирање управљачке и контролне јединице туристичког развоја, координисање активностима заштите у заштићеним подручјима и активностима управљања туризмом и туристима, задовољавање интереса свих кључних интересних група, развој инструмената за креирање и спровођење концепта одрживог туризма у заштићеним подручјима, као и мониторинг заштићених подручја и у сегменту туристичке активности.

2. КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

2.1. САДРЖАЈ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Садржина Просторног плана дефинисана је Законом о планирању и изградњи и Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања.

Просторни план се састоји од текстуалног и графичког дела. У наставку је дат преглед поглавља, која Просторни план структурално садржи, као и преглед графичких прилога на којима су приказана планска решења:

А) ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

I Полазне основе за израду Просторног плана

1. Предмет Просторног плана
2. Обухват и опис граница Просторног плана, опис граница посебне намене и граница целина и подцелина посебне намене
3. Обавезе, услови и смернице из Просторног плана Републике Србије и других развојних докумената
4. Скраћени приказ и оцена постојећег стања

II Принципи, циљеви и општа концепција просторног развоја подручја посебне намене

1. Принципи просторног развоја
2. Општи и оперативни циљеви просторног развоја
3. Регионални аспекти развоја подручја посебне намене, функционалне везе и међуодноси са окружењем
4. Општа концепција развоја подручја посебне намене

III Планска решења развоја подручја посебне намене са утицајем посебне намене на развој појединих области

1. Заштита вредности карактера предела, заштита природног и културног наслеђа у подручју посебне намене
2. Заштита, уређење и коришћење природних система и ресурса у подручју посебне намене
3. Утицај посебне намене на демографске и социјалне процесе и системе
4. Утицај посебне намене на економију и привредне системе
5. Просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система у подручју посебне намене и повезивање са другим мрежама
6. Заштита животне средине, заштита од елементарних непогода, акцидентних ситуација, коришћење и уређење простора од интереса за одбрану земље у подручју посебне намене
7. Намена простора и биланс површина посебне намене

IV Правила употребе земљишта, правила уређења и правила грађења

1. Правила уређења и организације земљишта
 - Правила уређења по просторним целинама
 - Урбанистички и други услови за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене и мреже саобраћајне и друге инфраструктуре подручја посебне намене
 - Степен комуналне опремљености грађевинског земљишта по целинама који је потребан за издавање локацијске и грађевинске дозволе
 - Услови и мере заштите природног и културног наслеђа, животне средине и живота и здравља људи
2. Правила грађења у оквиру подручја посебне намене
 - Општа правила грађења у подручју посебне намене
 - Правила грађења а пољопривредном земљишту
 - Правила грађења на шумском земљишту

- Правила грађења на водном земљишту
- Правила грађења на грађевинском земљишту
- Критеријуми којима се утврђује забрана грађења на одређеном простору или за одређене врсте објеката

V Имплементација

1. Институционални оквир имплементације и учесници у имплементацији
2. Смернице за спровођење Плана
 - Смернице за израду планова у подручју посебне намене
 - Смернице за спровођење Просторног плана у „зони утицаја на посебну намену“ - подручје ван посебне намене
3. Приоритетна планска решења и пројекти
4. Мере и инструменти за имплементацију

Б) ГРАФИЧКИ ДЕО

Р. бр.	Рефералне карте	Размера
1	Посебна намена простора	1:50 000
1а	Посебна намена простора – Подручје посебне намене	1:25 000
2	Мрежа насеља и инфраструктурни системи	1:50 000
3.1.	Заштита природних и непокретних културних добара	1:50 000
3.2.	Природни ресурси и заштита животне средине	1:50 000
4	Карта спровођења	1:50 000

Детаљнији преглед планских решења и њихова анализа у смислу утицаја на животну средину наведени су и разматрани у овом Извештају, у оквиру поглавља III *Процена могућих утицаја Просторног плана са описом мера за смањење негативних утицаја на животну средину.*

2.2. ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Основни циљ израде Просторног плана је да се кроз свеобухватну оцену вредности карактера предела подручја Вршачких планина и околине формулишу планска решења заштите, уређења и развоја, која ће представљати основу одрживог управљања простором. Управљање подразумева очување изворних одлика, идентитета и диверзитета предела кроз препознавање вредности карактера типова предела, јачање њихове структуре и ублажавање утицаја који нарушавају њихову стабилност.

Оперативне активности везане за управљање пределом као носиоцем локалног и регионалног идентитета, односиће се на поступке који ће обезбедити редовно одржавање карактера предела са циљем усмеравања и усклађивања промена изазваних друштвеним активностима и процесима у животnoj средини. Дефинисањем и институционализацијом „Предела Вршачких планина“ циљ је да се интегришу активности на очувању визуелног, структуралног и функционалног интегритета подручја, заштита културних и природних вредности, амбијенталних целина и њиховог одрживог коришћења.

Управљање подручјем Вршачких планина на начин којим се обезбеђује интегрална заштита природних и амбијенталних вредности, начин коришћења и одрживи развој подручја је примарни задатак израде Просторног плана.

Општи циљеви просторног развоја су:

- успостављање система управљања и утврђивање дугорочне политике интегрисане заштите и унапређења културних и природних вредности и амбијенталних целина подручја и њиховог одрживог коришћења за презентацију, туризам, рекреацију, едукацију и научна истраживања и комплементарне активности;
- јачање регионалног идентитета и опште друштвене визије о пределу;
- утврђивање режима заштите простора уз дефинисање услова за коришћење и бољу доступност;
- активирање подручја у туристичке сврхе, односно стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја (културни туризам, еколошки туризам, туризам посебних интересовања, ловни туризам), као и утврђивање просторног размештаја туристичких локација, објеката и праваца кретања туриста;
- стварање јединственог туристичког производа „Предела Вршачких планина“ заснованог на презентацији локалних вредности и стварању конкурентних услова за развој рецептивног туризма, који ће допринети економском просперитету локалне средине као целине (туристички производ „Предео Вршачких планина“ као део мреже културно-тематских рута туристичке дестинације „Банат/Вршац“);

- утврђивање намене површина и организације садржаја супраструктуре и инфраструктуре, услова и режима изградње, уређења и коришћења подручја у функцији заштите, уређења и одрживог развоја заштићених природних добара ПИО „Вршачке планине“ и Заштићеног станишта „Мали вршачки рит“;
- валоризација, конзервација и адекватна и интегрисана интерпретација амбијенталних целина насеља у контексту природног окружења (утврђивање начина чувања, одржавања и коришћења објеката народног градитељства – стамбени објекти, окућнице, вински подруми);
- рационално коришћење пољопривредног земљишта, уз максимално очување од свих врста деградације и афирмацију развоја виноградарско-воћарских зона;
- успостављање информационог система о активностима на подручју Предела Вршачких планина, ради праћења активности које би могле да угрозе или афирмишу вредности простора, с тим да праћење укључује и поштовање режима коришћења земљишта и изградње, благовремено предузимање мера у циљу превенције активности које би могле да угрозе основни потенцијал подручја (пре свега се мисли на неконтролисано ширење грађевинског подручја);
- стварање услова за развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа (пре свега вина) и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима коришћења културних и природних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- развој јавних служби чије су услуге и активности везане за заштиту, промоцију и развој природних и културних вредности и служби које доприносе развоју туризма, и које су прилагођене потребама и интересима локалног становништва.

2.3. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Оперативни циљеви просторног развоја су груписани кроз шест тематских целина, а област карактера предела, културних и природних добара су истакнути и као циљеви који ће утицати на формулисање приоритетних активности.

2.3.1. Предео, природна и културна добра

Предео:

- утврђивање границе подручја „Предела Вршачке планине“ као подручја од утицаја на простор који чини посебну намену;
- дефинисање подручја посебне намене и успостављање његовог режима заштите, начина коришћења и смерница за детаљну разраду;
- очување и ревитализација вредности природних елемената предела пре свега у погледу очувања и унапређења постојећих структура заштићених природних добара и њихове међусобне повезаности;
- очување постојећих структура насеља и њихових атара;
- очување, уређење и одрживо коришћење наслеђених геолошких, геоморфолошких и хидрографских карактеристика које су важно обележје подручја;
- задржавање постојеће структуре пољопривредног, шумског и водног земљишта уз могуће промене које се односе на повећање површина под шумама, виноградима и пашњацима, а смањење површина осталог пољопривредног земљишта (ораница).

Природна добра:

- унапређење и побољшање општих еколошких услова у заштићеним подручјима, посебно на простору ПИО Вршачке планине и Заштићеног станишта „Мали вршачки рит“ и стварање услова за њихов развој у складу са условима заштите;
- заштита вредности геодиверзитета и стварање услова за њихово уређење, како би се сачувале постојеће природне одлике и укључиле у туристичку понуду;
- на простору станишта заштићених и строго заштићених врста и еколошких коридора, потребно је унапредити и побољшати опште еколошке услове, као и створити услове за развој специфичних функција у складу са условима заштите и одрживим развојем.

Културна добра:

- заштита, уређење и презентација установљених и предвиђених за заштиту непокретних културних добара и очување њихове аутентичности у изворном окружењу;
- заштита културног наслеђа и вредних амбијенталних целина од свих облика неконтролисане изградње;
- истицање значаја презентације нематеријалног културног наслеђа, као интегралног дела градитељског наслеђа и природног амбијента;
- туристичка интерпретација непокретног и нематеријалног културног наслеђа;
- успостављање локалног и регионалног идентитета у складу са европским стандардима заштите где је културно наслеђе развојни ресурс;

- укључивање културног наслеђа у европске и националне путеве културе;
- пренамена неких вредних, историјских објеката и њихова интеграција у савремени животни амбијент.

2.3.2. Природни ресурси

Шуме и шумско земљиште:

- газдовање шумама у складу са одрживим развојем, еколошким принципима и условима заштите природних добара;
- очување, заштита и унапређење постојећих шума;
- стварање планских услова за повећање површина под шумама;
- повећање и успостављање аутохтоних облика биљног заједништва и смањење учешћа алохтоних врста дрвећа;
- успостављање мера за санирање изразито лоших и нарушених узгојних стања;
- формирање заштитних појасева зеленила у складу са условима заштите природе.

Пољопривредно земљиште:

- очување удела површина намењених за винограде;
- очување пољопривредног земљишта у обухвату Просторног плана које се налази на простору алувијалне равни, лесне терасе и заравни (равничарски делови обухвата), а у највећем обиму се користе за ратарске културе, али и за повртарство;
- заштита пољопривредног земљишта од ерозије (еолске и флувијалне);
- усклађивање интензивне воћарске и виноградарске, али и ратарске производње са ригорозним мерама заштите природе у непосредном окружењу.

Водни ресурси:

- праћење стање нивоа и квалитета подземних вода прве фреатске издани, дубљих и дубоких подземних вода у циљу заштите и коришћења подземних вода;
- спречавање загађења подземних и површинских вода, као и промене постојећег режима воде;
- одржавање система за одводњавање и наводњавање.

Ловна фауна:

- унапређење стања ловишта и популације крупне и ситне дивљачи;
- заштита станишта аутохтоних врста;
- санитарни излов алохтоних врста дивљачи.

Минерални и енергетски ресурси

- истраживање и одржива експлоатација минералних сировина и енергетских ресурса, у складу са важећим прописима.

2.3.3. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

Становништво:

- стварање услова за успоравање негативних тенденција и спречавање даљег погоршања виталних карактеристика популације;
- стварање услова за побољшање старосне и образовне структуре;
- стварање услова за повећање степена запослености становништва, односно смањивање степена дневних миграција.

Мрежа насеља и јавне службе:

- одрживи просторно-функционални развој заснован на моделу функционалних урбаних подручја, која ће бити инструмент уравнотеженијег просторног развоја;
- прилагођавање начина организовања и рада јавних служби демографским, социјалним, економским, културним и другим обележјима и потребама локалних заједница;
- планирање јавних служби чија ће сврха бити управљање, заштита и презентација заштићених подручја, природних и културних добара и предела;
- побољшање доступности руралног подручја кроз повећање квалитета локалне путне мреже;
- интегрисање планског подручја у шире окружење кроз повећање саобраћајне доступности и јачање функционалних веза.

2.3.4. Пивреда

Туризам:

- афирмација подручја Вршачких планина као јединствене туристичке локације у оквиру шире туристичке дестинације Баната;

- остваривање концепта одрживог развоја туризма, што подразумева минималан утицај на животну средину и локалну културу, приходе од туризма, нова радна места и заштиту локалних екосистема;
- подизање квалитета и повећање обима и разноврсности туристичке понуде у односу на потенцијале са једне и циљна тржишта са друге стране;
- постављање туристичке саобраћајне и информативне сигнализације и побољшање информисаности туриста, унапређење бициклистичке инфраструктуре, повећање туристичке конкурентности сеоских газдинстава и руралних туристичких услуга.

Пољопривреда и риболов:

- реструктурирање ратарске производње у правцу гајења биљних врста које не изискују прекомерну механичку обраду и толеришу мању употребу хемијских средстава, све са циљем усклађености ратарства са условима заштите природе;
- узгој и испаша аутохтоних врста говеда и оваца на за то одговарајућим просторима;
- подизање квалитета пољопривредних производа, њихово брендирање и заштита географског порекла (нарочито вина), јер за то постоје сви природни предуслови;
- систематично изловљавање алохтоних инвазивних рибљих врста, уз паралелно порибљавање млађи угрожених аутохтоних врста;
- подршка формирању и одржавању полуинтензивних рибњака.

Шумарство и лов:

- развој шумарства и ловства као привредних грана, преваходно у функцији туризма, а у складу са условима заштите природе;
- стварање услова за коришћење шумских и ловних потенцијала по принципу усмереног, одрживог и мудрог коришћења у складу са условима заштите;
- дефинисање радњи и мера (станишни услови, технички објекти, и др.) за повећање учешћа бројности аутохтоних врста дивљачи у ловиштима;
- међусобно усаглашавање основа газдовања шумама, ловних основа и планова управљања заштићеним подручјима.

2.3.5. Саобраћај и инфраструктурни системи

Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

- утврђивање оптималне интегралне саобраћајне мреже која ће третирати све видове саобраћаја и опслуживати све садржаје и локалитете у оквиру подручја посебне намене уз уважавање економских, техничко-технолошких, просторно-функционалних и еколошких критеријума;
- обезбеђење просторних услова за правилно функционисање свих саобраћајних система, у оквиру простора обухвата Просторног плана, али и повезивања са окружењем;
- формирање општинске саобраћајне матрице тако да саобраћајни правци према постојећим и новоустановљеним локалитетима представљају важне-засебне саобраћајне правце у оквиру Града Вршац, како би се задовољили сви нивои будућег интеррегионалног и локалног повезивања овог простора са окружењем;
- мрежа путева (посебно нижег хијерархијског нивоа) треба да створи оптималне услове повезивања насеља са окружењем, у циљу остварења комуникација насеља са локалитетима који су у функцији афирмације предметног подручја;
- стварање услова за развој саобраћајних капацитета заснованих на европским стандардима тј. стратешким принципима одрживог развоја животне средине.

Водна инфраструктура

- заштита територије и насеља од поплаве високих спољних вода Караша, заштита обрадивих пољопривредних површина и насеља од сувишних унутрашњих вода и високих подземних вода из прве (фреатске) издани, заштита обрадивих пољопривредних површина и насеља од бујичних вода;
- спровођење контролисаног прихватања, спровођења и пречишћавања отпадних вода од свих потрошача воде, у циљу заштите квалитета подземних и површинских вода;
- контролисано прихватање и спровођење сувишне атмосферске воде путем система посебне насељске каналске мреже у најближе реципијенте-у водотоке, мелиоративну каналску мрежу и депресије по ободу насеља.

Енергетска инфраструктура

- сигурно, квалитетно и поуздано снабдевање енергијом и енергентима кроз технолошку модернизацију енергетских објеката, смањење и рационализација потрошње енергије и смањење негативних утицаја енергетских објеката на животну средину;
- повећање сигурности напајања корисника електропреносног система, повећање поузданости рада и смањење губитака у преносном систему;

- развој, модернизација и ревитализација постојеће термоенергетске инфраструктуре, у складу са одрживим развојем и заштитом животне средине;
- утврђивање програма и смерница развоја термоенергетске инфраструктуре, синхронизација њеног развоја са свим активностима на овом подручју и њен даљи развој.

Обновљиви извори енергије (ОИЕ)

- стварање услова за повећање коришћења обновљивих извора енергије, у складу са мерама заштите природе;
- повећање енергетске ефикасности у свим секторима грађевинарства, индустрије, саобраћаја и комуналних услуга, применом мера за побољшање енергетске ефикасности.

Електронска комуникациона инфраструктура

- уравнотежен развој електронске комуникационе инфраструктуре, засноване на ICT технологији;
- потпуна дигитализација електронске комуникационе инфраструктуре;
- развој широкопојасне мреже на целом подручју;
- увођење савремених електронских комуникационих услуга;
- обезбеђивање бежичне електронске комуникационе мреже за садржаје ван насеља.

2.3.6. Заштита животне средине

Циљеви у области заштите животне средине су:

- постизање рационалне организације, уређења и заштите простора усклађивањем његовог коришћења са могућностима и ограничењима у односу на постојећи капацитет животне средине и евидентирана просторна ограничења;
- предузимање адекватних превентивних мера уз успостављање система контроле свих облика загађивања;
- заштита и очување квалитета ваздуха;
- заштита, очување и рационално коришћење вода (површинских и подземних) уз примену интегралног приступа у управљању и коришћењу водних ресурса (коришћење, заштита вода и заштита од вода);
- очување квалитета површинских вода у складу са захтеваном класом квалитета;
- заштита, очување и рационално коришћење земљишта, уз интегрални однос у планирању и управљању земљишним ресурсима;
- заштита насеља, привредних комплекса и пољопривредних површина од спољних и унутрашњих вода;
- минимизација негативних утицаја антропогених активности у насељима у обухвату Просторног плана;
- уравнотежено коришћење простора са становишта заштите животне средине и обезбеђење услова за очување и адекватно газдовање природним ресурсима;
- санација и рекултивација еколошки најугроженијих подручја, пре свега неуређених депонија, експлоатационих поља минералних сировина, као и других деградираних простора;
- примена најбољих доступних технологија - БАТ технологија (*Best Available Techniques*) при реконструкцији старих и изградњи нових постројења чији би утицај могао да се одрази на заштићено подручје;
- успостављање континуираног праћења стања чинилаца животне средине (воде, ваздуха, земљишта и буке) и биомониторинга;
- успостављање континуираног мониторинга квалитета природних ресурса;
- одлагање комуналног и осталих категорија отпада, као и елиминација сточних лешева, у складу са Стратегијом управљања отпадом, законима и важећим правилницима;
- минимализација ризика по људско здравље и животе, као и очување природних и створених вредности од елементарних непогода и технолошких удеса.

3. ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ПОДРУЧЈУ ОБУХВАТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Оцена постојећег стања је, пре свега, усмерена на оцену вредности карактера предела обухвата Просторног плана. При сагледавању постојећег стања коришћен је методолошки поступак који пружа основ за сагледање и валоризацију простора у циљу дефинисања планских решења која имају утицај на унапређење карактера предела.

Анализом постојећег стања је сагледана и интеракција просторних елемената у контексту који је шири од обухвата Просторног плана и који је утицао на коначно дефинисање обухвата и подручја посебне намене.

3.1. КАРАКТЕР ПРЕДЕЛА

Просторним планом је обухваћено подручје којим доминирају предеони обрасци шумовитих обронака планинског масива Вршачких планина и широког флувијалног рељефа више лесне терасе Баната. У контактної зони та два доминантна просторна ентитета утврдио се и тип предела лесне заравни, која формира плодне површине уз планинске обронке испресецање многобројним долинама бујичних водотока – потока (Месић, Токај, Гузајна, Сочица, Физешу, Јаруга, Врела, ид.). Додатан елемент у формирању карактера овог подручја представља мозаичан распоред више типова влажних и сувих ливада, тршњака и бара Малог вршачког рита, чија се посебна вредност огледа у јединственом систему станишта са Вршачким планинама. Пре већих мелиоративних радова, простор Малог вршачког рита представљао је богат комплекс влажних станишта.

Прокопавањем канала и подизањем насипа промењене су основне предеоне карактеристике подручја. Након тога су многе водене целине постале доступне за обраду земљишта и изградњу, чиме су створене обрадиве површине и формирана данашња мрежа и структура насеља.

Геоморфолошке карактеристике и начин коришћења овог подручја пружају јасан увид у еволуционе процесе прилагођавања и култивисања терена у сврху стварања мреже компактних насеља и продуктивног пољопривредног земљишта. Територија која је изворно формирана под утицајем планинског биоресурса са једне стране и аграрне рационалности засноване на вишевековној регулацији водног режима са друге, у целини представља јединствен и вредан феномен.

Елемент формирања карактера овог подручја изражен је и кроз културно-историјски значај града Вршца који се манифестује кроз монументалне архитектонске објекте и колективну меморију.

У оквиру сагледавања ширег простора око Вршачких планина уочавају се три основна обрасца предела, чији елементи се доследно јављају и међусобним интеракцијама стварају специфичности које пружају посебан осећај за место:

1. Предео шумовитих обронака Вршачких планина и влажно станиште Мали вршачки рит,
2. Урбана структура града Вршца и
3. Низијски појас више лесне терасе Баната.

Карактер аутохтоног предела шумовитих обронака Вршачких планина са насељима, јасно је раздвојен у три карактеристичне целине: брдско–планинско подручје које одликује специфична флора и вегетација са већим бројем шумских заједница, ниже подручје које се огледа кроз композитне елементе руралне структуре (као што су воћњаци и виногради, пашњаци и горњи делови поточних долина) и комплекс влажног станишта Малог вршачког рита. Поред периурбаних структура града Вршца, чије се урбано ткиво „наслања“ са западне стране Вршачких планина, на северу се у окружењу налазе села Велико и Мало Средиште, Гудурица и Марковац, а на југу Месић, Јабланка и Сочица.

Хомогена и концентрисана матрица шума Вршачких планина се према југу и северу наставља у мозаичну структуру у којој се смењују комплекси аграрних простора, агрошумски простори, обрадиве површине, воћњаци, виногради и насеља. Конфигурацију структуре предела формира рељеф интензивног спирања и јаружања. Геометрију предела формирају дуге линије потока са израженим карактеристикама бујичарских токова. Насеља су настајала уз те водотоке и углавном имају карактеристичну линеарну форму која, у већини случајева, и даље опстаје (Мало Средиште, Велико Средиште, Гудурица, Марковац, Месић, Јабланка). Структура насеља у окружењу Вршачких планина јасно указује на повезаност са природним окружењем – вековним култивисањем површина под виноградима, воћњацима и ораницама.

Стање структуре овог предеоног обрасца са аспекта хетерогености (шуме, комплекси аграрних простора, агрошумски простори, насеља и водотокови) говори о високом степену диверзитета. Стабилност се може изразити површином коју заузима шума и дужином ивице шуме, њеном густином, као и агрошумским површинама, виноградима и воћњацима. Историјска матрица овог предела условљена је просторном организацијом насеља и обликовањем њиховог међусобног повезивања, као и утврђеним комуникационим правцима дуж Вршачких планина.

Као носиоци идентитета овог типа предела (елементи преко којих се овај тип предела сагледава), насеља са комуникацијским везама указују на извор лабилности: ширење грађевинског подручја нарушава историјску форму насеља окупирајући површине некадашњег пољопривредног или шумског земљишта, чиме карактер предела губи на вредности. Виногради и воћњаци као важни елементи у формрању карактера предела се смањују.

Посебно вредан елемент карактера овог предеоног обрасца представља део Вршачких планина који се простире северозападним обронцима и чини јединствену еколошку структуру и био-функционалну целину са Малим вршачким ритом. Мали рит представља фрагмент простора који пружа јединствен увид у мозаичан распоред више типова станишта, и који поред обимних хидромелиоративних захвата није преведен у обрадиво земљиште и остао је вредно и „богато“ влажно подручје чији се карактер нарочито испољава током влажних сезона. Разноврсност микроклиматских, хидролошких и педолошких услова подручја Вршачких планина утиче и на висок степен мозаичности вегетације. Мозаичност биотичких и абиотичких елемената који учествују у формирању предеоног обрасца обронака Вршачких планина у прошлости су пружали идеалне услове за сточарство (посебно пчеларство), виноградарство и воћарство.

Урбани центар града Вршца представља релативно хомогено изграђену урбану структуру, која сведочи о аспектима насељавања и култивисања обронака Вршачких планина. Формирањем територије, у контексту геоморфолошких карактеристика побрђа, убрзаног процеса трансформације и култивисања земљишта, геостратешког положаја и историјских околности, створили су се услови и потреба за формирањем јединственог урбаног центра града Вршца са значајним духовним и профаним институцијама. Значај овог подручја је јединствен у погледу увида у ретроспективу историјских процеса насељавања подручја Панонске низије и афирмацију балканских народа кроз мултикултуралну интеракцију. Образац насеља града Вршца који се огледа кроз сачувану урбану матрицу засновану на дистрибуцији објеката и јавних простора у подножју планинског масива представља сведочанство о начину прилагођавања природним условима и културном успону народа овог подручја у XVIII и XIX веку. Успорени демографско-економски развој града последњих деценија, са једне стране, и очуваност планинског биоресурса, са друге стране, резултат су и чињенице да се територија града Вршца налази у пограничном подручју.

Урбано ткиво града Вршца се развијало углавном као приземна агломерација. Осим што је то општа карактеристика панонских насеља, на формирање овакве структуре, посебно праваца пружања вршачких улица, утицали су климатски услови, пре свега учесталост и брзина дувања ветрова, од којих највећу частину има југоисточни ветар - кошава. С друге стране, ниска градња омогућила је неометано сагледавање вршачког брега и Вршачке куле из свих праваца у граду, стварајући тако препознатљиве ведуге – слике града у којима се обавезно, као мотив налази вршачка кула. Силуета града Вршца садржи два плана: први је сам град, а други је брег са Вршачком кулом, у залеђу града, што је чини јединственом и препознатљивом међу силуетама војвођанских градова. Силуета вршачког брега и куле средњовековног утврђења на врху, стоје као природна сценографија града који се развио у подножју.

Изградњом репетитора и објекта на самом утврђењу долази до непосредне блокаде визуре на кулу и са куле. Стуб репетитора постаје доминанта у простору и на тај начин угрожава споменик културе. Објекат у непосредној близини заклања споменик културе. Тиме је деградирана важна визуелна особеност карактера предела, која се препознаје као један од најважнијих симбола града.

Низијски појас више лесне терасе Баната представља образац предела чијим карактером доминира матрица иригационог система у којој су фрагментарно распоређени већи комплекси аграрних простора и равничарска насеља са ортогоналном шемом ширих уличних регулација.

Структура овог типичног аграрног предела се препознаје у доминантној матрици обрадивих површина у којој су на лесној тераси, фрагментарно и релативно равномерно распоређена равничарска насеља са ортогоналном шемом широких уличних регулација (Влајковац, Ритишево, Потпорањ, Стража, Војводинци, Павлиш). Као елементи култивације простора, у структури су јасно читљиви елементи система наводњавања и водених површина – акумулација и рибњака. Конфигурација структуре предела условљена је морфологијом терена коју формира лесна тераса. Изузетак томе и елемент дисторзије релативно хомогене структуре предела представља образац којим доминирају елементи поточних и речних долина, где се посебно истиче долина реке Караш са својом мозаичном структуром доминантне шумске вегетације. Доминирају геометријски облици које формирају: поља обрадивог земљишта парцела различите гранулације, систем канала и саобраћајница, као и компактне форме насеља. Степен природности, односно органску форму уносе елементи природних водотока са вештачким микроакумулацијама.

Доминација једног предеоног елемента, обрадивих површина, без значајног учешћа осталих, говори о лабилној структури и великој осетљивости овог типа предела. Степен угрожености карактера предела се најбоље огледа у дужини и структури ивице комплекса шумских простора и природних водотока који уносе онај неопходан степен природности у овај култивисан предео. На исти начин, мала дужина ивица шума и шибљака указује на проблем повезаности и континуитета еколошких коридора који је један од највреднијих носилаца биодиверзитета.

Три наведена предеона обрасца се идентификују као основни чиниоци јединственог географског простора - „Подручје карактера предела Вршачких планина“, и оно је предмет овог Просторног плана. Имајући у виду целовитост и садржину биотичких и абиотичких елемената природног наслеђа, као и материјалних и нематеријалних елемената културног наслеђа, „Подручје карактера предела Вршачких планина“ се посматра са више концептуалних аспеката и просторних нивоа.

3.2. ПРИРОДНИ УСЛОВИ

Геоморфолошке и геолошке карактеристике

Град Вршац се разликује од већине јединица локалне самоуправе АП Војводине диверзитетом геоморфолошких облика. На овом простору могу се издвојити следеће морфолошке целине: депресије, алувијална равна реке Караш, лесне терасе, лесне заравни и Вршачке планине.

Вршачке планине изграђују најстарије стене палеозојске старости, односно различити кристаласти шкриљци и гнајсеви. Простор који окружује Вршачке планине изграђују неогени седименти, пекови са прослојцима пешчара и конгломерата. Квартарни седименти (шљунак, песак, песковити лес) обухватају највећи део простора, стварани су на копну, у барама и мочварама, у речним долинама.

У морфолошком погледу Вршачке планине чине четири јасно издиференцирана блока-хорстова: Вршачка кула (399 m н.в.), Вршачки врх (590 m н.в.), Гудурички врх (641 m н.в.) и Доњи Вршишор (463 m н.в.). Наведени узвишени делови међусобно су одвојени поточним долинама и превојима - Превала, Кулмеа и Коркана. Темена поменутих превоја леже на апсолутној висини од 300 до 390 m н.в.

Вршачке планине припадају групи громадних планина о чему сведоче дубоке и дугачке преседлине. У висинском погледу читава област Вршачких планина се може поделити на ниско-планинске, брежуљкасте и ниже заравњене пределе. Планински предео обухвата око 170 km², а планине се пружају у правцу запад-исток. Планина на уздужном профилу има купаст или асиметрично купаст изглед.

На Вршачким планинама постоје три групе рељефних облика који су настали ерозивним процесима и то су: фосилне површи, долине и остењаџи.

Услед изражених денудационих процеса у површинском рељефу, на више локалитета има велики број остењаџа. Остењаџи, према литолошкој одредби, настали у гнајсу у облику разноврсних форми, уздижу се више метара изнад околног земљишта. Најчешћи облици остењаџа су турбанести, печуркасти, плочасти, пирамидални, стубасти и других форми висина од неколико до око 25 m.

Најинтересантнији и најмногобројнији остењаџи налазе се на југозападној страни Гудуричког врха, на југозападној страни Вршачке куле. Различите форме поменутих остењаџа представљају изузетну вредност у укупном геодиверзитету Вршачких планина па их кроз програм активне заштите (пре свега, забрану сече шуме) треба сачувати.

Геолошки процеси:

Међу „савременим“ геолошким процесима који су присутни на Вршачким планинама издвајају се елувијални, падински процеси, ерозија и појаве клижења. Елувијални процес је изражен на целокупном истражном простору, а њиме су нешто више захваћене стене гранитоида, где грус има понекад дебљину и до 3 m. Падински процеси се огледају у делувијално пролувијалним седиментима које чине блокови и дробина различитог порекла и састава.

Ерозија се јавља претежно на јужном делу природног добра с обзиром да речну мрежу изграђује доста повремених водотокова бујичног карактера. Појаве клижења су регистроване само као фосилне, али како се у литолошком стубу појављују сочива глина, треба очекивати да се она могу активирати. До ових појава би могло доћи по ободном делу природног добра.

Хидрографске, хидролошке и хидрогеолошке карактеристике:

Подручје јединице локалне самоуправе Вршац испресецано је густом мрежом природних и вештачких водотокова. Природни водотокови су представљени рекама, потоцима и суводолинама, а вештачки мелиоративним каналима који у већини случајева имају функцију одводњавања, а мањи број има двонаменску функцију – и наводњавање. Изградњом и довршетком магистралног канала Дунав-Тиса-Дунав, све воде се са овог мелиоративног подручја усмеравају, уместо у Тамиш, преко истог у Дунав код Банатске Паланке.

На простору Вршачких планина јављају се стални, повремени и периодични водени токови. Општа одлика свих је да имају карактер бујичних токова. У целини гледано ово подручје не обилује богатим изданима. Утврђено је постојање 48 извора (Бугарски и сар., 1995). Четири врха Вршачких планина: Вршачка кула (399 мАНВ), Вршачки врх (488 мАНВ), Гудурички врх (641 мАНВ) и Доњи вршишор (463 мАНВ) су одвојени поточним долинама и превојима. Вршачке планине се према северозападу стрмо спуштају у Мали рит. На северној страни су поточне долине Марковачког потока, Алажур, Мајдан и Козлук и вододерина Ђаволова јазбина. Јужна подгорина се степенасто спушта у ниже пределе и више је разуђена потоцима од северне.

Правци отицања потока одређени су пружањем Вршачких планина и нагибом терена у планинској подгорини. На северној страни се налазе сливови трију потока, чија укупна дужина износи 38,8 km. То су Малосредиштански поток, који извире при врху уске долинице са доста стрмим странама и Марковачки поток, који настаје од више изворишних кракова и отиче брежуљкастим тереном, и Шемица поток, чији западни крак извире и једним делом тече преко српске територије, а његов низводнији део се налази у Румунији. Корита доњих токова Марковачког и Малосредиштанског потока претворена су у канале који, у подножју планине, прихватају воде ових потока.

Малосредиштански поток извире испод превоја Кулмеа маре, са извором на 162 мАНВ и отиче скоро праволинијски у дужини од 3 km до подножја Вршачких планина Каналом Мали рит. Укупан пад Малосредиштанског потока је 62 m, али је због кратког тока његов просечан пад 20,7 m/km, што је три пута већи пад од пада Марковачког потока. Марковачки поток, чији се главни извор налази на 176 мАНВ у Вршачким планинама, напушта ово поручје код Великог Средишта, на висини од 100 мАНВ. Одатле воде овог потока кроз Мали вршачки рит теку каналисаним током као Канал Вршац - Велико Средиште. Укупан пад овог потока је 76 m, а просечан пад је 6,9 m/km.

Поред сталних потока, са Вршачких планина отичу још периодски и повремени потоци. Периодски потоци постају од истоимене врсте извора. Кроз њихова корита вода отиче само током влажних сезона. Постоји осам потока чији се извори и токови налазе на нижем делу Града Вршац (Кевериш, Боруга, Велика бара, Загајички поток, Партански поток, Корања, Стражански поток и Маложамски поток).

Водостаји и протицаји водотокова Вршачких планина директно зависе од режима издашности извора, односно од расподеле падавина током године. Наиме, током године јасно су изражена два кишна и два сушна периода. Аналогно томе, током године се јављају битнија колебања водостаја и протицаја.

Максималне количине воде протекну кроз корита ових потока током друге половине пролећа и почетком лета. Према томе, период са максималним водостајима и протицајима поклапа се са најкишовитијим месецима пролећа, током којих извори имају максималну издашност. Период са максималним протицајима јавља се у најкишовитијим пролећним месецима, најчешће у мају и јуну. Други или споредни максимум водостаја јавља се, као последица секундарног максимума падавина, у новембру и децембру.

Главни минимум водостаја се јавља у другој половини лета и првој половини јесени. Томе делимично доприносе високе температуре подлоге и ваздуха, односно губљење воде испаравањем, а највише карактер падавина. Наиме, за те месеце је карактеристично да се излучивање кише јавља у виду веома јаких пљускова, и кроз њих протекну веће количине воде, а после краћег времена готово пресахну. Секундарни минимум водостаја наступа током фебруара и марта. У таквим случајевима, због недовољно регулисаних корита потока, јављају се поплаве у средњим и доњим деловима водотокова. По штетама су посебно карактеристичне поплаве изазване изливањем Месићког потока. Корито овог потока је више пута регулисано-продубљивано и проширено. Међутим, ни ти радови нису допринели потпуној заштити од високих вода.

Истина, местимично је профил корита тако димензионисан да омогућује максимални протицај од 47 m³/s, али при појави високих вода, уска грла у кориту, на пример испод мостова, нису у стању да пропусте сву воду. Због успора воде долази до изливања воде из корита и плављења њива и насеља Вршац и Месић.

У сливовима потока Вршачких планина процес флувијалне ерозије и денудације слабије је развијен. Разлог томе је што су виши и стрмији планински делови покривени густом шумом, што су потоци у својим горњим токовима усекли дубља корита, што нема свежих дубинских процеса и изражених појава обурвавања материјала са страна корита итд. Ипак, нешто изразитији ерозивни процеси присутни су на северној страни, тачније на сектору од слива Малосредиштанског потока према Вршцу. Ту је изражена ерозија III категорије, односно слаба ерозија. Поред површинске, местимично је заступљена и јаружаста - дубинска ерозија. На овом делу годишње буде еродирано око 1000 m³ материјала. У сливовима осталих потока запажа се врло слаба ерозија (IV категорија), којом се односи 400 до 600 m³/km² материјала током године.

На простору обухваћеном Просторним планом, постоји неколико вештачких језера. Ради заштите града Вршца, других насеља и пољопривредног земљишта од поплава, предвиђено је да се у подножју Вршачких планина подигну бране са акумулацијама. Преграђивањем долина Месићког и Марковачког потока формиране су две акумулације. Функција ових акумулација је да заустављају поплавне таласе ових бујичних водотокова. Брана на Месићком потоку је подигнута близу пута Вршац-Стража, а на Марковачком потоку код села Велико Средиште. Током лета, због слабог протицања воде, ова језера пресушују. Треће језеро се налази на северозападној периферији Вршца. Током читаве године има воде. Користи се као градско купалиште.

У Великом риту, поред Шулховог канала, постоји рибњак површине око 900 ha.

Подземне воде:

На формирање подземних и површинских вода Вршачких планина утичу геолошки састав терена, рељеф, климатске прилике и вегетациони покривач. На вишим теренима као што су Банатска пешчара и лесна зараван, фреатске воде су дубоко, преко 10 m, па и преко 20 m, док су на језерско-лесној тераси знатно ближе топографској површини. Најближе топографској површини су у долинским равнинама Караша и доњим деловима поточних долина, а поготову у две депресије – Алибунарској и Вршачком рову (Мали рит).

Фреатске издани се водом снабдевају инфилтрацијом атмосферских талоба, притицањем подземних вода са виших терена на ширем простору и процеђивањем вода које површински притичу. Воду губе отицањем у дубље изданске колекторе преко извора, транспирацијом биљака, испаравањем из тла и подземним притицањем у корита потока, река и канала. У коликој мери ће се атмосферска вода инфилтрирати у подлогу, зависи од порозности и пропусности, два важна хидрогеолошка својства стена. Поред наведеног, упијање атмосферских талоба у подлогу зависи и од нагиба терена, тако да се јавља већи површински отицај у односу на упијање у подлогу на теренима са већим нагибима.

Већина становника сеоских насеља на Вршачким планинама и у њиховом подножју, а то су Марковац, Велико Средиште и Мало Средиште са северне и Месић, Сочица и Јабланка са јужне стране, за водоснабдевање користе јавне бунаре (артешке бунаре), каптиране изворе, али добрим делом и воду фреатске издани из копаних бунара којих има много више. Већина копаних бунара је у нехигијенском стању. Вода у тим бунарима није добра. Тврда је и често бактериолошки загађена, нарочито у време када издан има максимум. Тада у неке од ових бунара доспевају воде бујица, па и воде загађене фекалијама.

Изданске воде са подручја Вршачких планина учествују у храњењу неколико десетина извора. Они избијају на местима где је топографска површина засекла издан. Већина ових извора снабдева потоке водом. На простору нижих терена Града Вршац постоји већи број извора. Њихов тачан број, међутим, није регистрован.

Ови извори припадају групи гравитационих, а по типу спадају у контактне. Према трајности избијања воде мањи број извора спада у сталне, док већина припада периодичним. Најоскудније издани имају виши делови планине и њена западна половина. Извори имају зонални распоред. Најгушћа концентрација извора је у средишњем делу Вршачких планина.

Климатске карактеристике:

На основу анализираних климатских података са најближе метеоролошке станице у Вршцу (температура ваздуха, инсолација, облачност, падавине, влажност ваздуха и ветар) може се закључити да на посматраном подручју влада умерено-континентална клима са извесним специфичностима, које карактеришу изразито хладне зиме и топла лета. Вршачке планине због своје висине и правца простирања представљају важан модификатор микроклиматских карактеристика непосредне околине. Утичу на правац дувања кошава, па се у Граду Вршцу јавља већа учесталост и снага јужног ветра. Такође, над планином и непосредном околином се излучује више падавина, снег се дуже задржава и обично падне раније. Дневне и годишње амплитуде температуре ваздуха су ниже у непосредној близини планине.

Средња годишња температура ваздуха у периоду од 1997-2016. године износила је 12,5°C, најтоплији месец је јул (22,9°C) а најхладнији јануар (1,5°C). Просечна количина падавина износила је 674,4 mm, месец јул је најкишовитији (85,8 mm) док се најмање падавина излучи у марту (37,6 mm). Средња годишња влажност ваздуха се креће од 64-77%, а средња годишња вредност облачности износила је 5,2 (десетине). У посматраном периоду, средња годишња вредност инсолације је износила 2226,1 часова. Анализиран простор је веома ветровит. Најчешће дувају ветрови из правца југа-југоистока (кошава) са просечном годишњом честином од 221‰, првенствено у зимској половини године. То су уједно и најснажнији ветрови са брзином од 7,9 m/s. Број дана са ветровима јачине преко 6 бофора је просечно 166 дана годишње у посматраном периоду, а када су у питању ветрови чија јачина прелази 8 бофора, број дана је доста ређи и износи 64 дана у току године.

Сеизмичке карактеристике:

На основу сеизмичке рејонизације Републике Србије за повратни период од 475 година, у обухвату Просторног плана је могућ земљотрес јачине VII-VIII и VIII степени сеизмичког интензитета према Европској макросеизмичкој скали (ЕМС-98). У највећем делу посматраног подручја утврђен је земљотрес јачине VII-VIII степени, док је у северном делу могућ земљотрес јачине VIII степени.

Педолошке карактеристике:

У западним деловима подручја које обухвата Просторни план преовлађују ритске црнице и смонице, обичне или тешко заслањене, уз значајно присуство разних типова карбонатних, деградираних или заслањених чернозема. Источни делови посматраног подручја рељефно се значајно разликују јер су ту лоциране Вршачке планине, па је педолошка основа другачија. Овде су у већој мери заступљена скелетна земљишта на већим висинама централног масива (сирозем или регосол), на североисточним деловима преовлађује кисело смеђе земљиште на кристалним шкриљцима, слично гајњачи, али неупоредиво киселије. Северне и јужне падине у педолошком смислу су углавном смонице на неогену и представљају главне воћарско-виноградске рејоне. Целокупно подручје обухвата је прошарано мањим, или већим површинама под солоњецима, солончацима, алувијумима и делувијумима.

3.3. ПРИРОДНЕ ВРЕДНОСТИ

3.3.1. Природна добра

У обухвату Просторног плана налазе се просторне целине од значаја за очување биолошке разноврсности на националном нивоу, као и подручја од међународног значаја за очување биолошке разноврсности.

Као просторне целине за очување биолошке разноврсности на националном нивоу издвојена су: заштићена подручја и подручја у поступку заштите, подручје планирано за заштиту, станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста и еколошки коридори.

Заштићена подручја и подручја у поступку заштите:

Станишта Вршачких планина и станишта Малог вршачког рита, према новом акту о заштити, постају једно подручје повезано у функционалну целину која пружа веће могућности при заштити, управљању, унапређењу и одрживом коришћењу.

Станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста:

У обухвату Просторног плана издвојен је већи број станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста од националног значаја (у даљем тексту: станишта). Станишта су регистрована у бази података Покрајинског завода за заштиту природе у складу са Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 5/10, 47/11 и 32/16).

Табела 1. Станишта на простору обухвата Просторног плана

Назив станишта	Категорија станишта	Ознака
„Средњи ток Караша“	ливаде, ободна вегетација водених система, реке и потоци, хигрофилне шуме и жбуње;	BCR05b
„Пашњаци на Селишту“	обрадиве површине и вештачки предели, слатине, степе на лесу;	VRS01b
„Пашњаци код Павлиша“	мочваре и ритови, слатине;	VRS02
„Пашњаци код Војводинаца“	екстензивне агрикултуре, ливаде, ровови и мали канали;	VRS09
„Пашњаци код Куштиља“	ливаде, реке и потоци, степе на лесу;	VRS10
„Пашњаци код Великог Средишта“	ливаде, мочваре и ритови, обрадиве површине и вештачки предели;	VRS11
„Ливаде и шумарци код Месића“	ливаде, панонске шумо-степе, степе на лесу;	VRS12a
„Ливаде и шумарци источно од Месића“	листопадне шуме сувих терена, панонске шумо-степе, степе на лесу;	VRS12b
„Ливаде и шумарци код Јабланке“	степе на лесу, панонске шумо-степе, листопадне шуме сувих терена, обрадиве површине и вештачки предели, ливаде;	VRS12c
„Сочица запад“	ливаде, панонске шумо-степе, степе на лесу, хигрофилне шуме и жбуње;	VRS12d
„Сочица исток“	ливаде, листопадне шуме сувих терена, степе на лесу, хигрофилне шуме и жбуње;	VRS12e
„Пужево брдо“	ливаде, листопадне шуме сувих терена, хигрофилне шуме и жбуње;	VRS13a
„Ново имање“	ливаде, листопадне шуме сувих терена, панонске шумо-степе, степе на лесу;	VRS13b
„Комориште“	екстензивне агрикултуре, ливаде, листопадне шуме сувих терена, панонске шумо-степе, степе на лесу;	VRS13c
„код Марковца“	екстензивне агрикултуре, ливаде, листопадне шуме сувих терена, панонске шумо-степе, степе на лесу;	VRS13d
„Пашњак код Потпорња“	ливаде, реке и потоци, степе на лесу;	VRS16
„Слатина код Влајковца“	слатине;	VRS19
„Пашњаци код Влајковца“	ливаде, реке и потоци	VRS22

На овим стаништима се налазе бројне заштићене и строго заштићене врсте биљака, сисара, птица, гмизаваца, водоземаца и инсеката, које су у просторној и функционалној вези са заштићеним подручјем.

Најзначајније су следеће заштићене и строго заштићене врсте:

- биљака: пелен (*Artemisia pontica*), слатинска паламида (*Cirsium brachycephalum*), стазарка (*Coronopus squamatus*), барска калуђарка (*Epipactis palustris*) и
- животиња: водомар (*Alcedo atthis*), вуц (*Canis lupus*), легањ (*Caprimulgus europaeus*), црна рода (*Ciconia nigra*), змијар (*Circaetus galicus*), средњи детлић (*Dendrocopos med ius*), црна жуна (*Dryocopus martius*), ластавичар (*Falco subbuteo*), ветрушка (*Falco tinnuncius*), сива ветрушка (*Falco vespertinus*), руси сврачак (*Lanius colurio*), сиви сврачак (*Lanius minor*), славуј (*Luscinia megarhynchos*), пчеларица (*Merops apiaster*), велика сртнадица (*Miiaria caiandra*), жута плиска (*Motacilla flava*), ћук (*Otus scops*), велика сеница (*Parus major*), бела сеница (*Remiz pendulinus*), обична траварка (*Saxicola rubetra*), црноглава траварка (*Saxicola torquata*), дугорепа сова (*Strix uraiensis*), црноглава грмуша (*Sylvia atrcaipila*), обична грмуша (*Sylvia communis*), кос (*Turdus merula*), дрозд певач (*Turdus philomelos*), пупавац (*Upupa epops*).

Еколошки коридори:

Према Уредби о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, број 102/10), река Караш са својим обалским појасом је проглашена за еколошки коридор од међународног значаја који повезује остатке природних станишта суседних држава, Републике Србије и Румуније. На простору обухвата Просторног плана је део овог еколошког коридора.

Осим еколошког коридора од међународног значаја, у обухвату је и еколошки коридор од регионалног значаја (канал ДТД „Банат“ до Тамиша) и локални еколошки коридори. Међународни и регионални еколошки коридори су утврђени Регионалним просторним планом АП Војводине.

На основу Закона о заштити природе „еколошки коридор је еколошка путања и/или веза која омогућава кретање јединки популација и проток гена између заштићених подручја и еколошки значајних подручја од једног локалитета до другог и који чини део еколошке мреже“. Водотоци са функцијом еколошких коридора и њихов обалски појас, истовремено представљају станишта насељена заштићеним врстама, чија је бројност на овим просторима највећа у периодима миграције појединачних животињских група.

Подручја од међународног значаја за очување биолошке разноврсности:

Подручја од међународног значаја за очување биолошке разноврсности припадају „Еколошки значајном подручју еколошке мреже Републике Србије“, бр. 16 утврђено Уредбом о еколошкој мрежи. У обухвату Просторног плана се налазе два међународно значајна подручја за птице (*Important Bird Areas - IBA*): RS014IBA „Вршачке планине“ и део RS015IBA „Делиблатска пешчара“, као и међународно значајно подручје за биљке (*Important Plant Area - IPA*) „Вршачке планине“ (обухвата: Вршачке планине; Мали рит; Маргита, Пландиште, Јасеново).

Вршачке планине су део националне EMERALD мреже, RS0000017 „Вршачке планине“. Ова еколошка мрежа укључује подручја од посебног еколошког значаја за угрожене врсте и типове станишта која су идентификована на основу Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција).

3.3.2. Природни ресурси

Шуме и шумско земљиште: На простору обухвата Просторног плана највеће површине под шумама се налазе на простору ПИО „Вршачке планине“. Мање површине под шумама су уз водоток реке Караш, уз каналску мрежу и шуме сопственика.

Шумама које се налазе у оквиру подручја под заштитом газдује ЈП „Војводинашуме“, а већи део овог подручја припада Газдинској јединици (ГЈ) „Вршачки брег“. Укупна површина ове ГЈ према подацима ЈП „Војводинашуме“ износи 5302,72 ха. Шуме и шумско земљиште заузимају 4977,23 ха. Укупно обрасла површина ГЈ износи 4337,95 ха, што чини 81,81% укупне површине. Шуме у оквиру ГЈ чине 4225,44 ха (79,68%), а шумске културе 112,52 ха (2,12%). Осим ГЈ „Вршачки брег“, на простору ПИО „Вршачке планине“ су површине под шумама које припадају ГЈ „Шуме манастир Месић“, чија површина према важећој Основи за газдовање шумама за период од 2015. – 2025. године износи 701,1 ха. У оквиру ове ГЈ обрасла површина износи 652,89 ха (93,1%).

На простору ПИО „Вршачке планине“ јавља се широки еколошки дијапазон шума: влажне, крајпоточних (врбове); суве, присојне, на стрминама (медитерански грабић и медунац); светле и топле шуме разних храстова и племенитих лишћара; и сеновите и свеже шуме мезијске букве или граба. Присутне су шумске заједнице из следећих свеза: *Quercion farnetto*, *Quercion pubescentis-petraeae*, *Quercion-petraeae-cerris*, *Carpino betuli illyco-moesiacum*, *Fagion moesiaca* и *Fraxino-Acerion*. У фитоценолошкој студији Вршачких планина издвојено је 17 шумских заједница.

Подручје Вршачких планина се одликује већим учешћем заједница ксерофилног карактера које чини бројно присуство следећих врста: *Fraxinus ornus*, *Quercus farnetto*, *Quercus pubescens*, *Ruscus aculeatus*, што потврђује доминацију термофилних заједница. Значајна карактеристика шумске вегетације Вршачких планина је мешовити састав већине састојина.

Природна разноликост шума Вршачких планина је увећана антропогеним дејством шумских култура (црни бор, багрем и др. врсте) које подносе погоршане климатске и земљишне услове настале после сече и неупелог природног подмлађивања аутохтоних шума.

Вршачке планине су један од најинтересантнијих планинских масива Србије због свог географског положаја, климе, планинске мезоклиме, флоре и вегетације. Разноврсни климатски утицаји који допиру са свих страна из различитих подручја, а посебно из шумо-степске области, учинили су флору и вегетацију специфичном. Многобројне ксерофилне врсте карактерише већи број шумских заједница. Многе биљне врсте су ретке за Србију, реликтне или ендемичне. Многе заједнице су реликтне самим тим што сличних нема у средњој Европи и другим деловима Србије. Посебно се издвајају полидоминантне заједнице са буквом, липом, јавором и јасеном, које указују на богато порекло и специфичан историјски развој подручја, предела и вегетације. Из времена када су Вршачке планине биле острво у Панонском мору а затим у језеру, воде порекло многе врсте и заједнице које су се очувале захваљујућој приморској клими, а касније планинској клими масива. Велико богатство у свим спратовима и њихова велика разноврсност дају изразити биодиверзитет флоре овог масива. Присуство сребрне липе (*Tilia tomentosa*) у многим заједницама, сведоче не само о пореклу многих врста из плиоценских времена, већ и о специфичним условима који владају на ободу Панонског басена.

Геоморфолошка разноврсност терена, уз силикатну подлогу и специфичну климу острвског масива у целини, омогућила је развој различитих шумских заједница међу којима се посебно издвајају храстове термофилне и мезофилне шуме. Реликтна флора и вегетација сведоче о пореклу и историјском развоју подручја и предела Вршачких планина, као и о очуваности многих врста у континенту од краја терцијера до данас.

Порекло шумске вегетације Вршачких планина је у распону од богатијих мешовитих шума до ниских (изданачких) шума лошијег квалитета са многим врстама које указују на степен деградације. До овог стања су довеле честе чисте сече и интензивне проредице шума које су довеле до формирања шикара, које су се претвориле у високе шикаре, а затим у средњодобне изданачке шуме.

Ловна фауна: На подручју Вршачких планина, као најатрактивнијег ловишта на простору обухвата Просторног плана, присутне су следеће врсте ловне фауне: дивља свиња (*Sus scrofa*) као најраспрострањенија ловна врста присутна на овом подручју од вајкада, срна (*Capreolus capreolus*) која најчешће настањује шумске пропланке обрасле травним покривачем и зец (*Lepus europaeus*) који се обично сусреће на рубовима шуме које су у додиру са њивама. Ове врсте су ловна дивљач и предмет су интензивног газдовања. Од пернате ловне дивљачи заступљен је фазан (*Phasianus colchicus*) и пољска јаребица (*Perdix perdix*). Поред ових врста стално настањене врсте на Вршачким планинама су лисица (*Vulpes vulpes*), шакал (*Canis aureus*), вуц (*Canis lupus*) и многе друге врсте, а из суседних ловних ревира све чешће залутају и јелени (*Cervus elaphus*), који се све дуже задржавају, па постоје индикације да ће се у одређеном тренутку ту и трајно населити.

Услед прекомерног и неконтролисаног лова и измењених услова станишта изазваних деловањем човека, дошло је до осиромашења ловне дивљачи. Поједине врсте дивљачи су постале ретке, а неке су исчезле заувек услед насталих промена на њиховим аутохтоним стаништима (дивокоза, рис, медвед, тетреб, љештарка, сури орао, орао брадан, орао крсташ и друге).

Пољопривредно земљиште: природни ресурс који се услед диверзитета геоморфолошких и педолошких одлика и начина коришћења земљишта знатно разликује у односу на непосредно окружење.

Оранице заузимају највеће површине у обухвату Просторног плана (око 32.950 ha) и користе се углавном у сврху ратарске производње.

Ипак оно по чему је овај крај упечатљив и надалеко чувен, су велике површине под виноградима нешто мање од 2000 ha од чега је близу 75% (око 1.456 ha) на подручју посебне намене, лоцираним на падинама Вршачких планина. Воћњаци су незнатно заступљени.

Површине под пашњацима и ливадама у обухвату Просторног плана, заузимају приближно 1.434 ha и њихов удео је сличан као и у другим деловима јужног Баната.

Површине под рибњацима и потенцијалним рибњацима у обухвату Просторног плана су релативно велике и обухватају близу 900 ha, али нису све у функцији.

Воде и водно земљиште: у обухвату Просторног плана представља све површинске воде, баре и мочваре, водозаштитна подручја и захвате, водне акумулације и ретензије.

Минералне сировине: На подручју Вршачких планина постоје неметаличне минералне сировине. Лежишта или појаве неметаличних минералних сировина представљају различити грађевински камен, кварцни и обични пескови. Као грађевински камен углавном се користе гранити, гранодиорити и мање гнајсеви. Ово су истовремено и једине појаве чврстих стена у том подручју, па је њихова експлоативност велика. Вршачки гранит се употребљава као ломљен и дробљен камен у грађевинарству. Појаве кварцних пескова су откривене североисточно од Гудурице и Великог Средишта, као и око насеља Месић где је експлоатацијом прилично измењен морфолошки изглед терена.

3.4. КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ

Завод за заштиту споменика културе у Панчеву је израдио Студију заштите непокретних културних добара у обухвату Просторног плана (у даљем тексту: Студија). Студија садржи податке и документацију о непокретној баштини која се налази у обухвату Просторног плана, као и о условима и мерама заштите непокретних културних добара.

Са становишта заштите и презентације непокретне културне баштине најзначајније је рубно подручје Вршачких планина, односно само насељено место Вршац.

Материјална културна добра која су многобројна и разноврсна, сведоче о изузетно хуманом простору за живот, стварање и трајање.

Историјски контекст

Предела у којима се спајају две различите природне површине - равница и Вршачке планине, одувек су привлачили људе да ту изграде своје насеобине, јер је земљиште погодно за земљорадњу, виноградарство и сточарство, а простране мочваре су омогућавале богат риболов, док су шуме пуне дивљачи биле идеална ловишта. С обзиром да ово подручје припада ширем појасу Подунавља, где су у Европи настале прве насеобине, прва насеља јављају се у још неолиту, у доба глачаног камена, о чему сведоче археолошки налази. Међутим насеља добијају сталнији карактер тек доласком Словена (позни средњи век) у ове крајеве од када и потичу први писани извори о њима. Име „Подвршан“ се према писаним траговима први пут појављује пре скоро шест векова. У то доба је жупанијом управљао деспот Ђурађ Бранковић, када је изнад Вршца подигнуто утврђење са циљем да брани град од најезде Турака. 1552. године град је опустошен, а становништво се повукло у околна брда где је саградило мања насеља. Пошто су уништили град, Турци су саградили малу паланку, на обали језера које се простирало на простору данашњег Малог рита. Тек у XVIII веку народ Баната се побунио, Турци су протерани, чиме је отворена нова епоха у историји овог подручја. Вршац улази у састав Тамишког Баната са седиштем у Темишвару. Оснива се Вршачки дистрикт и у ове крајеве стижу групе колониста из Немачке, Француске, Италије и Шпаније, првенствено виноградарима. Истовремено у Вршац се сливају многи досељеници из Србије, претежно занатлије и трговци, Срби и Цинцари. Кроз историју је виноградарство за Вршац имало велики привредни значај, али је оно значајно и због тога што је покретало и развијало и друге делатности: трговину, занатство, индустрију, железнички саобраћај. У XX век Вршац је ушао као град са развијеном малом индустријом, снажном трговином и обновљеним виноградарством, добрим саобраћајним везама са свим правцима, као и великим бројем културних и просветних установа. Ратови у XX веку донели су велика разарања, жртве и страдања народа на овим просторима. Након ратова, обнављањем градског насеља, почињу да се развијају разноврсни облици културног и уметничког живота.

У Вршцу су, током протекла два века, живеле многе значајне личности из културе, уметности, политике и науке, међу којима су Јован Стерија Поповић, Паја Јовановић, Драгиша Брашован, Васко Попа, и многи други знаменити грађани који су својим делима обележили периоде у којима су стварали.

Непокретна културна добра

У обухвату Просторног плана се налази 26 непокретних културних добара, од тога три од изузетног значаја, 17 од великог значаја и шест утврђених непокретних културних добара.

Непокретна културна добра од изузетног значаја

У подручју обухвата Просторног плана се налазе три споменика културе - непокретна културна добра (НКД) од изузетног значаја и то два споменика културе и једно археолошко налазиште.

Табела 2. Преглед споменика културе од изузетног значаја

Р.БР.	НАЗИВ	К.П. НА КОЈОЈ ЈЕ НКД ¹	МЕСТО
1.	Владичански двор	4245	Вршац
2.	Манастир Месић	4	Месић

Непокретна културна добра од великог значаја

У подручју обухвата Просторног плана је 17 споменика културе - непокретних културних добара (НКД) од великог значаја.

Табела 3. Преглед споменика културе од великог значаја

Р.БР.	НАЗИВ	К.П. НА КОЈОЈ ЈЕ НКД ²	МЕСТО
1.	Дворац породице Лазаревић	381/1	Велико Средиште
2.	Дворац породице Лазаревић	382	Велико Средиште
3.	Дворац у Влајковцу	5/1	Влајковац
4.	Вршачка кула	22463	Вршац
5.	Градска кућа	4269	Вршац
6.	Кућа звана „Код два пиштоља“	4010	Вршац
7.	Зграда бившег ГНО (Лотићева кућа)	4269	Вршац

1 Податак читан са графичког приказа

2 Податак читан са графичког приказа

Р.БР.	НАЗИВ	К.П. НА КОЈОЈ ЈЕ НКД ²	МЕСТО
8.	Зграда „Стара апотека“	4026	Вршац
9.	Зграда дечијег вртића „Анђа Ранковић“	8007	Вршац
10.	Зграда на Тргу победе 5	4328	Вршац
11.	Зграда у Улици Жарка Зрењанина бр. 21	4550	Вршац
12.	Зграда „Конкордија“	5680/1	Вршац
13.	Родна кућа Јована Стерије Поповића	4062	Вршац
14.	Румунска православна црква Светог Теодора Тириона	1	Куштиљ
15.	Српска православна црква Вазнесења Христовог	1	Потпорањ
16.	Румунска православна црква Светог Николе	2/1	Ритишево
17.	Дворац барона Јовановића	2	Сочица

Непокретна културна добра

У подручју обухвата Просторног плана се налази шест споменика културе.

Табела 4. Преглед споменика културе

Р.БР.	НАЗИВ	К.П. НА КОЈОЈ ЈЕ НКД ³	МЕСТО
1.	Кућа у Стеријиној улици бр. 11	4353	Вршац
2.	Три бурета за вино	1013/1	Вршац
3.	Римокатоличка црква Светог Герхарда де Сангредо	5683	Вршац
4.	Зграда на Тргу Саве Ковачевића бр. 33	1120	Вршац
5.	Кућа у Улици Жарка Зрењанина бр. 27а	379	Павлиш
6.	Кућа са окућницом у Ритишеву	625	Ритишево
7.	Кућа у Улици задружна бб	- ⁴	Куштиљ

Добра која уживају претходну заштиту

У обухвату Просторног плана се налази већи број археолошких локалитета, 3 градитељска објекта и једно старо језгро градова и насеља.

Табела 5. Преглед градитељских објеката која уживају претходну заштиту

Р.БР.	НАЗИВ	К.П. НА КОЈОЈ ЈЕ НКД ⁵	МЕСТО
1.	Зграда железничке станице	9709/6	Вршац
2.	Зграда старог винског подрума „Хелвечија“	6950/2	Вршац
3.	Комплекс старог млина	3555, 3557, 3559, 3560	Стража

Табела 6. Преглед старих језгара насеља која уживају претходну заштиту

Р.БР.	НАЗИВ	ОБУХВАТ	ЗАШТИЋЕНА ОКОЛИНА	МЕСТО
1.	Старо језгро насеља Вршац	блокови 21, 55, 56, 56а (Светосавски трг), 57д, 58, 58а (Трг Светог Теодора Вршачког), 59 (Трг победе), 60, 61, делови блокова 22, 23, 57, 61а, 63, 64/2, 88, односно улице Доситејеву, Кумановску, делове улице Дворске, Светозара Милетића, Јаше Томића, Гаврила Принципа, Стеријине, Жарка Зрењанина, Ивана Милутиновића, Феликса Милекера, Вука Караџића, Васка Попе, Ђуре Јакшића, Стевана Немање, Змај Јовине, Патријарха Рајачића и део Трга Зелена пијаца	блокови 21/1, 21/2, 57а, 57б, 57ц, 124/1, делови блокова 22, 57, 63/1, 64/2, 64/3, 64/4, 88, 124, односно делови улица Дворске, Стевана Немање, Милоша Обилића, Ђуре Цвејића, Ђуре Данића, Вардарске, Ђуре Јакшића, Стеријине, Жарка Зрењанина, Ивана Милутиновића, Хероја Пинкија, Абрашевићеве, Феликса Милекера, Вука Караџића, Данила Илића, Николе Тесле, Гаврила Принципа, затим Трг Зелена пијаца и Пашићев трг, део северозападно од Пашићевог трга - Успенску цркву са портом, мањи део улице Стевана Немање источно од Вардарске улице, део непарне стране улице Васка.	Вршац

3 Податак очитан са графичког приказа

4 Кућа не постоји на терену, али се води у Централном регистру као непокретно културно добро

5 Податак очитан са графичког приказа

На посматраном простору откривен је велики број археолошких локалитета различитих праисторијских и протоисторијских периода и култура, од старијег и млађег каменог доба до антике и средњег века. Та вишеслојност сведочи о континуитету насељавања на које је утицало погодно природно окружење, морфологија и клима вршачког краја.

3.5. СТАНОВНИШТВО

Историјско-политичке промене, масовне миграције и процват виноградарства средином XVIII века створиле су специфичан социо-културолошки састав становништва подручја Вршачких планина.

Демографска структура насеља Вршачког подгорја промењена је по одласку Турака, односно, стварањем Тамишког Баната и са трајним насељавањем Срба из јужне Србије, планском колонизацијом Немаца и масовним спуштањем Румуна из планинских крајева створена је етничка и културолошка симбиоза као животна реалност све до половине XX века. Несигурност пограничног подручја, стратешки разлози и одржавање државног суверенитета условили су спорији економски и привредни развој, као последицу опште стратешке политике према граничним просторима, а самим тим и значајне промене демографске слике. У обухват Просторног плана улази део територије Града Вршац са 16 насеља. Град Вршац се налази у јужнобанатској области и својом територијом се граничи са Републиком Румунијом.

Према попису становништва 2011. године, у подручју обухвата живи 45173 становника у 15568 домаћинстава, односно 2,3% укупног броја становника на територији АПВ.

Посматрајући период од 1991. године, када је у обухвату Просторног плана живело 46174, и период након Пописа становништва 2011. године са 45173 становника, приметно је укупно смањење броја становника за 1001. Карактеристично за ово подручје је да је у периоду од 1991. до 2002. године присутан пораст броја становника са 46174 на 46599 становника, да би наредни пописни период карактерисао негативан тренд у кретању становништва. У периоду од 2002. до 2011. године, укупан број становника се смањио за 1426 становника.

3.6. МРЕЖА И ФУНКЦИЈЕ НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Вршац је једино насеље градског типа у ком су концентрисане све централне функције, као и скоро сви индустријски капацитети и други садржаји. У обухвату Просторног плана налази се 16 насеља која припадају територији Града Вршац. Вршац представља центар функционалног урбаног подручја регионалног значаја, коме припадају и општина Бела Црква и општина Пландиште. Преосталих 14 насеља имају функцију локалних заједница са развијеним централним функцијама и према класификацији се убрајају у остала насељена места.

У насељеним местима заступљене су све неопходне јавне службе од месних канцеларија, предшколских и школских установа (основне школе са четири или осам разреда), објеката здравствене заштите, домова културе, библиотека и пошта, до ветеринарских станица и спортско-рекреативних садржаја. Постојеће службе је неопходно унапредити, а у зависности од потреба локалне заједнице планирати увођење недостајућих садржаја.

Посматрајући насељена места и узимајући у обзир њихову величину и карактер, покривеност и заступљеност јавних служби у највећој мери задовољава потребе становништва у подручју обухвата Просторног плана.

Вршац је препознат као културни центар са бројним установама од значаја у овој области. Издвајају се Градски музеј, Народно позориште, биоскоп, а постоји и Клуб ликовних уметника „Паја Јовановић“. Културно-просветна заједница општине Вршац основана је 1959. године као самостална ванстраначка организација чији је циљ развој културе и фактора друштвеног преображаја, подстицање и задовољавање појединачних и заједничких културних потреба грађана.

ЈКП „2. Октобар“ је предузеће које обједињује велики број активности на територији Града и надлежно је за трајно обављање комуналних делатности од општег интереса и добара у општој употреби, што подразумева да је препознат као управљач природним добрима на наведеном простору.

3.7. ПРИВРЕДА

Вршац има повољну структуру привреде са развијеном индустријом, али и израженом концентрацијом индустријских капацитета. Привреда Вршца је увек била диверзификована са доминантним сектором прерађивачке индустрије. Носиоци развоја индустрије су велике производне фирме: „Хемофарм“, Концерн „Swislion-Таково“ и „Вршачки виногради“. Привреду Вршца чине још и предузећа која се баве производњом освежавајућих пића, пива, затим производњом какаоа и чоколаде, производњом млинских производа и др.

У области терцијарних делатности најразвијенија је трговина, док су друге делатности у стагнацији или су недовољно развијене.

Туризам:

Простор обухваћен Просторним планом се налази у оквиру издвојене туристичке дестинације – Доње Подунавље са мањим учешћем целогодишње понуде. Од туристичких производа и активности развијени су научички и други видови водног туризма, рурални туризам, туризам специјалних интереса (спортско-рекреативне активности, ловни, риболовни итд.). Од значајних туристичких праваца издваја се: пловни *touring* туристички правац-Главни канал ДТД. Кроз територију Града Вршац пролази транзитни туристички правац међународног ранга и то: друмски (Е-70) са граничним прелазом Ватин.

Простор заштићеног подручја ПИО „Вршачке планине“ има едукативну, културно-историјску, рекреативну и амбијенталну вредност и представља потенцијал за развој туризма, чему доприноси и положај, односно близина великих градова: Београда, Панчева, Вршца, Беле Цркве, Ковачице, Зрењанина, итд, као и развијена путна инфраструктура.

Туристички потенцијал заштићеног подручја није у довољној мери искоришћен. У туристичку понуду треба укључити заштићено подручје са следећим туристичким производима: едукативни туризам, излетнички туризам, етно-еко и рекреативни туризам, као и туризам посебних интереса. Многобројна археолошка налазишта која се налазе на територији заштићеног подручја, такође представљају значајан туристички потенцијал.

Вредности на подручју које је обухваћено Просторним планом у погледу туристичке валоризације се могу оценити као велике на плану садржајности простора, вредности природне и културне баштине и делом приступачности дестинације. Туристичко-географски положај подручја, је релативно повољан у односу простор АПВ, због свог периферног положаја. Положај заштићеног подручја ПИО „Вршачке планине“ у односу на Београд као главно емитивно подручје је изузетно повољан, јер припада дисперзивној зони Београда.

Шумарство и лов: Приоритетна функција шума ЈП „Војводинашуме“ на простору ГЈ „Вршачки брег“ је глобална намена 10 - шуме и шумска станишта за производњу техничког дрвета. Осим ове наменске целине, на простору ове газдинске јединице су заступљене следеће наменске целине: семенска састојина и шумске површине на заштићеном подручју.

Према подацима ЈП „Војводинашуме“, у ГЈ „Вршачки брег“ наменска целина 10 у укупној површини, заузима 21,4%. На осталом делу површина се газдује у складу са наменским целинама и режимима заштите који су дефинисани за заштићено подручје. Шумске површине на заштићеном подручју у овој ГЈ су на највећем делу површина.

У оквиру ГЈ „Шуме манастир Месић“, осим наменске целине 10 – производња техничког дрвета, која заузима 2,1% укупне површине ове ГЈ, заступљене су и следеће наменске целине: заштита земљишта од ерозије и шумске површине на заштићеном подручју.

Прираст по јединици површине у ГЈ „Вршачки брег“ износи 187,7 м³/ха годишње, а у ГЈ „Шуме манастир Месић“ износи 4,7 м³/ха годишње. Од осталих производних функција једино је значајан узгој дивљачи, док сакупљање лековитог биља, шумских плодова, пужева и др. у овим шумама нема скоро никакав економски значај.

На простору обе газдинске јединице, однос високих шума као најквалитетнијих шума, према изданацким шумама и шикарама врло неповољан. Стога се морају предузети одговарајући радови у шумарству како би се овај негативни однос анулирао, а квалитет шума побољшао у корист шума са високим узгојним обликом.

За развој лова као привредне гране на простору установљених ловишта у обухвату Просторног плана (ловишта: „Вршачке планине“, „Караш-Куштиљ“, „Лупус“, „Кошава“ и „Вршачки ритови - Рибњак“), постоје добри предуслови, посебно услови станишта, који погодују развоју дивљачи. Ограничење у развоју лова као туристичког производа су мала улагања у ову привредну грану.

Пољопривреда и риболов:

Пољопривреда представља једну од најважнијих грана привреде и нарочито у сеоским подручјима запошљава највећи део становништва као основна, или допунска делатност.

Подручје Вршачких планина је врло специфично и атипично за Банат, па ипак ратарство је водећа пољопривредна делатност, али је виноградарство најупечатљивија грана пољопривреде, а потенцијали за воћарство нису искоришћени у складу са потенцијалима.

Захваљујући пространим површинама под ливадама и пашњацима, сточарство је по обиму и значају веома важна област пољопривреде, али има тенденцију благог опадања. Мелиоративне мере предузимане у Малом вршачком рити нису дале адекватне резултате тако да је ратарство ту само спорадично заступљено, док преовлађујуће површине представљају природни пашњаци, које становници Великог Средишта користе за испашу крава и оваца.

Са око 2000 ha винограда, Вршачке планине представљају један од највећих виноградарских реона и то не само у Србији, него и у окружењу. Заступљене су уобичајене међународне винске сорте, али оно по чему је Вршачко виногорје препознатљиво су одомаћене сорте Италијански ризлинг (Грашевина), Мускат отонел, а нарочито аутохтона сорта Креаца (Банатски ризлинг). Ова ендемична сорта је не тако давно била пред изумирањем, али је спашена захваљујући ентузијазму малих винара из Гудурице.

Још једна специфичност овог подручја је банатска жута пчела, изузетних биолошких и производних потенцијала, права ризница архаичних гена важних за опстанак пчелиње врсте у целини. Ова драгоценост врста инсекта била је сведена на само 4 пчелиња друштва (кошнице) у селу Марковац. Очувана је у последњем часу и сада се већ може наћи на неколико места, а тек предстоји опсежна акција за њено размножавање, ширење уз мере изолације, да би се очувала у чистој раси.

За риболов на овом подручју не постоје услови јер су водотоци на Вршачким планинама изузетно мали и склони да лети пресуше, осим вештачки продубљених делова где се вода задржава целе године, а имају сврху да се оскудни рибљи фонд очува у њима у току топлих и сушних летњих месеци.

На подручју Малог вршачког рита постоји плитка каналска мрежа у којој живи скромни фонд састављен од 6 рибљих врста, претежно аутохтоних, без велике риболовне вредности, тако да је спортски риболов спорадичан, а за комерцијални не постоји могућност.

3.8. САОБРАЋАЈ И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

3.8.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

У обухвату Просторног плана егзистирају следећи видови саобраћаја: путни – друмски, железнички, водни и ваздушни. Путни - друмски саобраћај је основни вид саобраћаја у обухвату Просторног плана и својим капацитетима задовољава већину захтева за путничким и робним превозом, док се железнички и водни саобраћај користе само повремено, при превозу путника и масовних роба у транзиту.

Путни - друмски саобраћај омогућава доступност и комуникацију предметног простора са окружењем и субрегионима.

Основни саобраћајни капацитети предметног простора у домену путног - друмског саобраћаја су:

- **Државни пут 16 реда бр.10/М-1.9**, Београд - Панчево - Вршац - државна граница са Румунијом (гранични прелаз Ватин);
- **Државни пут 16 реда бр.18/М-7.1**, Зрењанин-Сечањ-Пландиште-Вршац-Стража-Бела Црква - државна граница са Румунијом (гранични прелаз Калуђерово).

Основни путни правци који омогућавају даљинска и транзитна кретања, као и везе са центрима међународног (Нови Сад) и националног ранга (Суботица) су ДП бр.10 и ДП бр.18. ДП I реда.

Осим што су основни апсорбери свих саобраћајних збивања у обухвату (мрежа ДП II реда није у обухвату), такође су и саобраћајни капацитети који омогућавају субрегионално и регионално повезивање. Ови путеви у исто време омогућују изворно-циљна кретања и омогућују квалитетно међунасељско повезивања у обухвату плана.

Систем општинских путева у обухвату (град Вршац) су различитог степена изграђености и омогућава доступност овом простору из свих праваца, са везама на државну путну мрежу високог ранга (ДП I и II реда).

У оквиру катастарских општина у обухвату Просторног плана, налазе се и некатегорисани путеви (приступни и атарски путеви), који су радијалног облика и повезују насеља и садржаје ван грађевинског подручја.

Железнички саобраћај је својевремено одиграо врло важну улогу у развоју туризма, пре свега за туристичка кретања широких слојева становништва, као и путовања на другим релацијама. Међутим, са експанзијом друмског саобраћаја, железнички саобраћај, због својих одређених недостатака (фиксирани линије кретања, потребе преседања при промени правца кретања и друго), изгубио је позиције које је некад имао.

У ранијем периоду (седамдесетих и почетак осамдесетих година прошлог века), знатан број пруга регионалног и локалног значаја је укинут. Од пруга које су регионалног и локалног значаја, које тренутно функционишу, треба издвојити правце:

- магистралне пруге бр.107, Е 66: Београд Центар - Панчево главна станица - Вршац - државна граница - (Stamora Moravita);
- железничке пруге ван експлоатације бр.9, Зрењанин Фабрика – Сечањ – Конак – Вршац;
- железничка пруга ван експлоатације бр.30, Вршац – Бела Црква – државна граница (Базијаш).

Железнички саобраћај има мали удео у туристичким кретањима на подручју обухваћеном Просторним планом. Уз бољу организацију и модернизацију капацитета (пруге, постројења и превозна средства), због веће удобности у односу на аутобуски превоз, могао би имати значајно учешће у туристичким кретањима првенствено код путовања већег броја путника.

Водни саобраћај на простору обухваћеном Просторним планом заступљен је преко пловног канала ОКМ ХС ДТД, Банатска Паланка – Нови Бечеј, са релативно солидним просторно и инфраструктурно прихватно - манипулативним и превозним капацитетима (пристаниште на каналу ОКМ код Влајковца).

Немоторни саобраћај је заступљен преко бициклистичких коридора међународног, регионалног и локалног ранга. Међународна бициклистичка стаза – циклоридор 13, рута „Гвоздене завесе“, позиционирана је на правцу Бела Црква – Вршац – Ватин, правац југ – североисток. Национални циклоридор је дефинисан уз канал ОКМ ХС ДТД, Банатска Паланка – Нови Бечеј, док су локални циклоридори углавном утврђени уз путну мрежу општинског и нижег нивоа (атарски и остали некатегорисани путеви).

Ваздушни даљински саобраћај за потребе овог подручја се одвија преко аеродрома „Никола Тесла“ (за путнички и карго саобраћај), док се за спортско-туристичке намене користи аеродром Вршац. Оба терминала у потпуности задовољавају садашње обиме транспортних захтева.

На основу саобраћајних анализа може се закључити да **саобраћајна инфраструктура** (путно-друмски, железнички и водни саобраћај) у оквиру овог простора даје добре основе за надоградњу, реконструкцију, чиме би се омогућио брз и лак приступ овом подручју из више праваца, на нивоу високог комфора и саобраћајне услуге, као и брзе и лаке комуникације у оквиру овог простора.

3.8.2. Водна и комунална инфраструктура

Водни објекти, у смислу Закона о водама, јесу грађевински и други објекти, који заједно са уређајима који им припадају чине техничку, односно технолошку целину, а служе за обављање водне делатности.

У границама обухвата Просторног плана налазе се следећи хидромелиорациони системи и водни објекти:

- хидромелиорациони системи Вршачки Ритови, Мали Жам – Велико Средиште 1, Мали Жам – Велико Средиште 2, Малоритски канал, Кавериш, Целине, Приобаље Караша – десна обала, приобаље

- Караша – лева обала, Избиште – Загајица, Делиблатска пешчара, Пешчарско-Дебељачки, Нижи Јарак – Павлишки рит, Добрица II – Иланца, Нови Козјак, и Јаношик;
- основна каналска мрежа (ОКМ) ХС ДТД Банатска Паланака – Нови Бечеј на деоници од km 25+000 до km 44+000. Деоница од km 22+200 до km 37+300 није изграђена до пројектованих димензија, што има утицаја на пловидбу, па је тако на деоници од km 26+000 до km 27+000 пловидба једнотрачна за пловила до 1000 тона носивости, са минималном пловном ширином 12,0 m и дубином газа 2,15 m. Минимална пловна ширина испод мостова износи 16,0 m, а висина максималног нивоа воде до доње ивице конструкције морста мора бити најмање 6,0 m. На осталом делу канала је дозвољена двотрачна пловидба са пловном ширином до 44,0 m и дубином газа 2,15 m. У зони Потпорња, узводно и низводно од моста, на обема обалама канала изведени су растеретни бунари и пијезометри, ради одржавања високих артерских притисака подземне воде у безбедним греаницама по косини канала. Свако нарушавање рада бунара, или дирање у обалу канала, може довести до нарушавања лабилне статичке стабилности и до покретања косина канала. По левој депонији канала, узводно од рибњака Вршачки ритови и даље, уз сам рибњак, положен је оптички кабел на дубини од око 0,5 m;
 - објекти за заштиту од штетног дејства спољних вода (обухваћени републичким оперативним планом за одбрану од поплава): насипи уз Вршачки канал (леви и десни), брана са ретензијом „Велико Средиште“ на Марковачком потоку, насипи уз поток Месић (леви и десни), брана са акумулацијом „Месић на потоку Месић“;
 - неуређени водоток Караш (објекат није обухваћен републичким оперативним планом за одбрану од поплава).

Водни објекти за заштиту од штетног дејства унутрашњих вода - одводњавање

У низијском делу Града Вршац доминантни хидролошки објекти су канали. Ка њима се подземно и површински сливају воде са Вршачких планина и ширег простора. Те депресије, међутим, немају природног отицања, па су воде у њима стварале многе баре и језера. Насељавање југоисточног Баната у XVIII веку захтевало је мелиорисање ритова ради добијања нових обрадивих површина. Због тога је међу првим каналима тада копаним на територији АПВ, био Терезијин канал, од села Барице до Тамиша код Ботоша. Упоредо са тим континуирано је ширена мрежа споредних дренажних канала.

Тако је створена густа мрежа канала која дренира читаву површину дна Алибунарске депресије, Вршачког рова (Мали рит) и делове језерско-лесне терасе.

Прокопавањем главне трасе Канала ДТД, 1972. године, решени су неки проблеми - пре свега, што брже одвођење површинских и подземних вода. Траса Канала северно од територије Града Вршац поклапа се са трасом старог Терезијиног канала. У Алибунарској депресији Канал ДТД прихвата воде канала Моравица, Шулховог и Вршац-Велико Средиште. Јужно од Влајковца траса Канала пресеца више терене, да би пресекла релативно високо развође према долини Караша. Ово је најдубље усечен део на читавој траси између Бездана и Старе Паланке. На том сектору прихвата воде неколико потока: са десне стране Велике баре, Загајичког и Партанског потока, а са леве стране Боруге, Гузајне и Стражанског потока.

Сагледавајући водопривредну проблематику, може се констатовати да су већи водотоци, изузев Караша, Гузајне и Кевериша регулисани, а да је на 80% површина изведена потребна каналска мрежа за одводњавање.

Ради евакуације вода у реципијенте, на територији која је обухваћена Просторним паном изграђене су три црпне станице укупног капацитета 9,26 m³/s, као и седам гравитационих уливних грађевина у реципијент. У склопу црпних станица или одвојено, изграђено је 15 устава разних типова и димензија.

Ради регулисања водно-ваздушног режима земљишта, на око 400 ha изведена је хоризонтална цевна дренажа.

У склопу изграђених система за одводњавање инсталисани су и уређаји за наводњавање.

Водни објекти за заштиту од поплава, ерозије и бујица

Ради заштите насеља и пољопривредних површина на територији Града Вршац изграђени су насипи на Вршачком каналу, и то на левој обали од km 0+000 до km 20+950, док су на десној обали изграђени насипи од km 0+000 до km 11+200, и km 18+100 до km 20+300.

На каналу Месић изграђени су насипи, и то на обе обале на стационажи од km 0+000 до km 1+000.

Поред одбрамбених насипа у систему одбране од спољних вода, односно великих вода Марковачког потока и потока Месић, изграђене су бране са акумулацијама Велико Средиште и Месић. Обе бране су изведене 1982. године и спадају у категорију малих проточних земљаних брана (са темељним испустом).

Водни објекти за коришћење вода

На територији Града Вршац, снабдевање становништва водом за пиће врши се захватањем подземних вода. Захватају се подземне воде из водоносних средина основног комплекса. Локално су захваћене подземне воде из водоносних средина плиоцена. Укупна просечна експлоатација подземних вода на територији Града Вршац процењена је на око $Q=169$ l/s. Водозахватни објекти су искључиво вертикални бушени бунари.

Већина становника сеоских насеља на Вршачким планинама и у њиховом подножју, а то су Марковац, Велико Средиште и Мало Средиште са северне, и Месић, Сочица и Јабланка са јужне стране, за водоснабдевање користе јавне бунаре (артешке бунаре), каптиране изворе, али добрим делом и воду фреатске издани из копаних бунара којих има много више. Већина копаних бунара је у нехигијенском стању. Вода у тим бунарима није добра. Тврда је и често бактериолошки загађена, нарочито у време када издан има максимум. Тада у неке од ових бунара доспевају воде бујица, па и воде загађене фекалијама.

Градско насеље Вршац организовано снабдевање водом за пиће становништва и индустрије обавља експлоатацијом подземних вода са изворишта „Павлиш“. Извориште „Павлиш“ налази се између Вршачког канала и насеља Павлиш на око 2 km од Вршца. Кота терена изворишта је око 80 mАНВ. Данас је на изворишту у раду 17 бунара. Захваћене су подземне воде основног водоносног комплекса. Просечна експлоатација подземних вода са изворишта „Павлиш“ процењена је на око $Q=150$ l/s. Квалитет подземних вода задовољава нормативе за воду за пиће. Квалитет захваћених подземних вода редовно се осматра. Карактеристично за Вршац је да су сви индустријски и привредни субјекти прикључени на водоводну мрежу.

На територији Града Вршац налази се извориште „Стража“, из којег се снабдевају сва насеља општине Бела Црква. До сада је избушено седам цевастих бунара дубине од 77 m до 110 m, који каптирају субартерску издан са различитих дубина од око 46 m до око 85 m, чија је укупна издашност око 90 l/s, а у појединим бунарима вода се захвата и из три водоносна слоја.

Квалитет воде у осталим насељима различит од насеља до насеља.

Водни објекти за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода и заштиту вода

Канализација отпадних вода, осим у Вршцу, није изграђена ни у једном од насеља, а у Вршцу је изведено и постројење за пречишћавање отпадних вода капацитета 70.000 ES (еквивалентних становника) (пројектовани капацитет је 210.000 ES). Пречишћавање отпадних вода врши се на бази биолошког аеробног пречишћавања.

Евакуација отпадних вода у осталим насељима се и даље врши преко непрописно изведених септичких јама, чиме се непосредно угрожава животна средина и здравље људи. Загађење површинских вода и прве издани превасходно је ефекат непотпуно решеног питања инфраструктуре за евакуацију комуналних и атмосферских вода на територији обухваћеној Просторним планом, као и нерешених питања изградње канализације у сеоским насељима. Пошто се отпадне воде већ дуги низ година испуштају у водопропусне септичке јаме (које су потпуно засићене после дуге употребе), несанитарно решавање проблема отпадних вода има директан утицај на квалитет земљишта и вода. Прикупљање садржаја из септичких јама врши се по потреби индивидуалним путем. Одлагање фекалног отпада најчешће се врши испуштањем на сметлишта, али и на њиве и пашњаке поред путева, као и на друге локације.

Описани извори загађујућих материја из насеља и индустрије имају вишеструко негативан утицај на природу. Посебан проблем у очувању природних станишта представљају локације на којима је присутно одлагање отпадних материја чврстог и течног агрегатног стања, међу којима су и опасне материје (амбалажа отровних супстанци, отпадна уља и др). Било какве промене у квалитету подземних вода манифестују се на читавом подручју у контакту са првом издани.

На загађење су посебно осетљиве врсте чији развој се одвија у воденој средини (рибе, водоземци и многе врсте бескичмењака).

Загађење земљишта, површинских и подземних вода посредним путем врши се од стране индустријских, комуналних и атмосферских отпадних вода насеља. Како су радне зоне лоциране на југозападној и северозападној страни града, чести ветрови из правца југоистока махом разносе емитоване загађујуће материје ван подручја под заштитом.

За разлику од наведеног, услед хидролошке повезаности овог дела грађевинског подручја и Малог вршачког рита, који представља најнижи део терена према коме гравитирају воде из окружења, на овај део заштићеног подручја може се испољити значајан негативан утицај активности из радне зоне. Депонија и таложник отпадних вода налазе се изван граница природног добра, али услед честих ветрова лакши део чврстог отпада доспева и до Малог вршачког рита, док се воде загађују подземно.

Загађење земљишта, површинских и подземних вода може бити проузроковано процедурним водама са неуређених одлагалишта отпада. Поред загађења опасним материјама, процедурне воде су извор инфективних обољења.

Одвођење атмосферских вода у насељима решено је отвореним каналима положеним уз уличне саобраћајнице са уливом у најближе реципијенте, водотоке, депресије на периферији насеља или непосредно у мелиоративне канале. Канали углавном не врше своју функцију због неодржавања, па су неретко засути и тада постају „упојни канали“.

3.8.3. Енергетска инфраструктура

Електроенергетска инфраструктура: Снабдевање електричном енергијом потрошача на простору обухваћеном планом обезбеђено је из трафостаница ТС „Вршац 1“ трансформација 110/35/20 kV и ТС „Вршац 2“ 110/20 kV, са уграђеним трафоима снаге 2x20MVA и 31MVA. Трансформатор 110/35 kV обезбеђује напајање трафостаница 35/10 „Вршац-Виногради“, са уграђеним трафоима 4+2,5MVA, 35/20 „Вршац-Мини“ са уграђеним трафоом од 8MVA, 35/10 „Вршачки ритови“ са уграђеним трафоима 4+2,5MVA и 35/10 „Уљма“ са уграђеним трафоима 2,5 +2,5MVA.

На подручју Града Вршац изграђени су 110 kV далеководи: бр. 1001 Дебелача - Вршац 2бр.1002 Бела Црква-Чвор Стража, бр.1156 Вршац 1-ТС Вршац 2, 151/7 ПРП Кошава-ТС Вршац1, 1002/2 Чвор Стража-ТС Вршац 2, 1102/1 ТС Бела Црква -Чвор Стража, 400 kV далеководи: 2x400 kV бр.463А ТС Панчево 2-Чвор Стража (рад под 110 kV) и бр.463Б ТС 2-граница/ТС Решица.

Ови далеководи су у власништву „Електромрежа Србије“ АД и чине и део основне преносне електроенергетске мреже за територију АПВ.

Напајање електричном енергијом обезбеђено је из дистрибутивне мреже 20 kV и 10 kV водовима и трафостаница 20/0,4 kV.

Термоенергетска инфраструктура:

Снабдевање гасом потрошача на простору обухваћеном Просторним планом обезбеђено је преко магистралног гасовода МГ-01 односно РГ-01-19 за ГМРС „Вршац“, као и разводног гасовода од СОС Тилва до насеља Уљма и Избиште.

На подручју града Вршац гасификована су следећа насеља: насеље Вршац, Влајковац, Павлиш, и Ритишево. До насеља Месић је доведен гасовод РEd110 за снабдевање фабрике воде и изведена је грана према насељу Јабланка која није прикључена на гасоводни систем.

Минералне сировина:

На овом простору налазе се истражни простори подземних вода на лежишту изворишта фабрике „Моја вода“ у близини насеља Месић и изворишту „Селанова Agro“ д.о.о. у околини Вршца, оверене билансне резерве подземних вода налазе се на изворишту д.о.о. „SMA“ Вршац, изворишту д.о.о. „Swisslion“ у Вршцу и изворишту А.Д. „Немофарм“ у Вршцу.

Оверене билансне резерве и експлоатација кварцно-фелдспатских пескова и шљункова врши се на лежишту „Думбава“ село Месић. Оверене билансне резерве гранита регистрована су на лежишту „Козлук“ Вршачки брег код Вршца.

Обновљиви извори енергије: На подручју обухвата Просторног плана нема изграђених објеката који користе обновљиве изворе енергије за производњу електричне (топлотне) енергије.

Енергетска ефикасност: Карактеристика целокупног енергетског система, преносног, дистрибутивног, као и целокупне секторске потрошње (индустрија, саобраћај, зградарство), јесте ниска енергетска ефикасност као и нерационална потрошња енергената.

3.8.4. Електронска комуникациона инфраструктура

Електронском комуникационом инфраструктуром, на подручју Просторног плана, обухваћени су електронски комуникациони објекти, комуникациона чворишта, спојни путеви, примарна и секундарна мрежа у насељима.

Спојни путеви између телефонских централа већим делом су остварени оптичким кабловима и то: АТЦ Алибунар-АТЦ Вршац, АТЦ Вршац-АТЦ Бела Црква (преко АТЦ Стража АТЦ Јасеново), АТЦ Вршац-Румунска граница и привод за АТЦ Ватин, АТЦ Вршац-АТЦ Павлиш и привод за Хемофарм.

Преко простора Града Вршац прелазе радио-релејни коридори телекомуникационог система веза „Телекома“: Панчево - Вршачки брег 1, Вршачки брег 1 – Вршац, Алибунар - Вршачки брег 2, Вршачки брег 2 – Вршац и мобилних телекомуникација „Теленора“: Вршац – Пландиште, Банатски Карловац – Вршац, Вршац 2 – Вршац, Ватин – Пландиште, - Стража - Бела Црква и Уљма – Вршац 2.

Преко предајника на Вршачком брегу, на територији Града Вршац омогућено је покривање радио и ТВ програмима.

На подручју Града Вршац постоје следеће јединице поштанске мреже Вршац 1, Вршац 2, Вршац 3, Вршац 4, Вршац 5, Вршац 6-уговорна, Уљма, Влајковац-уговорна, Павлиш, Велико Средиште, Гудурица, Куштиљ-уговорна, Војводинци-уговорна, Избиште, Загајица и Стража.

4. НАМЕНА ПРОСТОРА У ОБУХВАТУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

За потребе дефинисања подручја посебне намене сагледано је шире подручје, које је овим Просторним планом исказано као подручје обухвата Просторног плана. Сагледане су слабости и снаге, могућности и претње за даљи развој посматраног подручја и на основу свега у обухвату Просторног плана је дефинисано подручје посебне намене и подручје утицаја на посебну намену. Просторна целина заштићених подручја ПИО „Вршачке планине“ и „Мали вршачки рит“ са непосредном зоном утицаја скупа представља једну просторну целину, која се дефинише као подручје посебне намене. Просторна целина која обухвата урбану структуру града Вршца и рурално окружење низијског појаса више лесне терасе Баната представља зону утицаја на посебну намену.

Табела 7. Биланс површина обухвата Просторног плана⁶

ПОДРУЧЈЕ ОБУХВАТА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА		површина	
		ha	%
1.	Подручје посебне намене „Предео Вршачких планина“ (Просторна целина заштићених подручја ПИО „Вршачке планине“ и „Мали вршачки рит“ са непосредном зоном утицаја скупа представља једну просторну целину)	12.531,90	22,26
2.	Подручје утицаја на посебну намену (Урбана структура града Вршца и рурално окружење низијског појаса више лесне терасе Баната)	43.707.71	77,72
Σ	Укупна површина подручја обухвата Просторног плана	56.239,61	100,00

Подручје посебне намене састоји се из три просторне подцелине: ПИО „Вршачке планине“, Заштићено станиште „Мали Вршачки рит“ и Зона непосредног утицаја на заштићена природна добра.

⁶ Површине унете у табеле добијене су графичким читавањем са Рефералних карата Просторног плана

Табела 8. Биланс површина просторних подцелина подручја посебне намене

ПОДРУЧЈЕ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ „ПРЕДЕО ВРШАЧКИХ ПЛАНИНА“		површина	
		ha	%
1.	Просторна подцелина ПИО „Вршачке планине“	4.414,64	35,23
2.	Просторна подцелина Заштићено станиште „Мали Вршачки рит“	931,20	7,43
3.	Зона непосредног утицаја на заштићена природна добра	7.186,06	57,34
Σ	Укупна површина подручја посебне намене	12.531,90	100,00

5. КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, РАЗМАТРАНА ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ У ОБУХВАТУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И РАЗЛОЗИ ЗА ИЗОСТАВЉАЊЕ ОДРЕЂЕНИХ ПИТАЊА И ПРОБЛЕМА ИЗ ПОСТУПКА ПРОЦЕНЕ

Квалитет животне средине подручја које се налази у обухвату Просторног плана под утицајем је антропогенних активности и природних услова свеукупно.

На заштићеном подручју и у зони утицаја није успостављено континуално праћење квалитета животне средине.

Мерење **квалитета ваздуха** вршена су у граду Вршцу, у зони градског центра и у индустријској зони. На основу трогодишњег мониторинга закључено је да је ваздух у Вршцу углавном угрожавају чађ и укупне суспендоване честице.⁷

У контексту загађења ваздуха, као природног ресурса, на територији насеља Вршац, евидентирано је присуство већег броја индустријских комплекса, који су потенцијални извор аерозагађења. Од присутних индустријских грана истичу се прехранбена индустрија и производња пића, хемијска и друге.

На основу процене ЛЕАП тима за ваздух („Green Pro“, 2016), дефинисани су потенцијални загађивачи у граду: фармацеутска индустрија - концерн „Хемофарм“, фабрика за производњу дрвене амбалаже „Визард“, млин „Житобанат“, хемијска индустрија „Vrixol“, кондиторска индустрија „Банат“ и „Swisslion“.

На територији насеља Вршац успостављен је мониторинг квалитета амбијенталног ваздуха на неколико мерних места, са избором следећих параметара: концентрације чађи, NO₂, SO₂ и укупних таложних материја у mg/m²/дан.

Контрола квалитета ваздуха се врши у виду систематских мерења загађености ваздуха на два мерна места („Царински терминал“ и „Општина“), односно мерења 24-часовних концентрација чађи, сумпордиоксида, азотдиоксида на два мерна места и суспендованих честица (PM₁₀) на једном мерном месту са накнадном анализом суспендованих честица PM₁₀ на садржај тешких и токсичних метала Pb, Cd, Ni, As и садржај бензо(а)пирена.

Мерно место „Царински терминал“ репрезентује зону предграђа, релативно слабе густине насељености, без интензивног саобраћаја и без већих индустријских постројења, те представља „*suburban background*“ тип станица.

Мерно место „Општина“ репрезентује средишњу градску зону, пословну и резиденцијалну, веће густине насељености и са интензивним саобраћајем, те представља „*traffic*“ тип станица.

Мерења су показала да је у Вршцу ваздух оптерећен повећаним концентрацијама суспендованих честица PM₁₀ и чађи. Честице у ваздуху доспевају из разних извора (из ложишта, саобраћаја, индустрије, са депонија), а могу бити донете са удаљенијих простора. Њихово присуство у ваздуху зависи од метеоролошких прилика - ветар и падавине утичу на смањење присуства честица у ваздуху. Честице, укључујући и чађ, делују неповољно на здравље људи, а нарочито на здравље осетљивих популационих група (децу, старе и хронично болесне људе).

⁷ Извор: Локална стратегија развоја Града Вршца до 2020 (Градска управа Града Вршца, 2016)

На територији Вршца такође се врши дугогодишњи **мониторинг буке**. Према Извештају о систематском испитивању буке у Вршцу, током пролећне сезоне 2018. године, вршена су мерења на 15 мерних места, у различитим урбанистичким зонама града (према опредељењу одговорних лица Градске управе Вршац), која чине мрежу мерних места за мониторинг буке. Мерна места су утврђена у оквиру мреже мерних места, која је обухватала четири мерна места у зони градског центра, четири мерна места у зони становања, пет мерних места у зони дуж магистралних и градских саобраћајница, једно мерно место у зони одмора и рекреације и једно мерно место у болничкој зони.

На основу просечне вредности целодневног индикатора буке L_{den} од 58dB(A) у пролећној сезони, која се уврсти у образац за рачунање узнемиравања становништва буком током дана, израчунато је да у Вршцу проценат становништва угроженог буком од друмског саобраћаја током дана у пролећном периоду износи $\%A = 11,68\%$ (4278 становника), а проценат веома угроженог становништва $\%XA = 7,97\%$ (2919 становника).

Укључивањем просечне вредности измерених индикатора буке за ноћ у пролећном периоду од 49 dB(A) у образац за рачунање узнемиравања становништва тј. ометања сна буком током ноћи израчунато је да је у Вршцу проценат угроженог становништва $\%A = 12,24\%$, (4483 становника), а високо угроженог $\%XA = 5,02\%$ (1838 становника).

Резултати мерења указују да је главни узрок извора буке у животној средини саобраћај током целог дана и године, а поред њега извор буке је рад угоститељских објеката у вечерњим и ноћним сатима у току лета, а врло мало рад индустријских погона.

За **водоснабдевање** града Вршац користи се извориште подземних вода „Павлиш“, у насељу Павлиш. Према наводима у Локалном еколошком акционом плану Града Вршца, утврђено је да је концентрација амонијака (NH_3) и мангана (Mn) била изнад МДК, на основу резултата испитивања хигијенске исправности воде за пиће која је вршена према Правилнику о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, број 42/98 и 44/99). Наведен је да је микробиолошка неисправност била последица прекомерног присуства аеробних мезофилних бактерија, а да је олакшавајућа околност то што амонијак није органског, него минералног порекла. Такође, утврђено је да узрок повећања концентрације оба показатеља није антропогеног порекла. Ради решавања квалитета воде за пиће у Павлишу је изграђена фабрика за прераду воде за пиће.

Све врсте вода из канализационог система (санитарне-фекалне, технолошке и расхладне) се транспортују на постројење за пречишћавање воде – ППОВ, где се врши механичко и биолошко пречишћавање са високим степеном пречишћавања. Воде се на улазу у постројење и излазу анализирају у погледу физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика. Такође, врше се анализе реципијента пречишћених отпадних вода (Малоритског канала) пре и после улива вода из ППОВ.

Квалитет земљишта је деградиран због неконтролисане примене хемијских средстава заштите и неодговарајућих агромера, плављења, забаривања и заслањивања услед утицаја еолске и бујичне ерозије.

За управљање отпадом на планском подручју користи се постојећа комунална површина на територији града Вршац - центар за интегрално управљање отпадом. Према подацима из планске документације за подручје града Вршца, у већем броју насеља су формиране дивље депоније, које представљају деградационе пунктове околине.

Отпад који се депонује, без обзира на врсту, количину, величину и уређеност депоније негативно утичу на ваздух, воду земљиште, као и на пејзаж. Истовремено се при распадању ових материја значајно повећава количина излучених отпадних вода богатих тешким металима, агресивним хемијским једињењима и патогеним организмима, а могу представљати велику опасност по здравље људи, као и квалитет воде, земљиште, флору и фауну, подземне воде, ваздух, итд.

Ризик од ванредних ситуација

Ванредне ситуације које могу угрозити подручје обухваћено Просторним планом су: елементарне непогоде (земљотреси, ерозија, поплаве, олујни ветрови, киша, снежни нанос, град, атмосферско пражњење, пожар), техничко-технолошке несреће/удеси и ратна разарања.

Елементарне непогоде су појаве хидролошког, метеоролошког, геолошког или биолошког порекла, проузроковане деловањем природних сила. Посматрано подручје може бити угрожено од: земљотреса, ерозивних процеса, поплава, метеоролошких појава: атмосферско пражњење и атмосферске падавине (киша, град, снежни наноси), олујни ветрови и пожар.

На основу сеизмичке рејонизације Републике Србије за повратни период од 475 година, у обухвату Просторног плана је могућ *земљотрес* јачине VII-VIII и VIII степени сеизмичког интензитета према ЕМС-98.

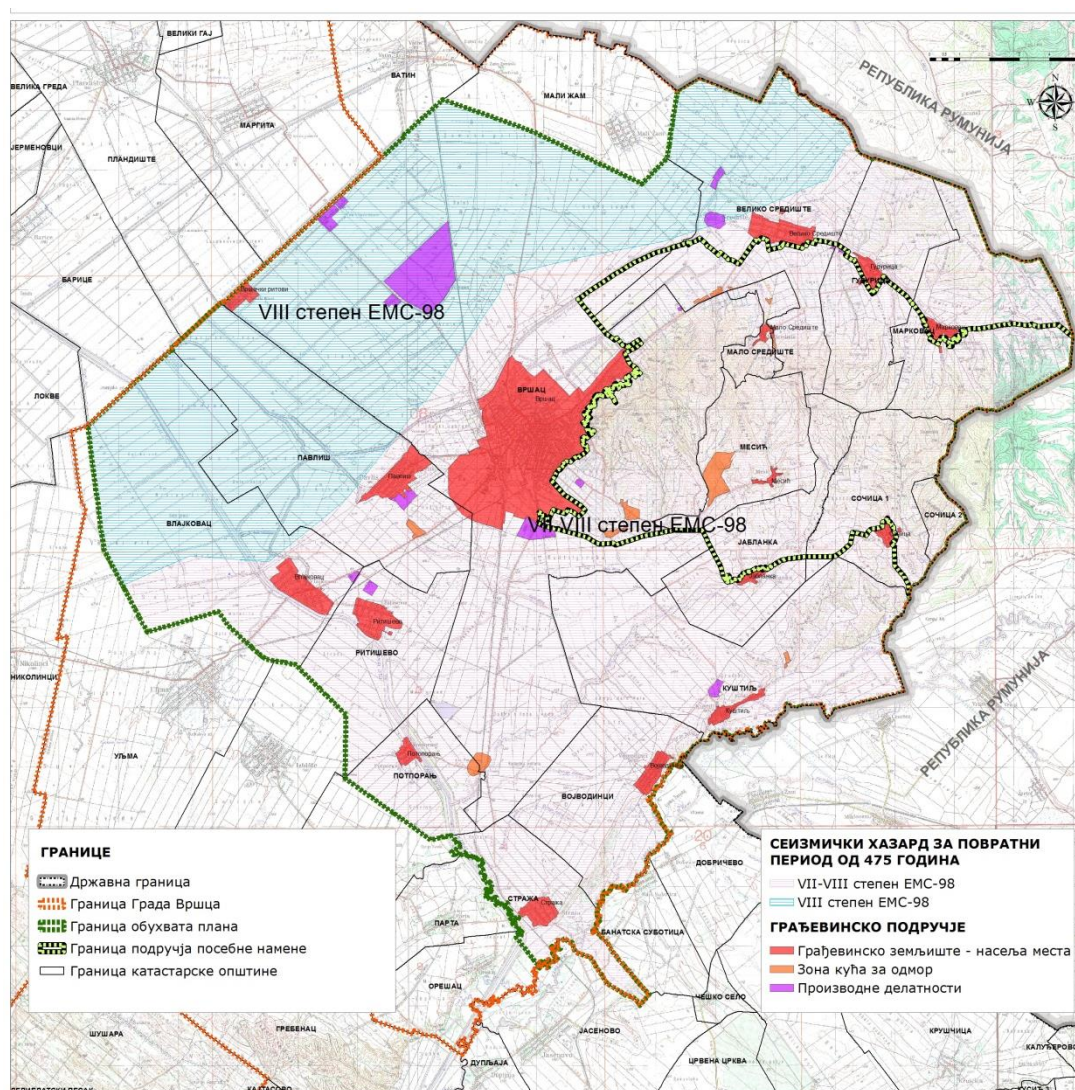
У односу на структуру и тип објекта, дефинисане су класе повредивости, односно очекиване деформације. За VII степен сматра се да ће се у смислу интензитета и очекиваних последица манифестовати „силан земљотрес“, а за VIII степен „штетан земљотрес“.

Посматрано подручје испресецано је густом мрежом природних и вештачких водотокова. У сливовима потока Вршачких планина процес флувијалне ерозије и денудације слабије је развијен, док су нешто изразитији *ерозивни процеси* присутни на северној страни планине. У низијском делу вршачке општине доминантни хидролошки објекти су канали. Ка њима се подземно и површински сливају воде са Вршачких планина и ширег простора.

Вршачке планине су угрожене појавом *бујичних поплава*, чијем настанку погодују нарочито стрме падине, шумске влаке већег нагиба, честа сеча и други начини отварања и огољавања површине земљишта.

Топографски положај насеља, условио је да је Вршац перманентно суочен са вишком *атмосферских вода* које се и при најмањим падавинама сливају са падина вршачког брега и улицама слободно разливају до природних реципијената – потока Месић, Јовановог потока, Малоритског канала, канала Црни Јован, потока Кевериш и Вршачког канала и тако плаве непосредну зону града.

Слика 2. Карта сеизмичког хазарда за повратни период од 475 година

Појава *града* је чешћа и интензивнија у летњем периоду, а штете се највише одражавају на пољопривредним културама које су у том периоду и најосетљивије. Према условима РХМЗ у обухвату Просторног плана је изграђено 12 лансирних (противградних) станица и ваздухопловна метеоролошка станица – Аеродром Вршац.

Такође, у границама предметног Плана налазе се две хидролошке станице површинских вода на водотоцима Караш и Месић, као и хидролошка станица подземних вода (Гудурица).

Угроженост од *снежних наноса* и поедице је веома изражена у јужном Банату, тако да се ово подручје сматра најугроженијим у АП Војводини, иако су последњих година, због климатских промена, зиме много блаже и без много снега.

Посматрано подручје налази у изразито ветровитом делу АП Војводине. Преовлађујући *ветрови* на овом простору дувају из југоисточног правца (кошава), а нешто ређе из северозападног правца, те постоји ризик од јављања штете проузрокован олујним ветровима. Ветрови највећих честина уједно имају и највеће брзине. Тако југоисточни и јужни ветрови достижу највеће брзине од 7,7 m/s односно 4,4 m/s и имају неповољно дејство (исушују тло, отежавају саобраћај). Максимална измерена брзина југоисточног ветра - кошаве износила је 42 m/s или 151 km/h.

Као познато кошавско подручје Вршачке планине су изложене повећаном ризику од неконтролисаног ширења *пожара*. Чести су пожари изазвани паљењем биљних остатака на њивама, када се у условима јаког ветра ватра брзо прошири и на суседне површине. Ове појаве могу донети велику еколошку и материјалну штету.

Такође, могућност настанка пожара је већа у густо насељеним местима која имају развијенију привреду, већу густину насељености, производне објекте и складишта робе и материјала са веома високим пожарним оптерећењем и сл. Могућа појава пожара је и на пољопривредном земљишту, због држања запаљивих пољопривредних усева у летњим месецима.

У обухвату Просторног плана налази се севесо комплекс оператера "Хемофарм" а.д. Вршац⁸. Сходно максималним складишним капацитетима и присутним количинама опасних материја, комплекс „Хемофарм“ а.д. Вршац је класификован као севесо комплекс нижег реда, при чему за овакве комплексе постоји обавеза израде документа Политика превенције удеса.

Нејонизујуће зрачење

Током 2017. године се у Граду Вршцу вршило мерење зрачења трансформаторске станице на локалитету Л 1-8: ТС „Кордунска“, у улици Никите Толстоја број 2, као и зрачење надземног вода за пренос/дистрибуцију електричне енергије на мерном локалитету Л 2-6: Надземни вод (НВ) у улици Лазе Нанчића.

Резултати мерења су указали да сама трансформаторска станица (ТС) има ниске вредности електромагнетног зрачења и мали утицај на околину, а да највећи утицај имају кумулативни ефекти свих електроенергетских уређаја који се налазе у непосредној близини. Уочено је најјаче зрачење око приводних и разводних каблова који улазе и изласе из ТС, а да сама ТС има мали утицај на околину.

Највећа измерена екстраполирана вредност магнетне индукције измерена је на локалитету Л 2-6 у Вршцу (на мерном месту Т02), која износи 12,37 V/m, што је 30,93% референтног граничног нивоа, односно изложеност је 0.30925. Ова вредност је измерена услед кумулативног дејства више извора: мешовитог вода 0,4 kV и 20 kV. У изворе од посебног интереса спада Л 2-6.

Сама расподела електромагнетног поља око водова зависи од јачине струје и напона. Јачина напона утиче на величину електромагнетног поља, а јачина струје на величину магнетног поља. Удаљеност извора је фактор који утиче на величину оба поља. Резултати мерења показују да су на свим мерним тачкама јачина електричног поља и магнетна индукција ниже од прописаних референтни граничних нивоа.

6. ПРИКАЗ ПРИПРЕМЉЕНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА (НАЈПОВОЉНИЈЕ ВАРИЈАНТНО РЕШЕЊЕ СА СТАНОВИШТА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ВАРИЈАНТНО РЕШЕЊЕ У СЛУЧАЈУ НЕРЕАЛИЗОВАЊА ПЛАНА)

Просторним планом нису предвиђена варијантна решења. Вредновање варијанти са разних аспеката па и заштите животне средине је извршено у прелиминарној фази ревизије заштите ПИО „Вршачке планине“ и ЗС „Мали вршачки рит“, са циљем спајања два заштићена подручја и усаглашавања са Законом о заштити природе, као и поједностављења и рационализације послова на управљању подручјем.

Вршачке планине су јединствене за подручје Војводине, имајући у виду да је у питању нетипичан планински предео разноврсног геолошког састава, структура и форми, са највишим врхом у Војводини и великим бројем остенака. Својим положајем и разноврсношћу, оне чувају богатство живог света још од краја терцијера. У подножју планине налази се Мали вршачки рит који је станиште дивљих врста које зависе од отворених влажних подручја.

Варијантом којом се повезује ПИО „Вршачке планине“ и ЗС „Мали Вршачки рит“ еколошким коридорима у оквиру једног, обједињеног заштићеног подручја, уместо досадашњег режима заштите ова два заштићена природна добра, омогућује се боља функционалност и очување темељних природних вредности обе просторне целине.

⁸ Према подацима Министарства заштите животне средине Републике Србије (број: 532-02-03262/2018-03, од дана 29.11.2018. године)

Решења којима се обезбеђује адекватно управљање и уређење простора посебне намене и подручја које је од утицаја на посебну намену, интерпретирана су у планском документу и предметним елаборатом, односно Извештајем о стратешкој процени утврђено је да су у складу са основним принципима одрживог развоја у погледу свих даљих активности у смислу просторног уређења и заштите самог подручја у обухвату Просторног плана.

Реализовањем односно усвајањем и имплементацијом планског документа, уређење и коришћење простора у обухвату посебне намене Просторног плана ће се одвијати у смеру планске реализације садржаја и активности (планским уређењем), уз испуњавање претходних услова заштите природе и животне средине.

У случају нереализовања Просторног плана, тенденције у уређењу и коришћењу предметног простора ће се вероватно одвијати према следећем сценарију:

- нереализовање смерница из плана вишег реда;
- неадекватна узурпација и изградња простора, праћена повећањем загађивања земљишта, подземних и површинских вода и ваздуха;
- даља деградација природних ресурса и неадекватно коришћење простора које није у складу са Студијом заштите ПИО „Вршачке планине“;
- нереализовањем изградње инфраструктуре очекиван је сценарио угрожавања животне средине и природних вредности предметног простора;
- промена структуре пољопривредног земљишта;
- изостајање развоја категорије заштитних појасева зеленила;
- изостанак могућности за коришћење обновљивих извора енергије односно за развој ширег подручја у односу на обухват Просторног плана, с обзиром да се Просторним планом даје могућност за коришћење обновљивих извора енергије.

7. РЕЗУЛТАТИ ПРЕТХОДНИХ КОНСУЛТАЦИЈА СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ ОРГАНИМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Специфичност простора у обухвату Просторног плана, али и непосредног и ширег окружења, као и постојећи садржаји и планиране намене, условиле су да у поступку израде Просторног плана буду обављене консултације са заинтересованим и надлежним институцијама, организацијама и органима, при чему су прибављени подаци, услови и мишљења. Све консултације су релевантне за процес стратешке процене утицаја планских решења и израду предметног Извештаја о стратешкој процени.

Услови и мере надлежних органа, институција и предузећа које су имаоци јавних овлашћења у обавези да доставе за потребе израде планског документа (Закон о планирању и изградњи), су процесом стратешке процене вредновани и имплементирани у планска решења и саставни су део предметног Извештаја о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину.

Према Закону о планирању и изградњи, који поред осталог уређује поступак израде и доношења планских докумената, у израду Просторног плана се грађани и остала заинтересована јавност, на које плански документ може имати утицај, укључују већ у почетној фази, одмах након доношења одлуке о изради планског документа, уз могућност изјашњавања, односно подношења примедби и сугестија.

Упознавањем јавности у раној фази планског поступка са општим циљевима и сврхом израде Просторног плана, начином и основним ограничењима коришћења простора у обухвату Просторног плана, могућим решењима за уређење и развој просторне целине, као и ефектима планирања (чл. 45а Закона о планирању и изградњи), ствара се могућност да се заинтересована јавност упозна са намерама и утиче на планска решења. Сврха раног јавног увида је да се оствари информисаност грађана, да се јавност укључи у процес, а тиме и допринесе у формулисању планских решења, што подразумева да поднете сугестије и примедбе треба да буду од користи.

Рани јавни увид (РЈУ) је и у случају овог Просторног плана организован након доношења Одлуке о изради Просторног плана, а пре формирања нацрта планског документа. Фазом раног јавног увида у поступак израде планске документације уведен је двостепени поступак партиципације јавности.

Излагање материјала на рани јавни увид обављен је пре прибављања услова и података од стране надлежних предузећа и организација, односно посебних услова за заштиту и уређење простора у трајању од 15 дана, у периоду од 09. – 23. новембра 2018. године. У току одржаног раног јавног увида пристигле су сугестије и мишљења на предложени материјал који је садржао:

- опис границе планског документа;

- извод из планских докумената вишег реда и планова од значаја за израду Просторног плана;
- опис постојећег стања, начина коришћења простора и основних ограничења;
- опште циљеве израде Просторног плана;
- планирану претежну намену површина у обухвату Просторног плана;
- очекиване ефекте планирања у погледу унапређења начина коришћења простора подручја посебне намене.

Преглед пристиглих мишљења и сугестија заинтересованих корисника простора током раног јавног увида дат је у наредној табели.

Табела 9. Преглед добијених услова и мишљења на Материјал за рани јавни увид за израду Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Вршачке планине“

ОПШТИНА, СЕКРЕТАРИЈАТ, ИНСТИТУЦИЈА И ДР.	БРОЈ И ДАТУМ ПРИЈЕМА
Услови:	
Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Сектор за просторно планирање, урбанизам и становање, Београд	350-01-01579/2018-11 ОД 27.11.2018.
ВИП мобиле доо, Београд	2664/2018 од 01.12.2018.
Министарство за заштиту животне средине, Београд	532-02-03262/2018-03 од 29.11.2018.
Министарство унутрашњих послова, Сектор за ванредне ситуације, Одељење за ванредне ситуације у Панчеву	09/23 број 217-17828/18-1 од 23.11.2018.
Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије, Београд	4/3-01-0051/2018-0002 од 03.12.2018.
Покрајински секретаријат за здравство, Сектор за санитарни надзор и јавно здравље, Одсек за санитарну инспекцију Панчево	138-53-00997-2/2018-11 од 30.11.2018.
НИС а.д. Нови Сад	НМ.440000/12-06-013320 ОД 03.12.2018.
ЈП Емисиона техника и везе, Београд	7519/18-1 од 26.11.2018.
Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Сектор за чистију производњу, обновљиве изворе и одрживи развој, Нови Сад	140-501-1157/2018-05 од 29.11.2018.
Град Вршац, Градска управа, Одељење за комуналне и стамбене послове и послове заштите животне средине	220-2018-IV-04 од 27.11.2018.
ЈП „Путеви Србије“, Београд	9563-24430/18-1 од 29.11.2018.
„Електромрежа Србије“ Београд	130-00-УТД 003-1201/2018-02 од 28.11.2018.
ЈП „Србијагас“, Нови Сад	07-01-4504/2 од 27.11.2018.
Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, Нови Сад	137-6-18/2015-01
СББ, Београд	14415/2018 од 28.11.2018.
Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Нови Сад	143-310-517/2018-03 од 26.11.2018.
Завод за заштиту споменика културе у Панчеву	1216/2 од 05.12.2018.
АД за управљање јавном железничком инфраструктуром „Инфраструктура железнице Србије“, Београд	2/2018-1608 од 07.12.2018.
Мишљења:	
Агенција за управљање лукама	350-224/2018-2 од 28.11.2018.
Републички завод за заштиту споменика културе - Београд	6-75/2018-1 од 28.11.2018.
Молба за продужење рока за издавање услова:	
Покрајински завод за заштиту природе, Нови Сад	03-3219/2 од 05.12.2018.
Републички хидрометеоролошки завод Београд	922-2-150/2018 од 28.11.2018.
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Нови Сад	104-325-782/2018-04 од 04.12.2018.

Пристигла мишљења и сугестије заинтересованих корисника простора током раног јавног увида, као и подаци и услови надлежних институција (преглед институција, органа, организација и предузећа је дат у наредној табели) добијени у току израде Просторног плана интегрисани су у оквиру услова и мера заштите и коришћења предметног простора и планских решења.

Уз одговорност за квалитет планског решења, која је на стручном обрађивачу планског документа и надлежном органу који дато решење верификује у форми нацрта, овим се обезбеђују услови да се формулишу оптимална планска решења, односно да се задовоље различити интереси корисника простора.

У току израде Просторног плана и Извештаја о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину добијени су подаци и услови надлежних институција (преглед институција, органа, организација и предузећа је дат у наредној табели). Такође, одржан је низ консултација са Покрајинским заводом за заштиту природе, као и Покрајинским секретаријатом за урбанизам и заштиту животне средине.

Табела 10. Преглед органа и институција од којих су прибављени услови и подаци од значаја за израду Просторног плана и стратешке процене

ОПШТИНА, СЕКРЕТАРИЈАТ, ИНСТИТУЦИЈА И ДР.	БРОЈ И ДАТУМ ПРИЈЕМА
Републички завод за заштиту споменика културе - Београд	2068/1 од 27.09.2018. 2671/5 од 04.12.2018.
Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Нови Сад	2595/2 од 27.11.2018.
Агенција за управљање лукама	2671/2 од 04.12.2018.
Акционарско друштво „Електромрежа Србије“ Београд	2671/8 од 04.12.2018.
Град Вршац, Градска управа, Одељење за комуналне и стамбене послове и послове заштите животне средине	2671/9 од 04.12.2018.
НИС Гаспром Њефт	2671/10 од 04.12.2018. 2692/3 од 06.12.2018.
Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај АП Војводине, Нови Сад	2671/11 од 04.12.2018.
Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине, Нови Сад	2671/12 од 04.12.2018.
Покрајински секретаријат за спорт и омладину АП Војводине, Нови Сад	2671/13 од 04.12.2018.
Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине АП Војводине, Нови Сад	2671/7 од 04.12.2018.
ЈП Путеви Србије, Београд	2671/1 од 04.12.2018.
СББ <i>Serbia Broadband</i> Српске кабловске мреже д.о.о.	2671/4 од 04.12.2018.
ЈП Србијагас	2671/3 од 04.12.2018.
Завод за заштиту споменика културе у Панчеву	2711/1 од 07.12.2018. 1459/1 од 24.06.2019.
ЈП Емисиона техника и везе Београд	2692/4 од 06.12.2018.
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство АП Војводине, Нови Сад	2692/5 од 06.12.2018.
Покрајински секретаријат за здравство, Одсек за санитарни надзор и јавно здравље, Одсек за санитарну инспекцију Панчево	2692/6 од 06.12.2018.
Републички хидрометеоролошки завод, Београд	2692/2 од 06.12.2018. 377/1 од 08.02.2019.
Инфраструктура железнице а.д. Београд	2745/1 од 11.12.2018.
ЈВП Воде Војводине, Нови Сад	2856/1 од 20.12.2018.
Покрајински завод за заштиту природе Нови Сад	2970/1 од 31.12.2018. 2739/6 од 11.12.2018.
Републички сеизмолошки завод, Београд	2944/1 од 31.12.2018.
Центар за разминурање, Београд	2896/2 од 24.12.2018.
Електропривреда Србије, ЕПС Дистрибуција, Огранак Електродистрибуција Панчево	2896/3 од 24.12.2018.
Министарство одбране Србије Р.Србије, Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру, Београд	2896/4 од 24.12.2018. 2623/1 од 15.11.2019.
Телеком Србија а.д.	2896/5 од 24.12.2018. 122/1 од 15.01.2019.
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство АП Војводине, Нови Сад	2903/1 од 25.12.2018.
ЈП „Пошта Србије“ Београд, Функција правних послова и управљања непокретностима	2847/2 од 19.12.2018.
Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Р. Србије, Сектор за просторно планирање, урбанизам и становање, Београд	2739/4 од 11.12.2018.
Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије	2739/3 од 11.12.2018.
Министарство заштите животне средине Р. Србије, Београд	2739/5 од 11.12.2018.

ОПШТИНА, СЕКРЕТАРИЈАТ, ИНСТИТУЦИЈА И ДР.	БРОЈ И ДАТУМ ПРИЈЕМА
Министарство унутрашњих послова Р.Србије, Сектор за ванредне ситуације, Одељење за ванредне ситуације у Панчеву	2739/2 од 11.12.2018.
Министарство унутрашњих послова Р.Србије, Сектор за ванредне ситуације, Београд	71/2 од 10.01.2019.
Теленор д.о.о.	70/1 од 10.01.2019.
Форнет д.о.о. Нови Београд	108/2 и 108/3 од 14.01.2019.

Према Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину, Извештај о стратешкој процени доставља се на мишљење заинтересованим органима и организацијама и обезбеђује се учешће јавности у његовом разматрању. Након оцене Извештаја о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину и Извештаја о учествовању заинтересованих органа и организација и јавности, који сачињава орган надлежан за припрему Просторног плана, орган надлежан за послове заштите животне средине може дати сагласност на Извештај о стратешкој процени.

Оглашавање излагања на јавни увид Извештаја о стратешкој процени утицаја спроводи се истовремено са оглашавањем излагања на јавни увид Нацрта Просторног плана, са подацима о времену и месту излагања на јавни увид, начину на који заинтересована правна и физичка лица могу доставити примедбе, времену и месту одржавања јавне расправе, као и друге информације које су од значаја за јавни увид.

II ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Стратешка процена интегрише еколошке, социјално-економске и био-физичке сегменте животне средине, повезује, анализира и процењује активности различитих интересних сфера и усмерава плански документ ка решењима која су, пре свега, од интереса за вредности и квалитет животне средине.

Општи и посебни циљеви Стратешке процене дефинисани су на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, услова надлежних органа и институција, као и проблема и предлога у погледу заштите животне средине на предметном простору.

Имајући на уму директну међузависност животне средине и људских активности, са становишта дугорочне организације, коришћења, уређивања и заштите простора и животне средине, дефинисан је стратешки правац, а то је да се **заштита животне средине врши кроз активну примену мера заштите и перманентну контролу и одговорност за поштовање и примену принципа одрживог развоја.**

Концепт одрживог развоја простора у обухвату Просторног плана огледа се у детаљнијој планској организацији и уређењу, као и усклађивању коришћења простора са природним и створеним потенцијалима и ограничењима, односно карактеристикама простора.

1. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Општи циљ Стратешке процене утицаја поставља оквир за дефинисање посебних циљева и избор индикатора којима ће се оценити њихова оствареност, у контексту очувања животне средине као и спровођење принципа одрживог развоја кроз планска решења.

У процесу израде планске документације, већина општих циљева везана је за планска документа вишег реда и услове које они диктирају, док се посебни циљеви дефинишу за конкретни разматрани простор, а односе се на специфичност, намену површина и др.

Општи циљ Стратешке процене представља: **обезбеђење услова за одржив просторни развој и коришћење природних ресурса на подручју у обухвату Просторног плана, ради дугорочног очувања и заштите предела „Вршачке планине“, уз обезбеђење адекватних услова за живот и здравље људи.**

Наведени циљ обезбеђује се активним спровођењем управљачких активности у заштићеном подручју, као и очувањем предеоних карактеристика подручја Просторног плана, контролом рада загађивача на подручју Просторног плана и у контактної зони, као и спровођењем континуираног мониторинг система, унапређењем система управљања отпадом и рационалним коришћењем енергетских ресурса, уз фаворизовање коришћења обновљивих извора енергије.

С обзиром на то да су планови вишег реда за планско подручје Просторни план Републике Србије и Регионални просторни план АП Војводине, при дефинисању посебних циљева стратешке процене за предметни Просторни план, уважени су циљеви ових планова.

Концепција и циљеви планова вишег реда су наведени у поглављу 1.1.2. *Плански основ и друга стратешка документација*. Такође, уважени су и остали просторни планови који су од значаја за ово планско подручје.

На основу наведеног општег циља Стратешке процене, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у Просторном плану, утврђују се посебни циљеви стратешке процене у појединим областима заштите:

- А. Одрживо управљање и спровођење мера заштите у заштићеним подручјима (ПИО „Вршачке планине“, ЗС „Мали вршачки рит“, станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста, еколошки коридори);
- Б. Одрживо коришћење и заштита природних ресурса (ваздух, површинске и подземне воде и земљиште) и заштита од буке;
- В. Очување предеоних карактеристика подручја;
- Г. Одрживо управљање отпадом;
- Д. Рационална експлоатација минералних сировина и унапређење енергетске ефикасности;
- Ђ. Промоција и подршка развоју туризма у складу са основним принципима одрживог развоја;
- Е. Поштовање свих предвиђених мера заштите животне средине и превенција акцидентних ситуација.

2. ИЗБОР ИНДИКАТОРА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Индикатори представљају један од инструмената за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су средство за праћење извесне променљиве вредности у прошлости и садашњости, а неопходни су као улазни подаци за свако планирање активности у простору.

На основу дефинисаних циљева, врши се избор одговарајућих индикатора Стратешке процене. Сврха њихове примене је у усмеравању реализације планских решења ка циљевима који се постављају.

Приликом дефинисања индикатора обрађивачи стратешке процене утицаја су се ослонили на индикаторе УН за одрживи развој, индикаторе дефинисане Правилником о националној листи индикатора заштите животне средине и на елементарне еколошке индикаторе који се могу узети у обзир у односу на постојеће стање животне средине и карактер Просторног плана и планираних активности.

На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине, на територији Просторног плана релевантни су индикатори приказани у наредној табели.

Табела 11. Преглед Посебних циљева стратешке процене и индикатора заштите животне средине релевантних за подручје Просторног плана

Посебни циљевии Стратешке процене	Индикатории
Одрживо управљање и спровођење мера заштите у заштићеним подручјима (ПИО „Вршачке планине“, ЗС „Мали вршачки рит“, станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста, еколошки коридори)	<ul style="list-style-type: none"> - Удео шумског земљишта у укупном земљишту (%) - % заштићених природних добара на територији АПВ у односу на укупну површину - Површине под изабраним значајним екосистемима (km² или ha) одабраних врста екосистема - Учешће броја угрожених врста у укупном броју врста (%)
Одрживо коришћење и заштита природних ресурса (ваздух, површинске и подземне воде и земљиште) и заштита од буке	<ul style="list-style-type: none"> - Број дана са прекорачењем ГВЕ за суспендоване честице, SO_x, NO_x - Годишње количине исцрпљене подземне и површинске воде, апсолутно и као део од укупне обновљиве количине воде (m³, %) - % домаћинства прикључен на водовод и канализацију - % отпадних вода које се пречишћавају - Присуство фекалних бактерија у води за пиће (%)⁹ - БПК₅ у водотоцима (mg/l кисеоника потрошеног у 5 дана, на константној температури од 20°C) - Промена намене земљишта (%) - ha (%) санираних и рекултивисаних подручја - Квалитет пољопривредног и непољопривредног земљишта - Употреба минералних ђубрива (kg/ha) - Употреба пестицида (t активне материје пестицида на 10 km² пољопривредног земљишта)
Очување предеоних карактеристика подручја	<ul style="list-style-type: none"> - Површине под природним пределима
Одрживо управљање отпадом	<ul style="list-style-type: none"> - Стварање отпада (t/становнику) - Стварање опасног отпада (t/јединици БДП)
Рационална експлоатација минералних сировина и унапређење енергетске ефикасности	<ul style="list-style-type: none"> - Удео потрошње електричне енергије, гаса и ОИЕ у енергетске сврхе - Рационална експлоатација минералних сировина (t/год или %) - Учешће обновљивих извора енергије у укупној потрошњи енергије (%)
Промоција и подршка развоју туризма у складу са основним принципима одрживог развоја	<ul style="list-style-type: none"> - Интензитет туризма
Поштовање свих предвиђених мера заштите животне средине и превенција акцидентних ситуација	<ul style="list-style-type: none"> - Регистар удеса¹⁰

Индикатории су дефинисани у претходној табели са циљем праћења реализације планских, а не технолошких решења, у планском периоду, уколико се за то укаже потреба. За посебан циљ стратешке процене - *Поштовање свих предвиђених мера заштите животне средине и превенција акцидентних ситуација* не дефинишу се конкретни индикатории јер ова област прожима остале области.

3. КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ СА ЦИЉЕВИМА ПЛАНА

Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину, као и многи међународни документи, упућују на важност односа процеса планирања и процеса израде Стратешке процене односно на неопходност интеграције овог инструмента у процес планирања. Избор и дефинисање адекватних планских решења је много ефикасније уколико је процес вршења стратешке процене делимично или у потпуности интегрисан у планове и програме за које се израђује.

Табела 12. приказује принцип, којим се стручни тим Обрађивача руководио при изради ова два елабората, односно приказана је веза између фаза израде Просторног плана и Стратешке процене.

9 Према упутствима СЗО за квалитет воде за пиће

10 Регистар удеса у Републици Србији (Агенција за заштиту животне средине)

Табела 12. Везе између фаза израде Просторног плана и Стратешке процене

ИЗРАДА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА		ИЗРАДА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА (СПУ)
Одлучивање о изради планског документа по претходно прибављеном мишљењу органа надлежног за стручну контролу, односно комисије за планове	Узајамни утицај ових фаза – пре доношења Одлуке о изради планског документа прибавља се мишљење о предлогу одлуке да се (не)израђује СПУ	Одлучивање о изради СПУ према претходно прибављеном мишљењу надлежног органа и др. заинтересованих органа и организација
Доношење Одлуке о изради Просторног плана	Узајамни утицај ових фаза	Доношење Одлуке о изради Извештаја о СПУ
Израда материјала за рани јавни увид Просторног плана	Узајамни утицај ових фаза	Анализа садржаја и основне документације, консултације са надлежним органима и организацијама и др. – формулисање Извештаја о стратешкој процени
Израда Нацрта Просторног плана		
Стручна контрола Нацрта Просторног плана	Узајамни утицај ових фаза	Мишљење заинтересованих органа и организација
Јавни увид у Нацрт Просторног плана	Узајамни утицај ове две фазе – у пракси се оба елабората истовремено излажу на јавни увид	Јавни увид у Извештају о СПУ
Доношење Просторног плана	Орган надлежан за израду планског документа не може исти упутити у процедуру усвајања без Сагласности на Извештају о СПУ	Оцена и сагласност на Извештају од стране надлежног органа
Спровођење Просторног плана	Узајамни утицај ових фаза	Имплементација мера заштите и мониторинг према Извештају о СПУ

Циљеви Стратешке процене су, с обзиром на паралелну израду ова два документа, у потпуности усаглашени са циљевима Просторног плана.

Циљеви просторног развоја подручја у обухвату Просторног плана су:

- 1) успостављање система управљања и утврђивање дугорочне политике интегрисане заштите и унапређења културних и природних вредности и амбијенталних целина подручја и њиховог одрживог коришћења за презентацију, туризам, рекреацију, едукацију и научна истраживања и комплементарне активности;
- 2) јачање регионалног идентитета и опште друштвене визије о пределу;
- 3) утврђивање режима заштите простора уз дефинисање услова за коришћење и бољу доступност;
- 4) активирање подручја у туристичке сврхе, односно стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја (културни туризам, еколошки туризам, туризам посебних интересовања, ловни туризам), као и утврђивање просторног размештаја туристичких локација, објеката и праваца кретања туриста;
- 5) стварање јединственог туристичког производа „Предела Вршачких планина“ заснованог на презентацији локалних вредности и стварању конкурентних услова за развој рецептивног туризма, који ће допринети економском просперитету локалне средине као целине (туристички производ „Предео Вршачких планина“ као део мреже културно-тематских рута туристичке дестинације „Банат/Вршац“);
- 6) утврђивање намене површина и организације садржаја супраструктуре и инфраструктуре, услова и режима изградње, уређења и коришћења подручја у функцији заштите, уређења и одрживог развоја заштићених природних добара ПИО „Вршачке планине“ и Заштићеног Станишта „Мали вршачки рит“;
- 7) валоризација, конзервација и адекватна и интегрисана интерпретација амбијенталних целина насеља у контексту природног окружења (утврђивање начина чувања, одржавања и коришћења објеката народног градитељства – стамбени објекти, окућнице, винси подруми);
- 8) рационално коришћење пољопривредног земљишта, уз максимално очување од свих врста деградације и афирмацију развоја виноградарско-воћарских зона;
- 9) успостављање информационог система о активностима на подручју Предела Вршачких планина, ради праћења активности које би могле да угрозе или афирмишу вредности простора, с тим да праћење укључује и поштовање режима коришћења земљишта и изградње, благовремено

- предузимање мера у циљу превенције активности које би могле да угрозе основни потенцијал подручја (пре свега се мисли на неконтролисано ширење грађевинског подручја);
- 10) стварање услова за развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа (пре свега вина) и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима коришћења културних и природних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- 11) развој јавних служби чије су услуге и активности везане за заштиту, промоцију и развој природних и културних вредности и служби које доприносе развоју туризма, и које су прилагођене потребама и интересима локалног становништва.

Циљеви Стратешке процене:

- А. Одрживо управљање и спровођење мера заштите у заштићеним подручјима (ПИО „Вршачке планине“, ЗС „Мали вршачки рит“, станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста, еколошки коридори);
- Б. Одрживо коришћење и заштита природних ресурса (ваздух, површинске и подземне воде и земљиште) и заштита од буке;
- В. Очување предеоних карактеристика подручја;
- Г. Одрживо управљање отпадом;
- Д. Рационална експлоатација минералних сировина и унапређење енергетске ефикасности;
- Ђ. Промоција и подршка развоју туризма у складу са основним принципима одрживог развоја;
- Е. Поштовање свих предвиђених мера заштите животне средине и превенција акцидентних ситуација.

Табела 13. Компатибилност циљева Просторног плана и Стратешке процене

ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
Успостављање система управљања и утврђивање дугорочне политике интегрисане заштите и унапређења културних и природних вредности и амбијенталних целина подручја и њиховог одрживог коришћења за презентацију, туризам, рекреацију, едукацију и научна истраживања и комплементарне активности	+	+	+	+	+	+	+
Јачање регионалног идентитета и опште друштвене визије о пределу	0	+	+	+	+	+	+
Утврђивање режима заштите простора уз дефинисање услова за коришћење и бољу доступност	+	+	+	+	+	+	+
Активирање подручја у туристичке сврхе, односно стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја (културни туризам, еколошки туризам, туризам посебних интересовања, ловни туризам), као и утврђивање просторног размештаја туристичких локација, објеката и праваца кретања туриста	+	+	+	+	0/+	+	+
Стварање јединственог туристичког производа „Предела Вршачких планина“ заснованог на презентацији локалних вредности и стварању конкурентних услова за развој рецептивног туризма, који ће допринети економском просперитету локалне средине као целине (туристички производ „Предео Вршачких планина“ као део мреже културно-тематских рута туристичке дестинације „Банат/Вршац“)	0/+	0/+	+	+	0	+	+
Утврђивање намене површина и организације садржаја супраструктуре и инфраструктуре, услова и режима изградње, уређења и коришћења подручја у функцији заштите, уређења и одрживог развоја заштићених природних добара ПИО „Вршачке планине“ и Заштићеног Станишта „Мали вршачки рит“	+	+	+	+	0/-	+	+
Валоризација, конзервација и адекватна и интегрисана интерпретација амбијенталних целина насеља у контексту природног окружења (утврђивање начина чувања, одржавања и коришћења објеката народног градитељства – стамбени објекти, окућнице, винси подруми);	0	0	+	+	0	+	+
Рационално коришћење пољопривредног земљишта, уз максимално очување од свих врста деградације и афирмацију развоја виноградарско-воћарских зона	0/+	+	+	+	0	0/+	+
Успостављање информационог система о активностима на подручју Предела Вршачких планина, ради праћења активности које би могле да угрозе или афирмишу вредности простора, с тим да праћење укључује и поштовање режима коришћења земљишта и изградње, благовремено предузимање мера у циљу превенције активности које би могле да угрозе основни потенцијал подручја (пре свега се мисли на неконтролисано ширење грађевинског подручја)	+	+	+	+	+	0/+	+
Стварање услова за развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа (пре свега вина) и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима	0/+	+	0/+	0/+	0	+	+

ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
коришћења културних и природних вредности, биолошке и предеоне разноврсности							
Развој јавних служби чије су услуге и активности везане за заштиту, промоцију и развој природних и културних вредности и служби које доприносе развоју туризма, и које су прилагођене потребама и интересима локалног становништва	+	+	+	+	+	+	+
(+ позитивно; (0) неутрално; (-) негативно							

III ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Приоритетни циљ израде Стратешке процене предметног Просторног плана на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја на квалитет животне средине и предвиђених мера за њихово смањење, не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору. У циљу остварења постављених циљева, потребно је сагледати просторна решења и активности дефинисана Просторним планом, као и мере за смањење потенцијално негативних утицаја планских решења на животну средину. Стратешка процена бави се општом анализом и проценом могућих утицаја планираних решења заштите животне средине у Просторном плану, при чему је акценат стављен на анализу планских решења, која доприносе заштити животне средине и подизању квалитета живота на посматраном простору.

1. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

У Стратешкој процени анализирана су сва планска решења и извршено је идентификовање оних која у одређеној мери могу угрозити квалитет елемената животне средине у фази реализације Просторног плана. Питања и проблеми везани за заштиту животне средине, разматрани су у односу на:

- утицај досадашњих активности и планираних садржаја на природне ресурсе - воду, ваздух и земљиште;
- утицај планиране инфраструктуре на животну средину;
- дефинисане мере и услове заштите животне средине са освртом на потенцијалне загађиваче;
- решења у погледу одлагања комуналног отпада и др. врста отпада у планском периоду.

У том контексту, у Стратешкој процени се анализирају могући утицаји планираних активности на чиниоце животне средине и дефинишу планске мере заштите, које ће потенцијална загађења довести на ниво прихватљивости, односно у границе дефинисане законском регулативом, не стварајући конфликте у простору.

У поступку стратешке процене могућих утицаја планских решења на животну средину, потенцијала и ограничења у простору и животној средини, планска решења су вреднована у односу на:

- природне карактеристике, постојеће стање и услове у простору;
- створене вредности, постојећу намену и досадашњи начин коришћења простора и планирано уређење;
- стање комуналне опремљености и уређености простора;
- стање и статус природних вредности;
- услове надлежних институција добијених у поступку израде Просторног плана и Извештаја о стратешкој процени;
- циљеве планског документа вишег хијерархијског нивоа (РПП АПВ) и циљеве предметног Просторног плана.

Планска решења формулисана су у складу са смерницама и циљевима плана вишег хијерархијског нивоа, као и условима надлежних институција, органа и предузећа, достављених за потребе израде овог Просторног плана, Студијом Предела изузетних одлика „Вршачке планине“ и другим значајним документима за овај простор.

У плански документ су интегрисане мере и услови заштите животне средине, ограничења и обавезе које се недвосмислено морају спроводити на предметном простору. Заштита животне средине је један од приоритетних задатака савременог друштва. Присутне негативне последице углавном су узроковане недоследним спровођењем планских докумената, неадекватном реализацијом саобраћајних система, неконтролисаним и неадекватном употребом енергије, као и непознавањем основних законитости из домена животне средине.

Процена утицаја варијантних решења

Како је претходно наведено да Просторним планом нису предвиђена варијантна решења, као и да Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину не прописује шта су то варијантна решења Просторног плана која подлежу стратешкој процени утицаја, у пракси се разматрају две варијанте:

- 1) Варијантно решење 1 - уколико не дође до спровођења планских решења;
- 2) Варијантно решење 2 - уколико се реализују планска решења (варијанта одрживог развоја).

Ограничавајући се у том контексту на позитивне и негативне ефекте који би се рефлектовали током имплементације и у случају да се не реализује предметни Просторни план, Стратешка процена се бави разрадом варијанте да се Просторни план не реализује и варијанте реализације Просторног плана и предвиђених решења у свим дефинисаним областима које су релевантне са аспекта заштите животне средине.

Циљеви стратешке процене

- А. Одрживо управљање и спровођење мера заштите у заштићеним подручјима (ПИО „Вршачке планине“, ЗС „Мали вршачки рит“, станишта заштићених и строго заштићених дивљих врста, еколошки коридори);
- Б. Одрживо коришћење и заштита природних ресурса (ваздух, површинске и подземне воде и земљиште) и заштита од буке;
- В. Очување предеоних карактеристика подручја;
- Г. Одрживо управљање отпадом;
- Д. Рационална експлоатација минералних сировина и унапређење енергетске ефикасности;
- Ђ. Промоција и подршка развоју туризма у складу са основним принципима одрживог развоја;
- Е. Поштовање свих предвиђених мера заштите животне средине и превенција акцидентних ситуација.

Табела 14. Процена утицаја варијантних решења сектора Просторног плана у односу на циљеве стратешке процене

Сектор Просторног плана	Сценарио развоја	Циљеви Стратешке процене						
		А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
Заштита природних добара	ВАРИЈАНТА 1	-	-	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	+	+	+	+	+
Заштита природних ресурса (вода, ваздух, земљиште, минералне сировине, шуме и пољоп. земљиште)	ВАРИЈАНТА 1	-	-	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	+	+	0/-	0/-	+
Заштита предела	ВАРИЈАНТА 1	-	-	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	+	+	-	0/-	+
Становништво и привредне активности	ВАРИЈАНТА 1	-	-	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	+	+	0/+	+	+
Управљање отпадом, заштита животне средине и здравља становништва	ВАРИЈАНТА 1	-	-	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	+	+	+	+	+
Унапређење водне инфраструктуре	ВАРИЈАНТА 1	0/-	-	0	-	0/-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	0/+	+	0/+	+	0/+	+	+
Унапређење саобраћајне инфраструктуре	ВАРИЈАНТА 1	-	0/-	0/-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	0/+	0/-	0/-	+	+	+	+
Изградња и модернизација енергетске инфраструктуре	ВАРИЈАНТА 1	0/-	-	0/-	0	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	0/+	0	+	+	+
Изградња капацитета за искоришћење обновљивих извора енергије	ВАРИЈАНТА 1	-	-	0	-	-	-	0
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	0/+	+	0	+	0/+
Изградња електронске комуникационе инфраструктуре	ВАРИЈАНТА 1	0/-	0/-	0/-	0/-	0/-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	0	0	0	0	0	+	+
Заштита културног наслеђа	ВАРИЈАНТА 1	-	0	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	0	+	+	0/+	+	0/+
Заштита од природних и техничко-технолошких удеса и несрећа	ВАРИЈАНТА 1	-	-	-	-	-	-	-
	ВАРИЈАНТА 2	+	+	0/+	+	+	+	+

(+) - укупно позитиван утицај, (-) - укупно негативан утицај, (0) - неутралан утицај

Разлози за избор најповољнијег варијантног решења

На основу члана 15. Закона о стратешкој процени утицаја обавезно је поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења. Резимирајући позитивне и негативне ефекте варијанти Просторног плана, може се констатовати следеће:

- У варијанти да се Просторни план не донесе и да се развој настави по досадашњем тренду, могу се очекивати негативни ефекти са аспекта заштите животне средине, неадекватно и неодрживо коришћење предметног простора што би довело до даљег угрожавања природних ресурса и неконтролисаног испуштања отпадних материја у медијуме животне средине.
- У варијанти да се Просторни план имплементира могу се очекивати бројни позитивни ефекти у сваком сектору, посебно у области заштите природних добара и осталих природних ресурса, привреде и туризма, приликом избора будућих корисника простора, поштујући веома ограничене капацитете животне средине планског подручја.

На основу изнетог може се закључити да је варијанта доношења предложеног Просторног плана повољнија у односу на варијанту да се Просторни план не донесе.

Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења

У претходној табели извршена је квалитативна експертска процена позитивних и негативних утицаја појединих сектора Просторног плана на животну средину у поређењу са ефектима варијанте ако се Просторни план не примени. У наставку стратешке процене утицаја извршена је евалуација значаја, просторних размера (Табела 20.) и вероватноће утицаја планских решења (Табела 21.) предложене варијанте Просторног плана на животну средину и елементе одрживог развоја. Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја (Табела 15.) и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји, односно ефекти, планских решења, према величини промена се оцењују бројевима од -3 до +3, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене, како је приказано у табели 15. Овај систем вредновања примењује се како на појединачне индикаторе утицаја, тако и на сродне категорије преко збирних индикатора.

Табела 15. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	Опис
Критичан	- 3	Јак негативан утицај
Већи	- 2	Већи негативан утицај
Мањи	- 1	Мањи негативни утицај
Нема или нејасан утицај	0	Нема утицаја, нема података или није
Позитиван	+ 1	Мањи позитивни утицај
Повољан	+ 2	Већи позитиван утицај
Врло повољан	+ 3	Јак позитиван утицај

Табела 16. Критеријуми за оцењивање просторних размера утицаја

Размере утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај у оквиру простора регије
Локални	Л	Могућ утицај у некој зони или делу територије Просторног плана

Вероватноћа да ће се неки процењени утицај догодити у стварности такође представља важан критеријум за доношење одлука у току израде Просторног плана.

Вероватноћа утицаја одређује се према скали приказаној у табели 10.

Табела 17. Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	И	Утицај извесан
Више од 50%	В	Утицај вероватан
Мање од 50%	М	Утицај могућ

Вероватноћа утицаја може дакле бити од потпуно извесне (100%) до ситуације у којој је утицај готово невероватан. Ова чињеница је посебно важна јер тако одређено планско решење које генерално има изразито јак нпр. негативан утицај, у конкретном случају може бити потпуно невероватно па се самим тим његов утицај не може окарактерисати као стратешки значајан.

На основу критеријума процене величине и просторних размера утицаја планских решења на циљеве стратешке процене врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене.

Приказана и анализирана планска решења подељена су на општа планска решења и посебна планска решења (Табела 18). Опште дефинисана планска решења обухватају и посебна планска решења, а са аспекта заштите животне средине односно циљева СПУ нема суштинске разлике у вредновању посебних циљева у односу на посебне циљеве СПУ који се свакако свде на правила уређења и коришћења простора. У наредној анализи вреднована, су због поједностављености поступка посебна планска решења као област, а не свако појединачно.

Табела 18. Планска решења обухваћена проценом утицаја

ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ ПО ОБЛАСТИМА	
Заштита природних добара	
1.	Заштита подручја Предела изузетних одлика „Вршачке планине“ по утврђеним режимима заштите и заштитној зони, спровођењем мера заштите које су дате у Просторном плану, а које ће се примењивати до доношења новог акта о заштити за ПИО „Вршачке планине“.
2.	Спровођење заштите на стаништима заштићених и строго заштићених врста: забраном коришћења, уништавања и предузимања свих активности којима се могу угрозити дивље врсте и њихова станишта, као и предузимањем мера и активности на управљању популацијама; ограничењем коришћења, забраном уништавања и предузимања других активности којима се наноси штета врстама и њиховим стаништима као и предузимањем мера и активности на управљању популацијама.
3.	Заштита еколошких коридора у складу са Уредбом о еколошкој мрежи, као и условима и мерама Покрајинског завода за заштиту природе. Елиминисање/ублажавање негативних утицаја на живи свет у заштитној зони еколошко значајних подручја и коридора, зоналним распоредом урбано-руралних садржаја и применом одговарајућих техничко-технолошких и других решења.
Заштита природних ресурса	
4.	Дефинисање обавезе успостављања регистра извора загађивања животне средине на територији локалне самоуправе (Град Вршац), као дела интегралног катастра загађивача Републике Србије.
5.	Успостављање континуиране контроле и систематско праћење квалитета параметара животне средине (ваздуха, воде, земљишта, буке и нејонизујућег зрачења) од стране овлашћених организација.
6.	Формирање заштитног зеленила дуж еколошких коридора, водне и саобраћајне инфраструктуре.
7.	Примена посебних мера заштите ваздуха, воде и земљишта, као и заштита од буке и управљање отпадом дефинисаних Просторним планом.
8.	Формирање заштитних коридора око инфраструктурних система ради заштите околине и становништва од потенцијалних негативних утицаја.
9.	Забрана испуштања и одлагања загађујућих, штетних и опасних материја и отпадних вода на површину земљишта и у земљиште.
Заштита предела	
10.	Спровођење Просторним планом дефинисаних мера које се односе на очување и унапређење специфичне композиције и конфигурације структуре предела и заштиту вредности предеоних елемената као основне идеје уређења подручја Просторног плана.
11.	Забрањена је изградња објеката који неповољно утичу на ваздух, воде, земљиште и шуме, изгледом, прекомерном буком или могућношћу да на други начин наруше вредности карактера предела, природне и остале вредности подручја, а посебно амбијенталне вредности насеља, непокретних културних добара, геоморфолошких формација и станишта биљака и животиња (напр. индустријски објекти, складишта/стоваришта, фарме и др. објеката) у подручју посебне намене.
12.	Забрањена је изградња ветроелектрана и соларних електрана на пољопривредном, шумском и водном земљишту, као и малих хидроелектрана на водном земљишту у подручју посебне намене.
Управљање отпадом, заштита животне средине и здравља становништва	
13.	Спровођење општих и посебних мера заштите природних ресурса дефинисаних Просторним планом.
14.	Третман, сакупљање и евакуација комуналног отпадаупљати на локацију санитарне депоније која је утврђена од стране комуналне службе.
15.	Привремено складиштење евентуално присутног опасног отпада у складу са Законом о управљању отпадом (отпад мора да буде прописно обележен и привремено складиштен на прописан начин до његовог коначног збрињавања).
16.	Третман животињског отпада ће се спроводити у складу са Законом о ветеринарству, који подразумева нешкодљиво уклањање лешева животиња и других отпадака животињског порекла до објеката за сабирање, прераду или уништавање отпада животињског порекла на начин који не представља ризик по животиње, људе или животну средину.
Развој инфраструктурних система	
<i>Унапређење водне инфраструктуре</i>	
17.	Успостављање интегралних регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода.
18.	Спровођење мера заштите од штетног дејства вода (уређење водотока и заштита од поплава; одводњавање пољопривредног земљишта; заштита од ерозије и бујица; каналисање насеља и индустрије).

ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ ПО ОБЛАСТИМА	
19.	Одвођења вишка воде са мелиорационог подручја преко црпних станица и/или гравитационо у Дунав, коришћењем постојеће каналске мреже за одводњавање, респектујући одржавање у њој толерантно максималних нивоа воде.
20.	Снабдевање водом највишег квалитета развојем регионалних система, из којих ће се снабдевати највећи број насеља и само они технолошки процеси у којима је неопходна вода највишег квалитета.
21.	Рационализација потрошње воде код снабдевања индустријских капацитета, који продукују веће количине отпадних вода, обавезном рецикулацијом, чиме ће се обезбедити вишеструка употреба захваћане воде, очување и заштита водних ресурса како од загађења, тако и од прекомерне експлоатације и исцрпљивања појединих издани.
22.	Планско решење снабдевања водом у границама планираних локалитета, засновано је на прикључењу на најближи систем јавног водоснабдевања, ако за то постоје услови и могућности, или захватању воде за пиће индивидуално, путем бушених бунара.
23.	Развој сепарационог канализационог система, којима ће се посебно одводити фекалне отпадне воде, а посебно сувишне атмосферске отпадне воде и системи за пречишћене технолошке воде.
24.	Сва насеља са оптерећењем комуналних или заједничких индустријских и домаћих отпадних вода већих од 5.000 ЕС (еквивалентних становника) морају да изграде постројења за биолошки третман.
25.	Туристички локалитети и центри ће проблем одвођења отпадних вода решавати преко компактних мини-уређаја за биолошко пречишћавање, или ће се отпадне воде евакуисати у водонепропусне септичке јаме (без упојних бунара) које ће се периодично празнити аутоцистернама, ангажовањем надлежне комуналне организације, а садржај одвозити на најближи уређај за пречишћавање отпадних вода (УПОВ, насељски или централни).
26.	Санитација планираних локалитета ван грађевинских подручја насеља обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у индивидуалне или групне водонепропусне објекте и у комбинацији са секундарним биолошким пречишћавањем.
<i>Унапређење саобраћајне инфраструктуре</i>	
27.	Побољшање капацитивних могућности предметних државних путева, безбедности и нивоа саобраћајне услуге (ДП бр.10/М-1.9, бр.18/Р-126) , као основних путних капацитета, који ће нудити виши ниво комфора и бољу повезаност овог простора са окружењем.
28.	Подизање квалитета и реконструкција постојеће мреже.
29.	Задржавање свих саобраћајних капацитета најнижег хијерархијског нивоа (општински, атарски, шумски и други приступни путеви) уз потребу реконструкције и уклапања у нове функционално-саобраћајне матрице овог простора и окружења.
30.	Задржавање постојеће пруге у оквиру утврђених коридора и побољшање експлоатационих параметара реконструктивним мерама и изградњом.
31.	Укључивање потенцијала водног-пловног пута канала ОКМ ХС ДТД, Банатска Паланка – Нови Бечеј у дестинације транспорта путника (потенцијалних посетилаца у зони обухвата ППППН) и околних локалитета.
32.	Формирање и развој капацитета немоторних-пешачко-бициклистичких кретања (кроз дефинисање коридора бициклистичких стаза – међународног цикло коридора 13 тзв. „Iron Curtain Route“, националног цикло коридора уз канал ОКМ ХС ДТД, локалних цикло коридора уз путну мрежу нижег нивоа, пешачких и бициклистичких стаза унутар и ван насеља и локалитета)
<i>Изградња и модернизација енергетске инфраструктуре</i>	
33.	Развој електроенергетске мреже према потреби развоја конзума, уз благовремено и планско опремање мреже и у циљу укупног смањења негативних утицаја енергетских објеката на животну средину, што ће имати позитиван утицај на подручје посебне намене.
34.	Даљи развој и проширење капацитета гасоводне инфраструктуре у циљу гасификације свих насеља на предметном подручју и боље експлоатације земног гаса.
35.	Изградња гасовода високог притиска СГС Тилва-Бела Црква који би делом пролазио кроз општину Вршац.
<i>Изградња капацитета за искоришћење обновљивих извора енергије</i>	
36.	Коришћење следећих облика обновљивих извора енергије у оквиру посебне намене за производњу електричне и топлотне енергије: соларне енергије (постављање соларних панела на постојеће и планиране објекте), хидрогеотермалне енергије искључиво за сопствене потребе, а у складу са условима заштите природе, ради снабдевања енергијом појединачних локалитета и комплекса.
<i>Изградња електронске комуникационе инфраструктуре</i>	
37.	Развој електронске комуникационе инфраструктуре као савременог система, увођењем најсавременијих технологија у области електронских комуникација, модернизацијом постојеће инфраструктуре и објеката, изградњом широкопојасне мреже на свим нивоима, закључно са локалним, уз употребу најсавременијих медијума преноса.
38.	Потпуна дигитализација свих система електронских комуникација (фиксна, мобилна, интернет, радио-комуникација, КДС), уз обезбеђење довољно капацитета, равномерног развоја и целокупне покривености простора и обезбеђивање подједнаке доступности свим оператерима.
Заштита културног наслеђа	
39.	Спровођење услова и мера утврђених Просторним планом, које се односе на заштиту непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту, као и оних која се планирају за заштиту.
Заштита од природних и техничко-технолошких удеса и несрећа	
40.	Примена мера заштите од елементарних непогода и акцидентних ситуација дефинисаних у Просторном плану.

Табела 19. Процена величине утицаја сектора Просторног плана у односу на циљеве стратешке процене

Области планских решења	Циљеви стратешке процене						
	А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
Заштита природних добара	+2	+3	+3	+2	+2	+2	+2
Заштита природних ресурса (вода, ваздух, земљиште, минералне сировине, шуме и пољопривредно земљиште)	+3	+2	+2	+3	+2	+2	+3
Заштита предела	+2	+3	+3	0	+2	+2	+2
Становништво и привреда	+2	+1	+1	+2	+1	+2	+2
Управљање отпадом, заштита животне средине и здравља становништва	+3	+2	+2	+3	+2	+2	+2
Унапређење водопривредне инфраструктуре	+3	+2	+2	0	0	+2	+2
Унапређење саобраћајне инфраструктуре	+2	+1	0	+1	0	+2	+2
Изградња и модернизација енергетске инфраструктуре	0	0	0	0	+2	+1	+1
Изградња капацитета за искоришћење обновљивих извора енергије	+2	0	0	+1	+2	+3	+2
Изградња електронске комуникационе инфраструктуре	0	0	0	0	0	+2	+2
Заштита културног наслеђа	0	+2	+1	0	0	+2	+1
Заштита од природних и техничко-технолошких удеса и несрећа	+2	+2	+2	0	+2	+2	+3

Табела 20. Процена просторних размера планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Области планских решења	Циљеви стратешке процене						
	А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
Заштита природних добара	Л	Р	Р	Л	Л	Р	Л
Заштита природних ресурса (вода, ваздух, земљиште, минералне сировине, шуме и пољопривредно земљиште)	Л	Л	Р	Л	Л	Л	Л
Заштита предела	Л	Р	Р	Л		Л	
Становништво и привредне активности	Л	Л	Л	Л		Л	Л
Управљање отпадом, заштита животне средине и здравља становништва	Р	Л	Р	Л	Л	Л	Л
Унапређење водопривредне инфраструктуре	Р		Р			Л	
Унапређење саобраћајне инфраструктуре	Л		Р			Л	Л
Изградња и модернизација енергетске инфраструктуре			Р		Л	Л	Л
Изградња капацитета за искоришћење обновљивих извора енергије	Л		Л		Р		
Изградња електронске комуникационе инфраструктуре			Л			Л	
Заштита културног наслеђа		Л	Л			Л	
Заштита од природних и техничко-технолошких удеса и несрећа	Л	Л	Р	Л	Л	Л	Л

Табела 21. Процена вероватноће утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Области планских решења	Циљеви стратешке процене						
	А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е
Заштита природних добара	В	И	И			М	И
Заштита природних ресурса (вода, ваздух, земљиште, минералне сировине, шуме и пољопривредно земљиште)	И	В	И	М		М	И
Заштита предела	В	И	И			В	В
Становништво и привредне активности	В	М	М	И	В	В	В
Управљање отпадом, заштита животне средине и здравља становништва	И	В	В	И	В	И	М
Унапређење водопривредне инфраструктуре	И		М			В	
Унапређење саобраћајне инфраструктуре	М	М	М	М		В	М
Изградња и модернизација енергетске инфраструктуре						М	
Изградња капацитета за искоришћење обновљивих извора енергије					В	М	
Изградња електронске комуникационе инфраструктуре						М	
Заштита културног наслеђа		И	М			В	
Заштита од природних и техничко-технолошких удеса и несрећа	М	И	М	М	М	М	И

Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени утицаја (члан 15.) стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката.

Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности на подручју у обухвату Просторног плана.

Кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат.

Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

У Табели 23. на основу вредновања дефинисаног у Табели 22. извршена је анализа кумулативних и синергетских утицаја планских решења.

Табела 22. Вредновање могућих кумулативних и синергетских утицаја области Просторног плана са временском димензијом

Природа утицаја	Трајање (временска димензија)
Кумулативан (К) Кумулативан синергијски (КС) Синергијски (СИ) Појединачан-спорадичан (ПС)	Краткорочан (Кр) Средњорочан (Ср) Дугорочан (Др)

Табела 23. Идентификација могућих кумулативних и синергетских ефеката

Области планских решења	Циљеви стратешке процене													
	А		Б		В		Г		Д		Ђ		Е	
Заштита природних добара	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	К	Др	К	Др	КС	Др
Заштита природних ресурса (вода, ваздух, земљиште, минералне сировине, шуме и пољопривредно земљиште)	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	К	Др	К	Др	КС	Др
Заштита предела	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	К	Др	К	Др	КС	Др
Становништво и привредне активности	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др
Управљање отпадом, заштита животне средине и здравља становништва	КС	Др	КС	Др	КС	Др	КС	Др	К	Др	К	Др	КС	Др
Унапређење водопривредне инфраструктуре	КС	Др	КС	Др	ПС	Др	К	/	К	/	КС	Др	КС	Др
Унапређење саобраћајне инфраструктуре	КС	Др	КС	Др	К	Др	К	Др	К	Др	КС	Др	КС	Др
Изградња и модернизација енергетске инфраструктуре	ПС	Др	ПС	Др	ПС	/	ПС	/	К	Др	К	Др	К	Др
Изградња капацитета за искоришћење обновљивих извора енергије	КС	Ср	КС	Ср	КС	Др	К	Др	КС	Др	КС	Ср	КС	Др
Изградња електронске комуникационе инфраструктуре	ПС	/	ПС	/	ПС	/	ПС	/	ПС	/	К	Др	К	Др
Заштита културног наслеђа	ПС	Др	ПС	Др	КС	Др	ПС	/	ПС	/	КС	Др	К	Др
Заштита од природних и техничко-технолошких удеса и несрећа	КС	Др	КС	Др	КС	Др	ПС	Кр	КС	Др	КС	Др	КС	Др

2. АНАЛИЗА КАРАКТЕРИСТИКА УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Стратешко опредељење развоја подручја посебне намене усмерено је на реализацију мера заштите у оквиру тростепеног режима заштите Предела изузетних одлика „Вршачке планине“ и његовој заштитној зони, услове коришћења осталих природних вредности, као и на санацију, заштиту и унапређење природних и радом створених вредности животне средине, уз очување изворности и идентитета овог подручја.

У контексту заштите природних ресурса (вода, ваздух и земљиште) на простору посебне намене, предвиђене су одређене мере и активности, чијом реализацијом ће се посредно унапредити квалитет животне средине овог подручја. Поштовање режима заштите заштићеног подручја и осталих просторних целина од значаја за очување биолошке разноврсности, унапређење комуналне опремљености простора и усклађивање различитих интересних потреба за уређењем, допринеће очувању и унапређењу услова за егзистенцију свих корисника у обухвату Просторног плана. То подразумева планирање и одрживо коришћење природних ресурса, добара и обновљивих извора енергије са успостављањем интегралног система управљања и контроле животне средине путем мониторинга за ваздух, воду, земљиште и буку на подручју у обухвату Просторног плана, као и биомониторинга у самом заштићеном подручју.

Анализа процењених утицаја Просторног плана на животну средину извршена је у односу на врсту утицаја, вероватноћу утицаја, природу утицаја, интензитет активности, трајање и просторну димензију утицаја.

На основу анализе могућих утицаја и вредновања могућих промена и ефеката у простору и животној средини, може се закључити да се имплементацијом планских решења изазива трајна промена са дугорочно позитивним ефектима на побољшање стања у простору, стандарда и квалитета животне средине, живота локалног становништва и осталих корисника простора и услуга.

Вредновањем односа позитивних и негативних утицаја и ефеката, може се закључити да имплементација Просторног плана обезбеђује позитивне ефекте у смислу контролисаног управљања простором и животном средином. Планирани мониторинг животне средине омогућиће и контролу утицаја реализације планских решења на животну средину.

Примена и спровођење планираних мера заштите при имплементацији планских решења, изради, усвајању и имплементацији планова нижег реда, контрола и надзор над применом мера и мониторинг животне средине, представљају обавезне еколошке мере и смернице у циљу спречавања појава негативних утицаја и ефеката на животну средину у обухвату Просторног плана. Сва планска решења, предвиђена у контексту заштите и одрживог коришћења овог еколошки важног подручја свакако имају кумулативног утицаја на чиниоце животне средине и очување биодиверзитета.

Формирањем зелених заштитних појасева ће се обезбедити заштита предметног простора од еолске ерозије, буке и потенцијалног аерозагађења (у оквиру саобраћајних коридора и водне инфраструктуре).

Развој туризма и експлоатација туристичких локалитета може имати потенцијално негативне утицаје на земљиште, а индиректно и на воду, као природни ресурс, у случају непредузимања предвиђених мера заштите животне средине. Карактер ових утицаја може бити краткотрајан, у зависности од реализације планираних мера.

Највећи број еколошких фактора, због међусобне условљености и интеракције, имају реверзибилни карактер, што се претпоставља и за посматрани простор.

3. УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА И ОГРАНИЧАВАЊА НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА

3.1. ОПШТЕ МЕРЕ У ТОКУ ИЗГРАДЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ ОБЈЕКТА

Током извођења радова на припреми терена и изградњи објекта потребно је планирати и применити следеће мере заштите:

- носилац пројекта је дужан да поштује Закон о планирању и изградњи, као и подзаконска акта донета на основу овог Закона;
- вршити редовно квашење запрашених површина и спречити расипање грађевинског материјала током транспорта;
- у случају изливања уља и горива током рада грађевинских машина и механизације обавезно је извршити хитну санацију земљишта;
- отпадни материјал који настане у процесу изградње (комунални отпад, грађевински материјал и метални отпад, пластика, папир, старе гуме и сл.) прописно сакупити, разврстати и одложити на за то предвиђену и одобрену локацију;
- материјал из ископа одвозити на унапред дефинисану локацију, за коју је прибављена сагласност надлежног органа - транспорт ископаног материјала вршити возилима која поседују прописане кошеве и систем заштите од просипања материјала;
- у случају да се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах прекине радове и обавести надлежну организацију за заштиту споменика културе;
- у случају да се у току радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког типа и минеролошко-петрографског порекла, за које се претпоставља да има својство природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести надлежну организацију за заштиту природе.

За постројења и активности која могу имати негативне утицаје на здравље људи, животну средину или материјална добра, врсте активности и постројења, надзор и друга питања од значаја за спречавање и контролу загађивања животне средине, уређују се услови и поступак издавања интегрисане дозволе, која је дефинисана Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине.

За све објекте који могу имати утицаја на животну средину, надлежни орган треба да пропише израду студије процене утицаја на животну средину у складу са Законом о заштити животне средине, Законом о процени утицаја на животну средину, Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину.

3.2. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Опште мере заштите природних ресурса односе се на:

- вођење регистра извора загађивања животне средине од стране надлежног органа јединице локалне самоуправе за послове заштите животне средине, као дела интегралног националног регистра извора загађивања који води Агенција за заштиту животне средине;
- успостављање континуиране контроле и систематско праћење квалитета параметара животне средине (ваздуха, воде, земљишта, буке и нејонизујућег зрачења) од стране овлашћених организација;
- идентификација и ажурирање регистра привредних субјеката-оператера у непосредном окружењу подручја у обухвату Просторног плана, који су у обавези да поднесу Захтев за издавање интегрисане дозволе у складу са Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине и пратећим подзаконским актима-уколико дође до изградње ових објеката у планском периоду;
- формирање заштитних појасева зеленила у оквиру саобраћајне и водне инфраструктуре и пољопривредног земљишта, у циљу заштите од еолске ерозије-одношења површинског слоја земљишта и усева у фази семена.

3.2.1. Мере заштите ваздуха

Заштиту ваздуха обезбедити доследним спровођењем Закона о заштити ваздуха и пратећих подзаконских аката.

Просторним планом су утврђене следеће мере заштите ваздуха:

- спроводити одговарајуће мере заштите, односно инсталирати опрему и извести одговарајућа техничка и технолошка решења, којима се обезбеђује да емисија загађујућих материја у ваздуху задовољава прописане граничне вредности;
- у случају прекорачења граничних вредности нивоа загађујућих материја у ваздуху, обавезно је предузимање техничко-технолошких мера или обустављање технолошког процеса, како би се концентрације загађујућих материја свеле на ниво прописаних вредности;
- уколико дође до квара уређаја којим се обезбеђује спровођење прописаних мера заштите, или до поремећаја технолошког процеса, услед чега долази до прекорачења граничних вредности емисије, носилац пројекта је дужан да квар или поремећај отклони или прилагоди рад новонасталој ситуацији, односно обустави технолошки процес како би се емисија свела у дозвољене границе у најкраћем року;
- код стационарног извора загађивања, у току чијег обављања делатности се могу емитовати непријатни мириси, обавезна је примена мера које ће довести до редукције мириса, иако је концентрација емитованих материја у отпадном гасу испод граничне вредности емисије;
- субјект новоизграђеног или реконструисаног стационарног извора загађивања за који није прописана обавеза издавања интегрисане дозволе или израде студије о процени утицаја на животну средину дужан је да пре пуштања у рад прибави дозволу;
- за све нове привредне објекте, као потенцијалне загађиваче и постојеће загађиваче, уколико не поштују правило употребе еколошких енергената ради задовољавања нивоа квалитета ваздуха обавезна је уградња филтера у димњацима;
- вршење сталног и/или повремених мерења/узимања узорка на фиксним локацијама и повремених мерења на мерним местима која нису обухваћена мрежом мониторинга квалитета ваздуха;
- успостављање заштитних зона са заштитним зеленилом уз саобраћајнице у складу са Законом, као мера заштите од буке и аерозагађења;
- дефинисање и других мера заштите квалитета ваздуха кроз поступак процене утицаја на животну средину.

3.2.2. Мере заштите вода

У циљу заштите вода (површинских и подземних) Просторним планом су утврђене следеће мере заштите:

- забрањено је испуштање отпадних вода у површинске и подземне воде, које прелазе граничне вредности емисије-квалитет пречишћеног ефлуента мора задовољавати прописане критеријуме за упуштање у канализациони систем насеља односно крајњи реципијент;
- забрањено је испуштање отпадних вода које су прекомерно термички загађене;
- отпадне воде индустрије потребно је предтретманом довести до нивоа квалитета који задовољава санитарно-техничке услове за испуштање у јавну канализацију, односно за пречишћавање на ППОВ;
- вршити прихват зауљених отпадних вода преко сепаратора уља и масти;
- вршити биохемијско и механичко испитивање параметара квалитета отпадних вода;
- земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност извора и здравствену исправност воде, забраном активности које утичу на промену квалитета воде у водоносним слојевима или површинским токовима;
- обавезно очување квалитета површинских и подземних вода у складу са захтеваном класом;
- контрола квалитета воде за пиће (физичко-хемијски и микробиолошки стандарди) од стране стручних служби на локалном нивоу;
- санација и ревитализација објеката и опреме водоводне инфраструктуре и изградња нових објеката у складу са санитарно-техничким условима изградње и уређења;
- решавање снабдевања становништва водом у насељима упоредо са решавањем питања одвођења и третмана отпадних вода;
- сакупљање и евакуација отпадних вода преко сепарационог канализационог система (раздвајање колектора за отпадне воде од колектора кишне канализације) за постојеће и планиране туристичке локалитете;
- строго контролисана примена хемијских средстава у пољопривреди у циљу заштите површинских и подземних вода од загађивања;

- спровођење поступка процене утицаја на животну средину и израда студије у којој ће бити дефинисане и мере у вези са заштитом вода (начин одвођења отпадних вода, третман, и др.);
- побољшање систематског мерења и осматрања квалитета површинских вода, увођењем нових тзв. система засебних мерних станица (мерних места) са или без континуиране регистрације података и са резервним (допунским) местима за повремена или ад хок мерења ради потпунијег увида у квалитет вода;
- развијање културе становништва о потреби чувања водних ресурса.

3.2.3. Мере заштите земљишта

Заштита земљишта је интегрално повезана са заштитом ваздуха и воде. Посебни услови и мере које су у функцији заштите земљишта су:

- применити биоразградиве материјале у зимском периоду за одржавање паркинга, улица и манипулативних платоа;
- примењивати мере којима се спречава расипање и развејавање прашкастих материја и отпада по околини, приликом манипулисања или привременог чувања;
- у случају изливања опасних материја (гориво, машинско уље и сл.), загађени слој земљишта мора се отклонити и исти ставити у амбалажу која се може празнити само на, за ту сврху, предвиђеној локацији. На месту акцидента нанети нови, незагађени слој земљишта;
- заштита функције земљишта, заустављање деградације земљишта и рекултивација деградираних површина;
- примена концепта органске пољопривреде и замена конвенционалне методе примене хемијских средстава заштите и агротехничких мера у пољопривреди;
- рекултивација и ревитализација свих површина деградираних услед експлоатације минералних сировина;
- забрана стихијског одлагања отпада на територији обухвата Просторног плана и санација неуређених одлагалишта отпада-дивљих депонија, у циљу заштите земљишта;
- сакупљање, прерада или уништавање анималног отпада у објектима намењеним за прераду, обраду или уништавање лешева животиња и других отпадака животињског порекла, у складу са Законом о ветеринарству;
- спречавање непланског претварања пољопривредног у грађевинско земљиште, чиме је иницирана нежељена промена намене простора.

Заштиту земљишта од потенцијалне деградације обезбедити адекватним одвођењем отпадних вода, као и предузимањем превентивних мера при претакану или претовару материја које имају загађујући карактер.

Привредна друштва, друга правна лица и предузетници који у обављању делатности утичу или могу утицати на квалитет земљишта дужни су да обезбеде техничке мере за спречавање испуштања загађујућих, штетних и опасних материја у земљиште, прате утицај своје делатности на квалитет земљишта, обезбеде друге мере заштите у складу са Законом о заштити земљишта и другим законима.

Власник или корисник земљишта или постројења чија делатност, односно активност може да буде узрок загађења и деградације земљишта, дужан је да пре почетка обављања активности изврши испитивање квалитета земљишта. Забрањено је испуштање и одлагање загађујућих, штетних и опасних материја и отпадних вода на површину земљишта и у земљиште. Особине земљишта могу да се мењају само у циљу побољшања квалитета у складу са његовом наменом.

3.2.4. Мере заштите природних добара

Заштићена подручја

Предео изузетних одлика „Вршачке планине“

У оквиру ПИО „Вршачке планине“ и припадајућој заштитној зони потребно је спровести мере заштите важећег акта о заштити.

Опште мере заштите заштићеног подручја

Обавезно је:

- очување аутохтоности шумских екосистема и њиховог мешовитог састава;
- очување и обнављање генетског фонда обновом потенцијалне вегетације и поновним уношењем биљних и животињских врста које су живе на подручју Вршачких планина;

- издвајање и узгајање семенских састојина аутохтоних врста дрвећа;
- очување мешовитог састава шумских екосистема са значајнијим учешћем старих стабала која су уједно и станишта ситних сисара као и птица дупљарица;
- обнова букве (*Fagus moesiaca*), храста китњака (*Quercus petraea*), сладуна (*Quercus farnetto*) и медунца (*Quercus pubescens*) на њиховим потенцијалним стаништима;
- одржавање и очување ливада;
- постављање вештачких гнезда за птице дупљарице и ситне сисаре;
- постављати вештачка гнезда у Козлуку и вештачке кућице за ноћне грабљивице;
- очување репрезентативних геолошких, геоморфолошких и хидрогеолошких појава и облика, биогеографских обележја подручја, екосистемског, специјског и генетског диверзитета;
- заштита, уређење и одржавање постојећих изворишта;
- радови на спречавању ерозије земљишта;
- успостављање мониторинга ради праћења стања природних вредности, њихове заштите, очувања и унапређења флоре и фауне, а посебно заштићених биљних и животињских врста (природне реткости);
- уређивање подручја и изградња објеката у циљу очувања, обнављања и унапређења природних и културних вредности и њихове презентације у зависности од степена режима заштите;
- презентација и популаризација природних и створених вредности на подручју Вршачких планина;
- санација и ревитализација угрожених и деградованих делова Вршачких планина;
- одрживи развој туристичких, спортско-рекреативних и других развојних функција при коришћењу природних и културних вредности, на начин којим се осигурава заштита и очување тих вредности, а све у складу са степеном режима заштите;
- у поступку утврђивања намена површина у режиму заштите III степена ограничити изградњу викендица и викенд насеља у складу са осетљивошћу и капацитетом простора.

Табела 24. Режим заштите I (првог) степена

Забрањује се:	- коришћење природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора.
Дозвољава се:	- научно – истраживачки рад; - контролисана едукација; - активности којима се спречава деградација и нестанак осетљивих екосистема по посебним програмима.

Табела 25. Режим заштите II (другог) степена

Дозвољено је:	<ul style="list-style-type: none"> - гајење, обнова и уређивање шума по верификованим уређајним плановима и основама као и Програмом заштите, развоја и уређења Вршачких планина; - санација и реконструкција нарушених шумских екосистема - издвајање огледних површина за обнову шума у циљу изналажења и избора оптималних метода обнове шума и превођења из ниског у високи облик гајења; - спровођење узгојних мера у младим састојинама у поступку обнове и ревитализације и реконструкције шумских екосистема; - потенцирање природне обнове шумских састојина; - очување и унапређивање стања високих шума применом природне обнове и благовремено и планско извођење мера неге и обнове шума којима се обезбеђује оптимална структура и састав шума; - превођење постојећих изданачких шума у виши узгојни облик, са искључивом применом аутохтоних врста дрвећа са простора Вршачких планина; - сакупљање дивљих врста флоре и фауне у складу са Уредбом о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне; - мере и активности против фитопаталозких и ентомолошких обољења шума уз примену биолошких (селективних) препарата и уз услове добијене од Завода за заштиту природе Србије; - замена алохтоних врста дрвећа аутохтоним врстама након завршене опходње; - изградња ловно-техничких и других објеката у циљу заштите и очувања ловне и остале фауне Вршачких планина у складу са Програмом заштите, развоја и унапређења заштићеног природног добра; - контролисано пашарење и кошење на пашњачким површинама; - лов према верификованим плановима и основама као и Програму заштите и развоја заштићеног природног добра Вршачке планине; - изградња некатегорисаних шумских путева према одобреним и верификованим плановима и програмима у складу са прописима који регулишу питања стратешке процене утицаја радова на животну средину; - контролисано кретање посетилаца (излетника, планинара и др.) уз присуство стручног водича стараоца; - контролисано трасирање, изградња, обележавање као и одржавање едукативних, планинарских, излетничких и других стаза;
----------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> - уређење локалитета различитих форми остенака у туристичке сврхе, обележавање локалитета информативним таблама као и формирање геолошких и геоморфолошких стаза.
Забрањено је:	<ul style="list-style-type: none"> - Промена намене површина; - преоравање и пошумљавање ливада и пашњака; - испаша домаће стоке осим на пашњачким површинама; - физичко уништење остенака; - сеча постојеће шумске вегетације у појасу пречника 10 m око остенака; - пролазак путева и изградња инфраструктуре поред остенака на удаљености мањој од 50 m; - било каква минирања у непосредној околини остенака (најмања удаљеност 100 m); - боравак и задржавање посетилаца на самом објекту (остенацима); - као и било које радње које би угрозиле изглед и форму остенака.

Табела 26. Режим заштите III (трећег) степена

Дозвољено је:	<ul style="list-style-type: none"> - радови у шумарству по верификованим и овереним уређајним плановима и основама усаглашеним са Програмом заштите, уређења и коришћења заштићеног природног добра; - санација и рекултивација нарушених шумских екосистема; - организована семенска и расадничка производња аутохтоних врста дрвећа Вршачких планина; - сакупљање и стављање у промет дивље флоре и фауне у складу са Уредбом о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне; - сеча и уклањање алохтоних врста дрвећа након завршене опходње, а исти простор пошумити аутохтоним врстама дрвећа са простора Вршачких планина; - изградња ограђеног ловишта за узгој и лов аутохтоних врста дивљачи; - изградња ловно-техничких објеката од природног материјала (дрво); - развој туризма са могућношћу простора усаглашеног са Програмом заштите, уређења и развоја; - развој и примена спортско-рекреативних активности усклађених са могућношћу простора; - лов у складу са ловном основом; - изградња објеката (туристичко-рекреативних, здравствено-рехабилитационих, културно-образовних) у складу са Програмом заштите, уређења и развоја; - изградња неопходне инфраструктуре за објекте намењене за спортско-туристичке активности и викенд становање; - укључивање локалног становништва у планираним активностима са учешћем у укупној туристичкој понуди; - уређење излетничких и спортско-рекреативних простора у складу са Програмом заштите, уређења и развоја природног добра као и у складу са осетљивошћу и капацитету простора где се планира одвијање тих активности; - изградња шумских путева у складу са средњорочним Програмом заштите, уређења, развоја као и верификованим Плановима и Пројектима усклађеним са прописима који регулишу питање стратешке процене утицаја радова на животну средину; - контролисано трасирање и уређивање планинарских и излетничких стаза и одмаралишта; - контролисано и усмерено кретање посетилаца (излетника, планинара, туристичких тура и др.).
Забрањено је:	<ul style="list-style-type: none"> - промена намене простора; - сакупљање и коришћење заштићених биљних и животињских врста (природних реткости); - експлоатација минералних и неминералних сировина; - отварање каменолома и позајмишта камена и песка; - извођење и осталих радова који могу да наруше природне вредности и карактеристике добра.

Заштићено станиште „Мали Вршачки рит“

Табела 27. Режим заштите II (другог) степена

Забрањује се:	<ul style="list-style-type: none"> - изградња нових јавних путева; - уклањање травног покривача са површинским слојем земљишта.
Ограничава се:	<ul style="list-style-type: none"> - изградња објеката и инфраструктуре, на објекте за потребе управљања заштићеним подручјем и одрживог пашарења; - пашарење, на просторно и временски ограничене активности, у складу са капацитетом и природним вредностима; - кошење, на просторно и временски ограничене активности, уз примену заштитних мера за флору и фауну; - уклањање приобалне, плутајуће и подводне вегетације, на потребе ревитализације и одржавања канала, с тим што временски размак између два чишћења истог канала треба да буде већи од 3 године; - сеча аутохтоних врста дрвећа, на активности за потребе ревитализације и спречавања пренамножавања патогена; - лов, на контролу патогена и пренамножавања предатора; - туризам на просторно, временски и капацитетом ограничене активности, у складу са потребом очувања природних вредности.

Табела 28. Режим заштите III (трећег) степена

Забрањује се:	<ul style="list-style-type: none"> - изградња објеката за депоновање опасног отпада и других објеката којима би се могао загадити ваздух, вода и земљиште и угрозити флора и фауна; - промена намене земљишта, осим у циљу управљања и ревитализације станишта; - експлоатација земље и минералних сировина; - нарушавање и уништавање површина под травном вегетацијом, њихово преораване и успостављање пољопривредне производње; - уношење алохтоних и инвазивних врста; - ширење површина под засадима дрвећа и грмља, осим у циљу ревитализације станишта; - замена састојина и групација аутохтоних врста дрвећа алохтоним; - исушивање и/или затрпавање влажних станишта; - лов на водену пернату дивљач; - узнемиравање, непланско сакупљање и уништавање дивљих животиња; - уништавање, непланско уклањање и сакупљање дивљих биљака и гљива; - кретање свиња на удаљености већој од 100 метара од салаша; - хемијско и физичко загађивање, депоновање чврстог и течног отпада и отпадних загађених вода; - испуштање непречишћених отпадних вода, као и вода испод квалитета који одговара II класи; - кретање возила на моторни погон, других возила и превозних средстава изван путева, стаза и простора који су за то намењени, осим за службене потребе; - загађивање буком и светлошћу; - радови и активности који могу имати неповољан утицај на геоморфолошке, хидролошке и педолошке карактеристике, живи свет, животну средину, - еколошки интегритет и естетска обележја предела.
Ограничава се:	<ul style="list-style-type: none"> - изградња објеката и инфраструктуре, на објекте за потребе одрживог туризма и рекреације, управљања природним добром и одрживог пашарења; - пашарење, на просторно и временски ограничене активности, у складу са капацитетом и природним вредностима; - кошење, на просторно и временски ограничене активности, уз примену заштитних мера за флору и фауну; - садња и сеча дрвећа и грмља, на одрживо газдовање шумама, активности за потребе ревитализације, безбедности посетилаца и спречавања пренамножавања патогена; - осветљавање простора на усмерено осветљавање објеката, приземних површина и површине земљишта, као и за потребе безбедности саобраћајница, туристичких садржаја и културно-историјских вредности; - примена хемијских средстава на употребу вештачких ђубрива на обрадивим површинама, а за хемијска средства за заштиту биља уз сагласност Министарства; - туристичке активности на одрживе облике туризма и рекреације на за то уређеним локалитетима, објектима и стазама.

Мере очувања и унапређења:

- очување репрезентативних геолошких, геоморфолошких и хидролошких појава и одлика, биогеографских обележја подручја, предеоног, екосистемског, специјског и генског диверзитета;
- ревитализација станишта;
- одржавање каналске мреже коришћењем биолошких метода;
- планско сузбијање и замена инвазивних алохтоних врста аутохтоним;
- потенцирање природног састава и мешовитости шумских састојина;
- реинтродукција врста несталих са овог подручја;
- мере активне заштите фауне (прелази и пролази, изолатори, вештачка гнезда и др.);
- одржавање проходности еколошких коридора;
- мониторинг природних вредности;
- презентација и популаризација природних и створених вредности;
- развој туристичке понуде и система управљања активностима посетилаца.

На простору ПИО „Вршачке планине“ и у заштитној зони, спровести мере заштите које су дате у Плану, које ће се примењивати до доношења новог акта о заштити за ПИО „Вршачке планине“.

Узимајући у обзир да је у току процедура доношења новог акта о заштити Предела изузетних одлика „Вршачке планине“ и да је нацрт Покрајинске скупштинске одлуке о заштити ПИО „Вршачке планине“ од 03. до 24. септембра 2019. године био на јавном увиду, покренут је поступак заштите заштићеног подручја и према члану 42. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16 и 95/18-др. закон). У складу са наведеним, Просторним планом се дефинишу простори предложени за проширење заштићеног подручја за које се дају мере заштите према „Студији заштите ПИО Вршачке планине - предлог за стављање под заштиту као заштићено подручје II категорије“ (Покрајински завод за заштиту природе, 2018. године) према режимима заштите, датих у наредним табелама:

Табела 29. Режим заштите I (првог) степена

Забрањено је:	- коришћење природних ресурса и изградњу објеката.
Ограничава се:	- радове и активности на научна истраживања и праћење природних процеса, контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе, као и спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност Министарства.

Строга заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са изворним или мало измењеним екосистемима изузетног научног и практичног значаја, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

Табела 30. Режим заштите II (другог) степена

Забрањено је:	- Физичко уништавање и оштећивање остенака, боравак и задржавање посетилаца на остенацима, као и било које радње које би угрозиле изглед и форму остенака; - Сеча постојеће шумске вегетације на удаљености мањој од 10 m од остенака; - Изградња путева и друге инфраструктуре на удаљености мањој од 50 m од остенака.
Ограничава се:	- Изградња објеката и инфраструктуре, на објекте за потребе управљања заштићеним подручјем и одрживог пашарења; - Пашарење, на просторно и временски ограничене активности, у складу са капацитетом станишта и природним вредностима; - Кошење, на просторно и временски ограничене активности, уз примену заштитних мера за флору и фауну; - Уклањање приобалне, плутајуће и подводне вегетације, на просторно и временски ограничено за потребе ревитализације и одржавања канала, ван репродуктивног периода и хибернације водоземаца и гмизаваца и са временским размаком између два чишћења истог канала већим од 3 године, осим у изузетним ситуацијама уз одобрење надлежног органа.

Активна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа. У другом степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин“.

Табела 31. Режим заштите III (трећег) степена

забрањено је:	- Мењање намене простора; - Извођење чисте сече осим код врсте дрвећа чија технологија обнове захтева такав вид рада (багрем); - Уношење алохтоних биљних и животињских врста осим врста којима се газдује по постојећим основама и плановима у шумарству и ловству; - Замена састојина и групација аутохтоних врста дрвећа алохтоним; - Озлеђивање живих стабала постављањем ознака за обележавање правца кретања, информативних табли и других ознака; - Грађење надземних енергетских и других водова; - Експлоатација земље и минералних сировина; отварање каменолома и позајмишта камена и песка; - Изградња производних објеката и одлагање свих врста отпадних и опасних материја; - Изградња постројења за коришћење енергије ветра и инфраструктуре која би угрозила еколошке и предеоне карактеристике подручја; - Изградња јавних путева; - Коришћење шумских путева за јавни саобраћај; - Уништавање, затрпавање, загађивање или исушивање водених и влажних станишта; - Нарушавање и уништавање природних тршћака и површина под травном вегетацијом, њихово пошумљавање, преоравање и успостављање земљорадње; - Лов на водену пернату дивљач; - Кретање домаћих свиња на удаљености већој од 100 m од салаша; - Испуштање непречишћених и непотпуно пречишћених отпадних вода; - Кретање возила на моторни погон, других возила и превозних средстава изван путева, стаза и простора који су за то намењени, осим за службене потребе; - Радови и активности који могу имати неповољан утицај на геоморфолошке, хидролошке и педолошке карактеристике, живи свет, животну средину, еколошки интегритет и естетска обележја предела.
----------------------	--

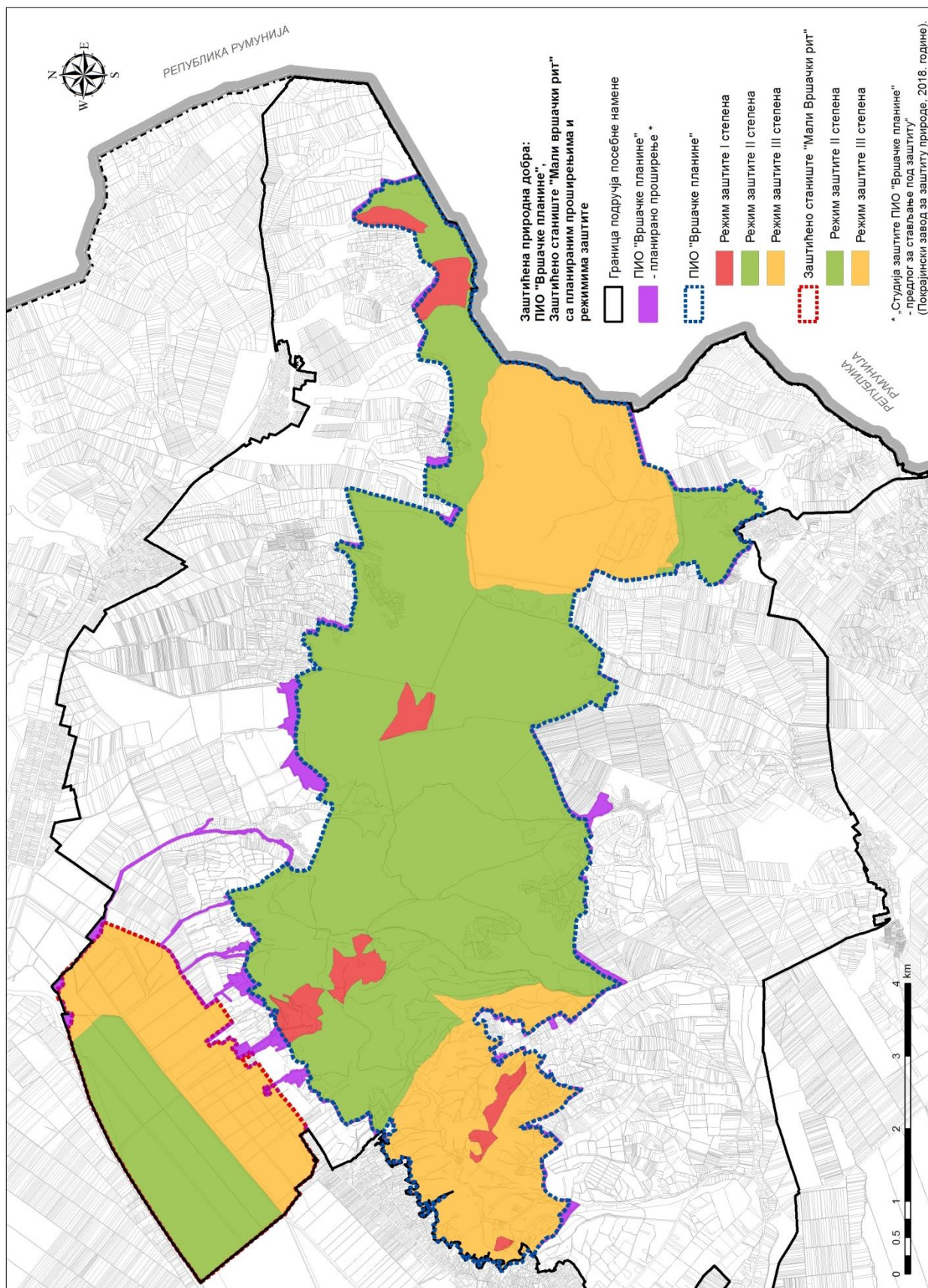
Овим режимом заштите обухваћене су просторне целине под већим утицајем човека. Основна сврха мера на овом простору је очување станишта и предела и ублажавања околних утицаја уз могућност одрживог коришћења шума, ограниченог развоја пољопривреде, туризма и коришћења природних добара.

Мере очувања и унапређења заштићеног подручја:

1. Очување репрезентативних геолошких, геоморфолошких и хидролошких појава и одлика, биогеографских обележја подручја, предеоног, екосистемског, специјског и генског диверзитета;
2. Очување и одржавање ливада, пашњака, влажних и водених станишта, уз спречавање неповољне сукцесије станишта и подршку традиционалном, просторно и/или временски ограниченом кошењу ливада и испаши са очувањем старих раса;
3. Ревитализација станишта и унапређење функционалности еколошких коридора;
4. Реинтродукција аутохтоних врста несталих са овог подручја;
5. Активне мере заштите фауне у виду хранилишта, прелаза и пролаза за животиње, постављања изолатора, вештачких гнезда, планског уношење и неге борова на микро-локацијама за гнежђење и других мера;
6. Планско сузбијање и замена инвазивних алохтоних врста аутохтоним;
7. Очување и потенцирање природне мешовитости и састава шумских екосистема са значајнијим учешћем старих стабала;
8. Потенцирање природне обнове шумских састојина;
9. Обнова букве (*Fagus moesiaca*), белог јасена (*Fraxinus excelsior*) храста китњака (*Quercus petraea*), сладуна (*Quercus farnetto*) и медунца (*Quercus pubescens*) на потенцијалним стаништима уз очување њихових репрезентативних састојина;
10. Превођење деградованих изданаčkih шума у виши узгојни облик са искључивом применом аутохтоних врста дрвећа са простора Вршачких планина;
11. Замена алохтоних врста дрвећа аутохтоним врстама након завршене опходње, осим борова на микролокацијама за гнежђење заштићених врста птица;
12. Издвајање огледних површина за обнову шума у циљу изналажења и избора оптималних метода обнове за очување биолошке разноврсности;
13. Организовање семенске и расадничка производње аутохтоних врста дрвећа са подручја Вршачких планина;
14. Заштита, уређивање и одржавање постојећих изворишта и појилишта према потребама унапређења станишта дивљих врста;
15. Успостављање мониторинга врста и станишта ради праћења стања и промена природних вредности, њихове заштите, очувања и унапређивања;
16. Презентација и популаризација природних и створених вредности;
17. Развој туристичке понуде и система управљања активностима посетилаца;
18. Контролисано трасирање, изградња, обележавање као и одржавање едукативних излетничких и других стаза;
19. Уређивање подручја и изградња објеката у циљу очувања, обнављања и унапређивања природних и културних вредности и њихове презентације и популаризације у складу са режимом заштите.

Слика 3. Прегледна карта простора заштићених природна добра ПИО „Вршачке планине“, и Заштићено станиште „Мали вршачки рит“ са планираним проширењима и режимима заштите

Станишта заштићених и строго заштићених врста

Табела 32. Услови и мере заштите на стаништима заштићених и строго заштићених врста која се налазе ван грађевинских подручја

Забрањено је:	- мешати намену и културу површина (преоравати површине под природном вегетацијом, градити рибњаке и сл.), као и мењати морфологију терена, осим у циљу еколошке ревитализације станишта, уклањати травни покривач са површинским спојем земљишта, уносити инвазивне врсте биљака и животиња, подизати соларне и ветрогенераторе, отварати површинске копове, привремено или трајно одлагати отпад и опасне материје и обављати остале радове и активности које могу имати неповољан утицај на животну средину, еколошки интегритет и функционалност станишта; на степским и слатинским стаништима заштићених и строго заштићених врста није дозвољено подизање високог зеленила.
Неопходно је:	- ускладити постојећи режим вода са циљевима заштите станишта обезбедити одрживо коришћење травних површина станишта за кошење и испашу у складу са капацитетом станишта (очување старих раса и сорти, обнова екстензивног сточарства и сл), обнављати шумарке аутохтоних врста на одговарајућим ливадским стаништима до 20% покривности по парцели односно до максималне величине појединачних површина до 0,05 ha, ускладити планске документе у газдовању шумама са очувањем заштићених врста путем сарадње корисника шума и Завода.
Прибавити посебне услове заштите природе за следеће активности:	изградња и реконструкција инфраструктуре и објеката, планирање рекреативних активности уређење вода, радови на одржавању каналске мреже укључујући и уклањање вегетације и остали мелиорациони радови; геолошка и друга истраживања; подизање ваншумског зеленила, сеча дрвореда, група стабала и шумица, крчење жбуња, паљење вегетације ливада, пашњака и трстика, као и ревитализацију станишта, формирање појилишта (копање јаме, бушење новог или обнављање запушеног бунара), као и за подизање привремених објеката (надстрешнице и сл.).

Табела 33. Услови и мере заштите на природним стаништима заштићених и строго заштићених врста која су обухваћена грађевинским подручјима

Забрањено је:	- мењати морфолошке и хидролошке особине станишта, састав и структуру вегетације; одредити намену другачију од заштитног зеленила; обављати све радове и активности, осим еколошке едукације и одржавања станишта, у складу са карактеристикама и капацитетом простора; уносити инвазивне врсте биљака и животиња, одлагати отпад и опасне материје и обављати остале радове и активности које могу имати неповољан утицај на животну средину, еколошки интегритет и функционалност станишта.
Ограничава се изградња објеката на оне који су:	- неопходни за одрживо коришћење просторне целине датог станишта (објекти сточарства, рибарства) и који су лоцирани у складу са потребама заштите дивљих врста.
Прибавити посебне услове заштите природе за:	- све активности на овим подручјима, укључујући и активности одржавања и/или уређења просторне целине.

Еколошки коридори и заштитне зоне еколошких коридора и станишта

На простору еколошких коридора применити мере очувања и унапређења природних и полуприродних елемената.

Опште мере:

- Није дозвољена промена намена површина под вегетацијом у природном и блиско-природном стању (ливаде, пашњаци, тршњаци, итд) као и чиста сеча шумских појасева или других врста зеленила са улогом еколошких коридора.
- Обезбедити повезивање станишта заштићених врста:
 - шумских станишта подизањем/обнављањем појасева високог зеленила,
 - слатинских станишта очувањем постојећих ливада и пашњака уз еколошки коридор,
 - степских и шумостепских станишта подизањем пољозаштитних појасева који садрже континуирани појас травне вегетације.
- Поплочавање и изградњу обала водотока/канала са функцијом еколошких коридора:
 - свести на минимум, уз примену еколошки повољних техничких решења,
 - поплочани или бетонирани делови обале, изузев пристана, морају садржати појас нагиба до 45° а структура овог појаса треба да омогућује кретање животиња малих и средњих димензија, првенствено током малих и средњих водостаја,
 - током реконструкције/одржавања постојећих обалоутврда поплочане или бетонирани делове комбиновати са мањим просторима који ублажавају негативне особине измењене обалне структуре (грубо храпава површина обалоутврде, нагиб мањи од 45%, површина са вегетацијом) и на тај начин омогућити кретање врста кроз измењене деонице реке,

- поплочане или изграђене деонице на сваких 200-300 m (оптимално на 100 m) прекидати мањим зеленим површинама које су саставни део заштитног зеленила. Обезбедити надовезивање зелених површина између вештачких деоница обале, односно, зелених површина формираних код еколошких типова обалоутврде на мрежу зеленила на копну. Ова зелена острва (дужине неколико десетина метара уз обалу) такође је неопходно повезати са зеленим коридором уз насип.
- Обезбедити отвореност канала/водотока са улогом еколошких коридора на целој дужини (извршити ревитализацију коридора код зацељених деоница) и обезбедити проходност уређењем зеленила у зони црпних станица.
- Обезбедити очување и редовно одржавање травне вегетације насипа, као дела еколошког коридора који омогућује миграцију ситним врстама сувих травних станишта.
- Прибавити посебне услове заштите природе за примену одговарајућих техничких решења којима се обезбеђује безбедно кретање животиња уз еколошки коридор за израду техничке документације приликом:
 - регулације водотока (пресецање меандара, изградња насипа и обалоутврда, продубљивање корита), поплочавања и изградње обала,
 - изградње и/или обнављања саобраћајница које се укрштају са еколошким коридорима,
 - изградње нових и обнављања старих мостова.
- Избегавати директно осветљење обале и применити одговарајућа техничка решења заштите природних и блиско природних делова коридора од утицаја светлости применом одговарајућих планских и техничких решења (смањена висина светлосних тела, усмереност светлосних снопова према саобраћајницама и објектима, примена посебног светлосног спектра на осетљивим локацијама, ограничавање трајања осветљења на прву половину ноћи и сл.). За изворе ноћног осветљења избегавати моделе расвете за директно осветљење са заштитом од расипања светлости, којима се спречава расипање светлости према небу, односно према осетљивим подручјима еколошке мреже.
- На грађевинском земљишту, наменити што већи део приобала деонице еколошког коридора за зеленило посебне намене са улогом очувања и заштите биолошке разноврсности:
 - очувати појас приобалне вегетације (врбака и мочварне вегетације) на што већој дужини обале водотока/канала,
 - на деоницама, где се грађевинско земљиште пружа у већој дужини од 500 m, поред предвиђеног континуалног зеленог појаса 20-50 m ширине, планским документима обезбедити и блокове заштитног зеленила на сваких 200-500 m дужине обале. Минимална површина ових блокова заштитног зеленила је 0,1 ha, а минимална ширина блока је 20 m.
- Земљиште канала/водотока треба да има травну вегетацију у ширини од најмање 4 m, а оптимално 6 m код локалних коридора, а код регионалних коридора у ширини од најмање 10 m, а оптимално 20 m (у случају ужег појаса приобалног земљишта од наведених вредности, обезбедити травни појас до границе водног земљишта). Травна вегетација се одржава редовним кошењем. Забрањено је узурпирати приобално земљиште коридора преоравањем, изградњом објеката и сл.
- На деоницама еколошких коридора вам грађевинских подручја насеља стимулирати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређењу биодиверзитета.

Посебне мере очувања функционалности и проходности коридора:

- Током изградње и функционисања објеката чија је намена директно везана за воду и/или обалу спречити ширење последица евентуалног акцидентног изливања горива и уља у еколошки коридор постављањем пливајућих завеса на одговарајућим локацијама. Гориво и уље просуто на површину воде, као и друге загађујуће материје, морају се покупити у најкраћем могућем року (нпр. употребом *sansorb-a*). За заштиту околних екосистема од последица евентуалне дислерзије горива воденом површином предвидети одговарајуће хемијско-физичке мере и биолошке мере санације (према посебним условима Покрајинског Завода за заштиту природе).
- Није дозвољено складиштење опасних материја (резервоари горива и сл.) у небрањеном делу плавног подручја водотокова. На простору еколошког коридора управљање отпадом врши се у складу са Законом о управљању отпадом и другим важећим прописима.
- У зонама водопривредних објеката применити техничка решења којима се обезбеђује континуитет травне вегетације приобалног појаса и проходност терена за слабо покретљиве ситне животиње.
- Далеководне објекте и инфраструктуру изоловати и обележити тако да се на минимум сведе могућност електрокуције (страдања услед удара струје) и колизије (механичког удара у жице) летећих организама: носаче изолатора изоловати пластичним навлакама, изолаторе поставити на носаче у положају на доле, а жице обележити на упадљив начин.

- Планско подизање зелених појасева уз постојеће и планиране државне саобраћајнице I и II реда у обухвату Просторног плана треба да се одвија у складу са предеоним карактеристикама подручја:
 - није дозвољено стварање пошумљеног коридора уз сам појас саобраћајнице који би привлачио животињске врсте и довео до повећања морталитета њихових популација,
 - на степским и слатинским стаништима заштићених и строго заштићених врста, није дозвољено подизање високог зеленила.
- Због еколошког значаја простора, план озелењавања треба да буде саставни део планске и пројектне документације. Озелењавање треба да се остварује паралелно са изградњом објеката:
 - забрањено је сађење инвазивних врста у простору еклошког коридора, а током уређења зелених површина, одстранити присутне самоникле јединке инвазивних врста,
 - обезбедити што већи проценат (најмање 50%) аутохтоних врста плавног подручја (тополе, врбе, панонски јасен, брест, храст лужњак итд) који је неопходно обогатити жбунастим врстама плавног подручја,
 - обезбедити редовно одржавање зелених површина.
- Приликом парцелисања обезбедити континуитет обале са вегетацијом у природном или блископриродном стању, у ширини од 20-50 m од линије средњег водостаја, односно у ширини од 10 m код високих обала. Овај појас приобаља, поред своје улоге кључног станишта и еколошког коридора, може да садржи пешачку стазу.
- Уређењем окућница и простора око нестамбених објеката, дефинисањем правила озелењавања и удаљености објеката од обале, као и дефинисањем типова ограда уз обалу (забрана изградње ограда непроходних за ситне животиње, уз примену еколошки прихватљивих елемената са отворима већим од 10 cm) обезбедити проходност обале канала и водотокова за ситне животиње. Приликом легализације захтевати прилагођавање постојећих ограда функцији еколошког коридора (померање ограда или намене делова ограда код међних тачака суседних парцела према речној обали).
- Урбане садржаје потребно је распоредити по принципу зонације којом се одређује минимална удаљеност објеката од еколошких коридора и намена простора унутар зоне директног утицаја на коридор:
 - на простору изван зона становања, забрањена је изградња објеката чија намена није директно везана за обалу водотока са функцијом еколошког коридора на растојању мањем од 50 m од обале стајаћих вода, односно линије средњег водостаја водотока,
 - у зонама становања, минимална удаљеност планираних објеката који захтевају поплочавање и/или осветљење је 20 m а оптимална 50 m од обале коридора, односно од обале Караша,
 - обалу чији је део планиран за спортско-рекреативне активности, могу бити смештени објекти везани за активности на води (нап. привез за чамце или монтажнодемонтажни молови) на тај начин да не прекидају континуитет коридора, а у појасу вишеспратног зеленила планирати објекте који не захтевају вештачку подлогу и осветљење (нпр. трим стаза, дечије игралиште, уређена зелена површина).

Табела 34. Мере за заштитну зону еколошких коридора и станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја

До 500 метара од коридора/станишта ван грађевинског подручја (пољопривредно, шумско и водно земљиште, укључујући и грађевинско земљиште ван грађевинског подручја):	<ul style="list-style-type: none"> - Забрањује се изградња ветропаркова и појединачних ветрогенератора (турбина). - Ограничава се избор планских решења на она којима се обезбеђује очување карактеристика хидролошког режима од којих зависи функционалност коридора и опстанак врста и станишних типова.
До 200 метара од коридора /станишта	- забрањена је садња инвазивних врста.
До 200 метара од коридора/станишта ван грађевинског подручја (пољопривредно, шумско и водно земљиште):	Ограничава се изградња објеката: <ul style="list-style-type: none"> - на пољопривредне објекте неопходне за одрживо коришћење просторне целине датог станишта (објекти сточарства, рибарства) који су лоцирани и изграђени у складу са потребама заштите дивљих врста и станишта, - на објекте у воћарско-виноградским зонама. - Ограничава се изградња саобраћајница на оне чија траса најкраћим путем прелази преко еколошких коридора или комплекса станишта од већег броја субјединица. - Забрањено је пошумљавање/ подизање ваншумског зеленила у заштитној зони слатинско-степских станишта и травних коридора.
До 50 метара од коридора или станишта ограничава се избор планских решења на она којима се обезбеђује:	<ul style="list-style-type: none"> - Континуитет зеленог тампом појаса између простора људских активности и коридора/станишта у ширини од 10 метара код постојећих објеката, а 20 метара код планираних објеката и то у складу са типом вегетације коридора/станишта. - Приоритет ових простора за добијање инвестиција за потребе побољшања квалитета животне средине на подручју еколошке мреже.

До 50 метара од коридора или станишта забрањује се:	<ul style="list-style-type: none"> - Примена техничких решења којима се формирају сјајне површине (нпр стакло, метал) усмерене према коридору или значајном станишту. - Уситњавање парцела за потребе формирања грађевинског земљишта, изузев за инфраструктурне објекте.
До 50 метара од коридора или станишта, ван грађевинског подручја (пољопривредно, шумско и водно земљиште, укључујући и грађевинско земљиште ван грађевинског подручја) ограничава се изградња:	<ul style="list-style-type: none"> - Надземне инфраструктуре, на деонице оних чија траса најкраћим путем прелази преко еколошких коридора/станишта или комплекса станишта од већег броја субјединица. - Објеката на водопривредне објекте и на неопходну инфраструктуру наведених објеката.
До 50 метара од коридора или станишта на грађевинском подручју (насеље, радне зоне, викенд зоне, туристичко-рекреативне и сл.) ограничава се изградња:	<ul style="list-style-type: none"> - Вештачких површина (паркинг, спортски терени и сл.) на парцеле са уређеном зеленом површином са функцијом одржавања континуитета зеленог појаса коридора или тампон зоне станишта. - Саобраћајница са тврдим застором за моторна возила на уређење постојећих саобраћајница насеља и на прилазне путеве јавних објеката (нпр. чија је намена везана за водно тело), уз примену техничких мера којима се обезбеђује безбедан прелаз за ситне животиње и којима се смањују утицај и осветљења, буке и загађења коридора/станишта.

Опште мере заштите биодиверзитета

Мере заштите биодиверзитета насеља:

- формирати систем јавног зеленила и повезати га са просторним целинама од значаја за очување биолошке разноврсности у обухвату Просторног плана;
- повећати проценат зелених површина, броја и разноврсности постојећих категорија јавног зеленила и одржавати га у блиско природном стању;
- учешће аутохтоних дрвенстих врста треба да буде минимално 20% и оптимално 50%, а примену четинарских врста (максимум 20%) ограничити само на интентивно одржаваним зеленим површинама са наглашеном естетском наменом;
- очувати зелене површине унутар стамбених блокова, у зони породичног (индивидуалног) и вишепородичног становања и блокова са становањем као преовлађујућом наменом и повезати их у целину;
- приликом озелењавања комплекса, блокова и локација намењених за производњу, пословање и услуге, формирати више спратова зеленила са што већим процентом аутохтоних врста и користити примерке егзота за које је потврђено да се добро адаптирају датим условима средине и не спадају у категорију инвазивних, како би се обезбедила заштита околног простора од ширења последица загађивања;
- дуж фреквентних градских саобраћајница формирати и одржавати густ зелени појас од врста отпорних на аерозагађење, са израженом санитарном функцијом средњег и високог ефекта редукције буке у комбинацији са жбуњем, а паркинг просторе равномерно покрити високим лишћарима;
- избегавати примену инвазивних врста током уређења зелених површина и подизања заштитног зеленила.

Мере заштите биодиверзитета ван грађевинског подручја насеља:

- постојеће и планиране површине ваншумског зеленила повезати у целовит систем зеленила и фокусирати планирање заштитног зеленила на промену намене обрађених површина слабијег квалитета (испод 4 класе);
- учешће аутохтоних дрвенстих врста треба да буде најмање 50% ради очувања биодиверзитета аграрног и урбаног предела уз одговарајућу разноврсност врста и физиогномије, тј. спратности дрвенасте вегетације заштитних појасева будући да монокултуре евроамеричких топола не испуњавају функције заштитног зеленила;
- избегавати коришћење инвазивних врста.

Забрана коришћења инвазивних врста:

У складу са Конвенцијом о биолошкој разноврсности, дужни смо да спречавамо уношење и контролишемо или искорењујемо „оне стране врсте које које угрожавају природне екосистеме, станишта или (аутохтоне) врсте“. На подручју Панонског биогеографског региона инвазивне су следеће биљне врсте: *циганско перје (Asclepias syriaca)*, *јасенолисни јавор (Acer negundo)*, *кисело дрво (Ailanthus glandulosa)*, *багремац (Amorpha fruticosa)*, *западни копривић (Celtis occidentalis)*, *дафина (Eleagnus angustifolia)*, *пенсилвански длакави јасен (Fraxinus pennsylvanica)*, *трновац (Gledichia triachantos)*, *жива ограда (Lycium halimifolium)*, *петолисни бршљан (Parthenocissus inserta)*, *касна спремза (Prunus serotina)*, *јапанска фалоба (Reynouria syn. Fallopia japonica)*, *багрем (Robinia pseudoacacia)*, *сибирски брест (Ulmus pumila)*.

Геолошко и палеонтолошко наслеђе

Пронађена геолошка и палеонтолошка документа (фосили, минерали, кристали и др.) која би могла представљати заштићену природну вредност, налазач је дужан да пријави надлежном Министарству у року од осам дана од дана проналаска, и предузме мере заштите од уништења, оштећивања или крађе.

3.2.5. Мере заштите од буке и вибрација

Јединица локалне самоуправе утврђује мере и услове заштите од буке у складу са Законом о заштити од буке у животnoj средини. Обавезе јединице локалне самоуправе, на чијем се простору налази обухват Просторног плана, односе се на акустичко зонирање на територији локалне самоуправе, одређивање мера забране и ограничења у складу са Законом, доношење локалног акционог плана заштите од буке у животnoj средини, обезбеђење и финансирање мониторинга буке у животnoj средини и вршење надзора и контроле примене мера заштите од буке у животnoj средини.

Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животnoj средини („Службени гласник РС“, број 75/10) прописани су индикатори буке у животnoj средини, граничне вредности, методе за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке на здравље људи.

Према потреби, надлежни орган може утврдити потребу мониторинга буке у складу са Правилником о методологији за одређивање акустичких зона, Законом и важећим подзаконским актима.

Посебни услови и мере заштите од буке за радне садржаје су:

- пројектовати и извести одговарајућу звучну заштиту, којом се обезбеђује да бука, која се емитује при прописаним условима коришћења и одржавања уређаја и опреме, не прелази прописане граничне вредности;
- након пуштања погона у рад или при пробном раду погона извршити контролно мерење нивоа буке на граници комплекса и извршити оцену ефикасности примењених мера заштите, при чему се узима као меродаван критеријум за ноћ, будући да емитована бука не зависи од доба дана, већ од режима рада погона (у случају да измерени нивои буке прелазе дозвољене вредности, побољшати звучну изолацију према осетљивим и угроженим објектима).

У складу са Законом о заштити животне средине, заштита од вибрација се спроводи предузимањем мера којима се спречава и отклања угрожавање животне средине од дејства механичких, периодичних и појединачних потреса изазваних људском делатношћу. Превентивне мере и обавезе послодавца, када је у питању утицај вибрација у радном окружењу, формулисане су у оквиру Правилника о превентивним мерама за безбедан и здрав рад при излагању вибрацијама („Службени гласник РС“, бр. 93/2011).

Послодавац је дужан да за сва радна места у радној околини, на којима постоји могућност излагања запослених механичким вибрацијама изврши процену ризика од настанка повреда и оштећења здравља запослених са циљем да утврди начин и мере за отклањање или смањење тих ризика.

Ниво изложености механичким вибрацијама може се проценити посматрањем одређених радних активности уз узимање у обзир значајних информација и упућивањем на одговарајуће информације о нивоу вибрација које одговарају опреми или типовима опреме, који се користе под одређеним условима, укључујући и информације које даје произвођач опреме. Такав поступак процене не сме се изједначити са мерењем које захтева употребу одређених мерних инструмената и одговарајуће методологије.

3.2.6. Мере заштите извора зрачења и мере заштите од зрачења

Заштита од зрачења спроводи се применом система мера којима се спречава угрожавање животне средине и здравље људи од дејства зрачења која потичу из јонизујућих и нејонизујућих извора и отклањају последице емисија које извори зрачења емитују или могу да емитују.

Правно и физичко лице може производити, вршити промет и користити изворе јонизујућих и нејонизујућих зрачења по прописаним условима и на прописан начин, у складу са Законом о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности („Службени гласник РС“, бр. 95/18 и 10/19) и Законом о заштити од нејонизујућег зрачења („Службени гласник РС“, број 36/09).

Законом о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности се уређују мере радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности, услови за обављање делатности са изворима зрачења, поступање у ситуацији планираног, постојећег и ванредног излагања јонизујућем зрачењу у циљу обезбеђивања заштите појединаца, становништва и животне средине од штетног утицаја јонизујућег зрачења.

Како извори јонизујућег зрачења могу бити технолошки (у индустрији, медицини, војној индустрији, нуклеарни акцидентни и др.) и природни (космичко зрачење, присуство радионуклида у земљиној кори и др.), њихово присуство на подручју у обухвату Просторног плана није искључено.

Основна мера заштите становништва у обухвату Просторног плана од ефеката природног извора јонизујућег зрачења односе се на континуални мониторинг радиоактивности земљишта, воде, ваздуха и хране.

Заштита од јонизујућег зрачења подразумева законске, техничке, технолошке, грађевинске норме, правила и мере, хигијенске норме, правила и мере професионалне сигурности и норме, правила и мере заштите животне средине којима се гарантује заштита људи и животне средине од штетног утицаја јонизујућег зрачења.

Мере заштите од јонизујућег зрачења код професионалног излагања или излагања становништва се спроводе у циљу обезбеђивања да дозе, број изложених лица и вероватноћа излагања буду на што је могуће нижем нивоу имајући у виду техничка знања, друштвене и економске факторе. Оптимизација заштите лица која су подвргнута медицинском излагању се примењује на јачину појединачних доза и мора да буде у складу са медицинском сврхом излагања.

У ситуацијама планираног излагања укупна доза за појединца не сме да прелази границе излагања прописане за професионално излагање или излагање становништва. Границе излагања не примењују се на медицинска излагања.

Основни циљ заштите од нејонизујућег зрачења је да се ризик од излагања сведе на „прихватљив ниво“. Степен изложености становништва одређује се проценом нивоа електричних, магнетних и електромагнетних поља у животној средини, што представља врло комплексан задатак имајући у виду нагли скок броја нових техничко-технолошких извора у човековом окружењу.

Правилном конструкцијом извора нејонизујућих зрачења (трансформаторских станица и далековода) истовремено се задовољавају два битна захтева: квалитетан рад и његов минималан утицај на животну средину.

Опште мере и обавезе из домена заштите од нејонизујућег зрачења су:

- пројекат мора да испуњава урбанистичке услове, који се унапред задају за сваку локацију у виду урбанистичке дозволе;
- обавезно је обучавање сервисера из области безбедности на раду;
- обавезно је упознавање сервисера са опасностима у вези са радом везаним за све предметне инсталације;
- провера знања сервисера и способности за самосталан и безбедан рад у временским размацима прописним законом;
- инвеститор је дужан да обезбеди извршавање програма праћења утицаја на животну средину;
- инвеститор је обавезан да надгледа све критичне функције рада извора са становишта заштите животне средине као што су неовлашћен приступ, пожар и проблеми са опремом (водови, управљање и слично).

Заштита од директног додира делова који су стално под напонам обезбедиће се:

- правилним избором степена механичке заштите електроенегетске опреме, инсталационог материјала каблова и проводника, правилно одабраним и правилно постављеним осигурачима струјних кола и аутоматских струјних прекидача;
- постављањем изолационих газишта испред исправљачког постројења унутар објекта;
- смештањем неизолованих делова електричне инсталације унутар објекта који могу доћи под напон у прописане разводне ормане и прикључне кутије, тако да у нормалним условима рада нису доступни;
- инсталирањем свих делова мрежних исправљача, који долазе под напон, у затворена кућишта заштићена преко уземљења тако да у нормалним условима рада нису доступни лицима која рукују уређајима;
- поставком опоменских налепница упозорења на високи напон.

Заштита од индукованог директног додира ће се обезбедити инсталацијом наизменичног напона до 1 kV применом система TN-C/S уз реаговање заштитних уређаја који су постављени на почетку вода и повезивањем нултих заштитних сабирница ормана на заједнички уземљивач објекта.

Заштита од пожара или експлозије због прегревања водова, преоптерећења или хаварије исправљачких уређаја и батерија обезбедиће се:

- ограничавањем интензитета и трајања струје кратког споја заштитним прекидачима;
- употребом каблова (проводника) који не горе нити подржавају горење;
- изједначавањем потенцијала у објекту;
- уградњом херметичких акумулаторских батерија;
- адекватним проветравањем и заштитом батеријског простора од ватре (јер батерије могу да произведу експлозивне гасове);
- монтажом аутоматских јављача пожара;
- употребом ручних апарата за гашење пожара.

Заштита од штетног дејства статичког електрицитета обезбедиће се:

- повезивањем свих металних маса уређаја и опреме који могу доћи под утицај статичког електрицитета на правилно изведено громобранско уземљење објекта;
- применом антистатик пода;
- повећањем специфичне проводности мање проводних материјала;
- одвођењем статичког електрицитета електростатичком индукцијом.

Заштита од штетног дејства атмосферског електрицитета обезбедиће се прописаном инсталацијом громобрана и применом одговарајућег стандардног материјала према прописима о громобранима.

Заштита од опасности нестанка напона у мрежи обезбеђује се напајањем из АКУ батерија потребног капацитета.

Заштита од механичких оштећења обезбедиће се правилним избором конструкција и материјала за инсталационе елементе, каблове и опрему, применом правилних начина полагања каблова и инсталационог материјала, као и правилним лоцирањем разводних ормана.

Веома је важно обезбедити **заштиту од опасности продора прашине, влаге и воде у електричне инсталације и уређаје**, добрим заптивањем прозора и отвора просторије са уређајима, као и употребом кабинета за смештање опреме предвиђеног за рад у атмосферским условима.

Заштита од хемијског загађења животне средине обезбедиће се одлагањем уклоњених и замењених акумулатора и електронских компоненти у централни магацин оператора, предвиђен за чување ове врсте отпада.

Полазећи од законских норматива и специфичности објекта који се гради, у току редовног рада морају се примењивати следеће мере заштите:

- просторија (објекат) мора бити закључана и заштићена од неовлашћеног приступа, а када је у питању стуб, и ограђена;
- поставити табле за забрану приступа неовлашћеним лицима. Приступ могу имати само овлашћена лица која су обучена за послове одржавања;
- на локацији инсталације радио базне станице истаћи упозорење да се предајници морају искључити када се изводе радови у зони опасног зрачења;
- у оквиру периодичног одржавања треба извршити проверу опреме и инсталације.

У току редовног рада извора нејонизујућих зрачења није очекивано да дође до хаварије која би повећала електромагнетно загађење животне средине већ само до пожара и механичких оштећења стубова далековода и/или носача антена.

Вероватноћа појаве пожара је веома мала, с обзиром да уграђена опрема мора да има одговарајући атест квалитета и да громобранска заштита мора да буде одговарајућа. У случају сеизмичких померања тла такође може да дође до појаве пожара и у свим овим ситуацијама потребно је деловати према правилима противпожарне заштите. Приликом пожара долази до локалног загађења околног ваздуха и околног земљишта. Последице оваквог загађења се отклањају стандардним приступима и нису трајног карактера.

До пада стубова далековода или носача антена може да дође услед грешака при њиховом пројектовању и постављању, као и услед природних непогода великих размера.

Последице механичких оштећења могу да буду мање или веће материјалне штете, а у изузетним случајевима може да дође и до повређивања људи. Вероватноћа наступа оваквих ситуација је веома мала, с обзиром да се грађевински пројекти раде према важећим техничким прописима и нормативима и да су претходно прегледани и оверени.

У погледу базних станица, оне се обавезно укључују у систем даљинског управљања. Кроз овај систем Центар за надгледање и управљање (у оквиру Управљачко-комутационог центра) се готово тренутно обавештава о свим неправилностима у раду и инцидентним ситуацијама везаним за базну станицу као на пример пожар у објекту, прекид у напајању, насилно обијање објекта итд. У Центру се налази стална људска посада са основним задатком надгледања исправности рада система. На овај начин остварује се потпуна контрола над базним станицама што омогућава брзо интервенисање у случају било каквих проблема.

Применом законских прописа и прописаних мера заштите вероватноћа акцидента своди се на најмању могућу меру. Додатно, опрема која се инсталира на локацији објекта задовољава све међународне нормативе, а технолошки је реализована на највишем светском нивоу. Ипак, у циљу спречавања евентуалних акцидентних ситуација, у случају нерегуларности у раду дежурна екипа мора по хитном поступку да обиђе објекат, констатује и по могућству санира узрок. У случају да је акцидент критичан са становишта заштите животне средине извор се мора искључити.

Чланом 14. став 4. Закона о заштити од нејонизујућег зрачења јединице локалне самоуправе поверава се вршење инспекцијског надзора над изворима нејонизујућих зрачења за које одобрење за изградњу и почетак рада издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Чланом 7. Правилника о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Службени гласник РС”, бр. 104/09), прописано је, између осталог, да је корисник дужан да након изградње, односно постављања објекта који садржи извор нејонизујућег зрачења, а пре издавања дозволе за почетак рада или употребне дозволе **изврши прво испитивање, односно мерење нивоа електромагнетног поља у околини извора.**

За потребе првог испитивања корисник може извор електромагнетног поља пустити у пробни рад у периоду не дужем од 30 дана или за телекомуникационе објекте може мерења извршити у оквиру техничког прегледа. Орган надлежан за обављање техничког прегледа, односно за издавање дозволе за почетак рада или употребне дозволе за објекат који садржи извор нејонизујућег зрачења од посебног интереса може пустити у рад тај извор ако је мерењем утврђено да ниво електромагнетног поља не прекорачује прописане граничне вредности и да изграђени, односно постављени објекат неће својим радом угрожавати животну средину.

Ако се периодичним испитивањем, систематским испитивањем или мерењем извршеним по налогу инспектора за заштиту животне средине, утврди да је у околини једног или више извора измерен ниво електромагнетног поља изнад прописаних граничних вредности, надлежни орган може кориснику наложити ограничење у погледу употребе, реконструкцију или затварање објекта до задовољавања прописаних граничних вредности. Реконструкција се обавља технички и оперативно изведивим мерама у року од највише годину дана од дана када је наложена реконструкција извора од стране надлежне инспекције за заштиту животне средине.

3.2.7. Мере заштите при управљању отпадом

У складу са Законом о управљању отпадом и подзаконским актима спроводиће се планско управљања отпадом на простору у обухвату Просторног плана.

Обавеза генератора отпада је да у складу са Законом: обезбеди потребан простор за одлагање отпада, обезбеди потребне услове и опрему за сакупљање, разврставање и привремено чување различитих отпадних материја, а да секундарне сировине, опасан и други отпад, предаје субјекту који има одговарајућу дозволу за управљање отпадом (складиштење, одлагање, третман и сл.).

Сваки генератор отпада је обавезан да изврши карактеризацију и категоризацију отпада код надлежних организација и да се у зависности од његове природе са њим поступа у складу са законским прописима.

У домену управљања отпадом посебне мере и услови су:

- комунални отпад потребно је сакупљати и обезбедити његову редовну евакуацију на локацију која је утврђена од стране комуналне службе;

- привремено складиштење евентуално присутног опасног отпада вршити у складу са Законом о управљању отпадом. Отпад мора да буде прописно обележен и привремено складиштен на прописан начин до његовог коначног збрињавања;
- разношење чврстог отпада спречити његовим систематским прикупљањем и депоновањем на за то уређеном простору;
- на свакој грађевинској парцели обезбедити посебан простор, тако да се омогући лак приступ надлежне службе, као и потребне услове и опрему за сакупљање, разврставање и привремено чување различитих отпадних материја, у складу са законом и другим прописима;
- примењивати опште и посебне санитарне мере предвиђене законом и другим прописима којима се уређују послови санитарног надзора.

У случају потребе за простором за селективно сакупљање отпада који се не може чувати у контејнерима за комунални отпад, обавеза је власника/корисника да прибави услове, односно дозволу/сагласност надлежног органа за потребе уређења или коришћења наведеног простора.

Третман животињског отпада спроводити у складу са Законом о ветеринарству, који подразумева нешкодљиво уклањање лешева животиња и других отпадака животињског порекла до објеката за сабирање, прераду или уништавање отпада животињског порекла на начин који не представља ризик по животиње, људе или животну средину.

3.2.8. Мере заштите живота и здравља људи

Очување квалитета живота и здравља људи на подручју у обухвату Просторног плана обезбедиће се адекватном имплементацијом планских решења у области заштите животне средине, посебно успостављањем мониторинга параметара животне средине, реализацијом препорука и обавеза израде студија процена утицаја пројеката на животну средину и стратешких процена планова нижег хијерархијског нивоа на животну средину, као и успостављањем инспекцијског надзора у очувању квалитета живота.

Планске мере за заштиту животне средине обухватају интегрално управљање простором, чијом реализацијом ће се зауставити и спречити негативни утицаји на животну средину и здравље људи.

Просторним планом се дају услови за уређење и изградњу јавних површина и објеката јавне намене и за јавно коришћење, тако да се морају пројектовати и градити у складу са Правилником о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама.

Приступачност површинама јавне намене обезбедиће се применом техничких стандарда у планирању, пројектовању и грађењу јавних површина и јавних објеката, помоћу којих се свим људима, без обзира на њихове физичке, сензорне и интелектуалне карактеристике или године старости, осигурава несметан приступ, кретање, коришћење услуга, боравак и рад.

При планирању, пројектовању и грађењу јавних простора - саобраћајних и пешачких површина, прилаза до објеката, као и при пројектовању објеката јавне намене и других објеката за јавно коришћење, обавезно је обезбедити елементе приступачности за све будуће кориснике.

3.2.9. Мере заштите од ванредних ситуација

Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама утврђују се конкретне мере и активности у циљу спречавања и ублажавања последица од катастрофа, кроз План смањења ризика катастрофа и План заштите и спасавања.

Мере заштите од *земљотреса* су адекватан избор локације за градњу објеката, примена одговарајућег грађевинског материјала, начин изградње, спратност објеката и др., као и строго поштовање и примена важећих грађевинско-техничких прописа за изградњу објеката на сеизмичком подручју. Мере заштите од земљотреса обезбедиће се и поштовањем регулационих и грађевинских линија, односно поштовањем прописане минималне ширине саобраћајних коридора и минималне међусобне удаљености објеката, како би се обезбедили слободни пролази у случају зарушавања.

Заштита објеката од *атмосферског пражњења* обезбеђује се извођењем громобранске инсталације у складу са одговарајућом законском регулативом.

Уредбом о утврђивању локација *метеоролошких и хидролошких* станица државних мрежа и заштитних зона у околини тих станица, као и врсте ограничења која се могу увести у заштитним зонама („Службени гласник РС“, број 34/13), утврђене су заштитне зоне у околини метеоролошке и хидролошке станице.

Заштитна зона је простор у околини станице на који се односе ограничења у виду изградње нових и реконструкције постојећих објеката који могу нарушити природне атмосферске, односно хидролошке процесе.

У околини *метеоролошких станица* утврђују се заштитне зоне у пречнику од 300 m од метеоролошких станица у саставу државних мрежа метеоролошких опсерваторија, синоптичких станица, радиосондажних станица, *аеродромских (ваздухопловних) метеоролошких станица*, главних климатолошких станица и климатолошких станица за посебне намене, главних агрометеоролошких станица и станица за Сунчево зрачење.

Ограничења у заштитним зонама у околини *метеоролошких станица* односе се на:

- 1) висину објекта који се подиже у окружењу *приземне синоптичке станице* који не може бити већи од једног десетог дела његовог растојања од метеоролошког круга (објекат висине 6 m може да буде подигнут на удаљености од 60 m од метеоролошког круга);
- 2) вештачке изворе топлоте или равне рефлектујуће површине који могу бити извор топлоте (бетонске или асфалтне површине, паркинзи за моторна возила) могу се подићи на удаљености од метеоролошког круга од 100 m или више;
- 3) висину објекта који се подиже у околини *висинске синоптичке (радиосондажне) станице* која не може да буде већа од једног седмог дела његовог растојања од локације висинске синоптичке (радиосондажне) станице (објекат висине 10 m може да буде подигнут на удаљености од 70 m од локације висинске синоптичке станице);
- 4) висину објекта који се подиже у окружењу *станице за зрачење* која не може да да буде толика да својом сенком прекрива метеоролошки круг, када је положај Сунца под углом од 5 степени или више у односу на површину тла, што је једнако једном десетом делу његовог растојања од метеоролошког круга.

Ограничења у заштитним зонама из претходног навођења под 1) и 2) односе се на планирање изградње нових и/или реконструкције постојећих објеката, односно планирање извођења других радова који могу битно нарушити природне атмосферске процесе и појаве, у мери у којој измерени и осматрени метеоролошки подаци одступају од међународних стандарда у погледу тачности и међународне упоредивости.

При издавању сагласности из претходног навођења под 1) и 2) прибавља се мишљење од надлежног органа, чија се станица налази у саставу државних мрежа метеоролошких и хидролошких станица.

Заштитна зона у околини *хидролошке станице* површинских вода обухвата корито реке узводно и низводно од хидролошке станице у дужини која одговара десетострукој ширини реке при великим водама у профилу хидролошке станице.

Ограничења у заштитним зонама у околини хидролошких станица односе се на предузимање мера ради спречавања наступања штетних последица на рад хидролошких станица и то при:

- планирању изградње нових и реконструкције постојећих објеката;
- извођењу радова који могу нарушити природне хидролошке процесе и појаве;
- извођењу радова који могу да утичу на измену режима течења воде, транспорт наноса и леда или могу да угрозе опрему и инсталације на хидролошкој станици;
- извођењу радова којима се могу оштетити опрема хидролошке станице и нарушити природни атмосферски, односно хидролошки процеси и тиме битно утицати на квалитет, поузданост и међународну упоредивост хидролошких података.

Заштита од *града* се обезбеђује лансирним (противградним) станицама, са којих се током сезоне одбране од града испаљују противградне ракете. Заштитна зона око лансирних станица, у којој је ограничена изградња нових и реконструкција постојећих објеката и извођење радова који могу нарушити испаљивање противградних ракета на градоносне облаке, према условима РХМЗ је 500 m. Изградња/реконструкција објеката односно извођење радова на одстојању мањем од 500 m од лансирне станице, могућа је само по обезбеђењу посебне сагласности и мишљења РХМЗ.

Основне мере заштите од *ветра* су дендролошке мере. Смањење ризика и штете од олујних ветрова остварује се подизањем ветрозаштитног зеленила одговарајуће ширине уз саобраћајнице, канале и као заштита пољопривредног земљишта.

Потпуна заштита од *ерозије и бујица* се у пракси не може остварити, па се не могу у потпуности елиминисати, већ само смањити штете од ерозије и бујица. Санација ерозије и уређење бујичних токова подразумева изградњу заштитних објеката, укључујући и биолошке радове (подизање и одржавање заштитне вегетације). Под биолошким и биотехничким радовима се подразумевају сви радови који директно, биолошким средствима (пошумљавање и затрављивање) и у комбинацији са мањим техничким радовима, доводе до санације ерозионих процеса.

Мере заштите од *пожара* обухватају урбанистичке и грађевинско-техничке мере заштите, у складу са важећим прописима. Урбанистичке мере заштите се односе на планирање простора у насељу кроз урбанистичке показатеље (намена површина, индекс заузетости парцеле) и правила изградње (регулациона линија, грађевинска линија, висина објекта, удаљеност објекта од суседних, ширина саобраћајница, паркиралишта и др.). Грађевинско-техничке мере заштите се односе на стриктну примену прописа о изградњи објеката, електроенергетских и гасних постројења, саобраћајне инфраструктуре, мреже противпожарних хидраната и др.

Заштита пољопривредног земљишта од пожара врши се применом мера заштите које прописују општине, у складу са Законом о пољопривредном земљишту. Како би се умањило ризик од појаве пожара предвиђено је да се шумске састојине уреде тако да се створе услови за ефикасну просторну заштиту, а посебним мерама да се заштити и пољопривредно земљиште.

Услови и мере заштите од акцидентних ситуација

Као полазни основ за идентификацију повредивих објеката разматра се удаљеност од минимум 1000 m од границе севесо постројења, односно комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне – зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

Ради заштите подручја у обухвату Просторног плана, као и шире околине, кроз детаљније планирање планским документима нижег реда, потребно је пажљиво планирати лоцирање и изградњу како нових севесо постројења/комплекса или модификацију постојећег и његових максималних могућих капацитета севесо опасних материја, тако и нових грађевинских објеката, укључујући саобраћајне правце, места за јавну намену и насеља у близини комплекса, где локација комплекса или грађевински објекти могу бити извор или повећати ризик или последице великог удеса.

3.2.10. Мере енергетске ефикасности изградње

Циљ енергетске ефикасности изградње јесте смањење потрошње свих врста енергије, уз обезбеђење истих, или бољих услова коришћења и функционисања објекта. Смањење потрошње необновљивих извора енергије (фосилних горива) и коришћење обновљивих извора енергије доприноси заштити животне средине и климатских услова.

Основне мере за унапређење енергетске ефикасности односе се на смањење енергетских губитака, ефикасно коришћење и производњу енергије.

Планске мере се односе на примену таквих решења којима ће се обезбедити повећање енергетске ефикасности, при пројектовању, изградњи и касније експлоатацији објеката, као и при опремању енергетском инфраструктуром, као и за постизање енергетске ефикасности постојећих објеката.

Такође, мере подразумевају препоруку за коришћење нових и обновљивих облика енергије ради смањења текућих трошкова, подстицањем градитеља и власника објеката да примене енергетски ефикасна решења и технологије. Удобан и комфоран боравак у објекту, при свим временским условима и са што мањим утршком енергије, обезбедити енергетски ефикасном градњом.

Мере за побољшавање енергетских карактеристика објекта не смеју да буду у супротности са другим суштинским захтевима, као што су приступачност, рационалност и намеравано коришћење простора.

IV СМЕРНИЦЕ ЗА НИЖЕ ХИЈЕРАРХИЈСКЕ НИВОЕ У ПОСТУПКУ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторним планом за делове посебне намене прописује се:

- израда плана детаљне регулације, тамо где је неопходно дефинисати грађевинско земљиште, где је неопходно разграничити јавно од осталог грађевинског земљишта, односно дефинисати додатне мере заштите и уређења простора, и
- усаглашавање планова у надлежности Града Вршца са смерницама датим овим Просторним планом за посебну намену.

Просторним планом су, за подручје посебне намене, дате смернице за израду:

- одговарајућег урбанистичког плана за инфраструктуру и комуналне садржаје,
- одговарајућег урбанистичког плана за приступне путеве и друге саобраћајне путеве у посебној намени,
- одговарајућег урбанистичког плана за комплекс манастира и комплекса верског објекта,
- одговарајућег урбанистичког плана за туристичко-рекреативни комплекс,
- одговарајућег урбанистичког плана за објекте ловног туризма на шумском земљишту,
- плана детаљне регулације „Долина потока Месић“,
- одговарајућег планског документа за научно-едукативне комплексе,
- планских докумената у надлежности Града Вршца у подручју посебне намене.

Такође, Просторним планом су дате смернице за спровођење у „зони утицаја на посебну намену“ – подручје ван посебне намене, и односе се на:

- смернице за израду планских докумената чије је доношење у надлежности Града Вршца ван подручја посебне намене;
- препоруке за израду посебних студија, планова и пројеката.

2. СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“ бр. 135/04 и 88/10), а за потребе израде предметног Просторног плана.

Чланом 5. Закона о стратешкој процени прописано је да се стратешка процена врши за планове, програме, основе и стратегије (у даљем тексту: планови и програми) у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, електронских комуникација, туризма, очувања природних станишта и дивље флоре и фауне, којима се успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката одређених прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину.

За наведене планове и програме којима је предвиђено коришћење мањих површина на локалном нивоу или у случају мањих измена планова и програма које не захтевају прописани поступак усвајања, као и за планове и програме који нису наведени у претходном пасусу, одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана и програма ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину.

Чланом 7. Закона дефинисано је да се стратешка процена утицаја на животну средину ради на основу нивоа, врсте, циљева и садржаја плана или програма.

Ако је план или програм саставни део одређене хијерархијске структуре, стратешка процена утицаја на животну средину се ради у складу са смерницама стратешке процене утицаја на животну средину плана или програма вишег хијерархијског нивоа.

За планове нижег реда, у складу са чланом 9. Закона о стратешкој процени утицаја, одлуку о изради стратешке процене доноси орган надлежан за припрему плана и програма по претходно прибављеном мишљењу органа надлежног за послове заштите животне средине и других заинтересованих органа и организација.

Доношењу Одлуке о изради или Одлуке о не изради стратешке процене утицаја планског документа од стране органа надлежног за припрему планске документације претходи прибављање мишљења органа надлежног за послове заштите животне средине и других заинтересованих, стручних и надлежних органа и организација од важности за одређено планско подручје, у зависности од хијерархијског нивоа планског документа, као и карактеристика и услова простора за који се израђује.

Препорука је да се за потребе одлучивања да ли је потребно или не вршити стратешку процену утицаја на животну средину, прибаве мишљења надлежних органа и институција из области заштите животне средине и заштите природних вредности.

3. ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Чланом 3. Закона о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09), прописано је да се процена утицаја врши за пројекте из области индустрије, рударства, енергетике, саобраћаја, туризма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, управљања отпадом и комуналних делатности, као и **за пројекте који се планирају на заштићеном природном добру и у заштићеној околини непокретног културног добра.**

Предмет процене утицаја су пројекти који се планирају и изводе, промене технологије, реконструкције, проширење капацитета, престанак рада и уклањање пројеката који могу имати значајан утицај на животну средину, као и они који су реализовани без израде студије о процени утицаја, а немају одобрење за изградњу или се користе без употребне дозволе (процена утицаја затеченог стања).

У складу са наведеним Законом и одредбама Уредбе о утврђивању Листе пројеката, за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката, за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, број 114/08) инвеститори су дужни да се обрате, пре подношења захтева за издавање одобрења за изградњу објеката са Листе II, надлежном органу. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби изради или ослобађању од израде студије.

Критеријуми за одлучивање о обавези израде Студије процене утицаја садржани су у поменутој Уредби (Листа I и Листа II), а процедура израде и садржина студије је дефинисана Законом о заштити животне средине, Законом о процени утицаја на животну средину, Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину, као и Уредбом о одређивању активности чије обављање утиче на животну средину.

Поступак процене утицаја треба спровести по фазама у поступку процене утицаја, како је то прописано поменутиим Законом. Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17. поменутог Закона, а егзактан обим и садржај студије се одређује одговарајућим решењем од стране надлежног органа.

V ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И МОНИТОРИНГ У ПОСТУПКУ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине у Просторном плану могле успешно имплементирати у планском периоду.

Чланом 17. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, програм праћења стања животне средине у току спровођења Просторног плана садржи нарочито:

1. опис циљева плана и програма,
2. индикаторе за праћење стања животне средине,
3. права и обавезе надлежних органа,
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја,
5. друге елементе у зависности од врсте и обима планског документа.

Законом о заштити животне средине дефинисано је да Република односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине, у складу са овим и посебним законима.

1. ОПИС ЦИЉЕВА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Полазећи од посебне намене и специфичности подручја, Просторним планом су дефинисани циљеви који су током израде Стратешке процене разматрани и анализирани у односу на дефинисане индикаторе и циљеве саме стратешке процене.

Циљеви просторног развоја подручја посебне намене ПИО „Вршачке планине“ су:

- успостављање система управљања и утврђивање дугорочне политике интегрисане заштите и унапређења културних и природних вредности и амбијенталних целина подручја и њиховог одрживог коришћења за презентацију, туризам, рекреацију, едукацију и научна истраживања и комплементарне активности;
- јачање регионалног идентитета и опште друштвене визије о пределу;
- утврђивање режима заштите простора уз дефинисање услова за коришћење и бољу доступност;
- активирање подручја у туристичке сврхе, односно стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја (културни туризам, еколошки туризам, туризам посебних интересовања, ловни туризам), као и утврђивање просторног размештаја туристичких локација, објеката и праваца кретања туриста;
- стварање јединственог туристичког производа „Предела Вршачких планина“ заснованог на презентацији локалних вредности и стварању конкурентних услова за развој рецептивног туризма, који ће допринети економском просперитету локалне средине као целине (туристички производ „Предео Вршачких планина“ као део мреже културно-тематских рута туристичке дестинације „Банат/Вршац“);
- утврђивање намене површина и организације садржаја супраструктуре и инфраструктуре, услова и режима изградње, уређења и коришћења подручја у функцији заштите, уређења и одрживог развоја заштићених природних добара ПИО „Вршачке планине“ и Заштићеног станишта „Мали вршачки рит“;
- валоризација, конзервација и адекватна и интегрисана интерпретација амбијенталних целина насеља у контексту природног окружења (утврђивање начина чувања, одржавања и коришћења објеката народног градитељства – стамбени објекти, окућнице, вински подруми);
- рационално коришћење пољопривредног земљишта, уз максимално очување од свих врста деградације и афирмацију развоја виноградарско-воћарских зона;
- успостављање информационог система о активностима на подручју Предела Вршачких планина, ради праћења активности које би могле да угрозе или афирмишу вредности простора, с тим да праћење укључује и поштовање режима коришћења земљишта и изградње, благовремено предузимање мера у циљу превенције активности које би могле да угрозе основни потенцијал подручја (пре свега се мисли на неконтролисано ширење грађевинског подручја);
- стварање услова за развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа (пре свега вина) и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима коришћења културних и природних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- развој јавних служби чије су услуге и активности везане за заштиту, промоцију и развој природних и културних вредности и служби које доприносе развоју туризма, и које су прилагођене потребама и интересима локалног становништва.

У складу са визијом заштите и развоја Предела изузетних одлика „Вршачке планине“, планска решења, чијем је дефинисању претходила валоризација подручја у обухвату Просторног плана, су формулисана у односу на мере заштите ПИО, кроз правила за уређење и грађење у оквиру подручја посебне намене, са циљем да се обезбеди одрживо управљање заштићеним подручјем. Општи циљеви просторног развоја подручја посебне намене који проистичу из усвојених циљева и опредељења просторног развоја планова вишег реда, усвојених стратегија и специфичности овог подручја у просторно-функционалном смислу, поред осталог односе се и на спровођење мониторинга у циљу правовремене превенције и минимизације негативних утицаја на животну средину.

2. ИНДИКАТОРИ ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Мониторинг стања животне средине се врши систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине, које обухвата праћење природних фактора, односно промене стања и карактеристика животне средине. Имајући у виду дефинисане посебне циљеве, врши се избор одговарајућих индикатора у изради стратешке процене, које је у планском периоду неопходно пратити како би се могла вршити оцена планских решења односно њихов позитиван утицај на подручје обухваћено Просторним планом.

Предлог индикатора за праћење стања животне средине предлаже се на основу дефинисаних циљева стратешке процене, а дат је у поглављу II ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА.

Предлог индикатора за праћење стања животне средине дат је на основу дефинисаних циљева стратешке процене у претходним поглављима.

Имајући у виду обухват Просторног плана, постојеће и будуће садржаје, као и могућа загађења, мониторинг се односи на:

- успостављање биомониторинга на посматраном подручју,
- контролу и праћење квалитета ваздуха,
- контролу и праћење квалитета вода,
- праћење квалитета земљишта контролом концентрација загађујућих супстанци,
- успостављање мерних места у циљу праћења нивоа буке.

2.1. БИОМОНИТОРИНГ

Упоредо са мониторингом основних параметара, програм мониторинга обухвата и систем праћења биолошких промена у времену и простору - **биомониторинг**, који на најбољи начин приказује комплекс природних и антропогених појава, утицаја и процеса.

Биомониторинг обухвата поједине врсте биљака и животиња, њихове популације, а код изузетно ретких врста, чак и поједине индивидуе.

Посебан значај у биомониторингу заузима континуирано праћење последица негативних антропогених утицаја на природну средину кроз директно нарушавање појединих функционалних елемената екосистема, али и кроз непосредни утицај на поједине ретке, односно осетљиве врсте и њихова станишта.

У функцији биомониторинга потребно је изабрати биоиндикаторе на основу истраживања надлежних и стручних институција, или у складу са досадашњим системом биомониторинга уколико је вршен на простору заштићених природних добара. Потребно је одредити индикаторске врсте биљака и животиња према типовима станишта, у складу са претходно дефинисаним годишњим плановима мониторинга индикаторских врста. У наведеном контексту неопходан је сталан прилив података о распрострањењу врста на простору ПИО „Вршачке планине“, успостављен систем праћења стања, уз прилагођеност управљачких активности.

2.2. МОНИТОРИНГ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА

Законом о заштити ваздуха дат је законски оквир за проучавање и праћење квалитета ваздуха које за циљ има контролу и утврђивање степена загађености ваздуха, као и утврђивање тренда загађења, како би се правовремено деловало ка смањењу штетних супстанци до нивоа који неће битно утицати на квалитет животне средине.

У складу са чланом 8. Закона о заштити ваздуха оцењивање квалитета ваздуха врши се за следеће полутанте: **сумпор диоксид, азот диоксид и оксиде азота, суспендоване честице, олово, бензен, угљенмоноксид, приземни озон, арсен, кадмијум, никл и бензо(а)пирен.**

Захтеви квалитета ваздуха дефинисани за полутанте, који имају потврђен штетан утицај на здравље популације (граничне вредности, толерантне вредности, границе оцењивања и толеранције, циљне вредности и дугорочни циљеви) ближе су прописани Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха.

Додатно, прописане су и границе (критични нивои, циљне вредности) за поједине полутанте за заштиту вегетације (сумпор диоксид, азотни оксиди, озон).

Уредбом су дефинисани и прагови обавештавања и прагови упозорења за поједине полутанте, као и критични нивои за заштиту вегетације.

За наменска мерења појединих полутаната, у зонама и агломерацијама у којима се налазе различити извори емисије полутаната који могу утицати на ниво загађености ваздуха, прописане су максимално дозвољене концентрације (гасовите неорганске, органске и канцерогене материје, укупне суспендоване честице, укупне таложне материје и чађ).

Оцењивање квалитета ваздуха, на основу измерених концентрација загађујућих материја у ваздуху, врши се применом критеријума за оцењивање у складу са Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха.

Мониторинг квалитета ваздуха врши се и на **основним руралним локацијама ван непосредног утицаја значајних извора загађења ваздуха.**

Предметним Извештајем сугерише се обавеза вршења контроле квалитета ваздуха у насељеним местима, у близини већих раскрсница односно укрштаја државних путева првог и другог реда или према досадашњој пракси одабира локација за мониторинг ваздуха. Неопходно је да локална самоуправа води регистар извора загађивања за простор у обухвату Просторног плана, односно целу територију јединице локалне самоуправе.

За веће привредне субјекте потребно је вршити редовно праћење емисија загађујућих материја у ваздух, а у складу са Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух.

За објекте за које се утврди да се не ради Студија процене утицаја на животну средину по Закону, по мишљењу надлежне службе за област заштите животне средине, а у складу са технологијом рада, утврђује се потреба вршења додатног мониторинга, посебно за праћење загађења ваздуха и вода (у складу са важећом законском регулативом).

2.3. МОНИТОРИНГ КВАЛИТЕТА ВОДЕ

Законом о заштити животне средине су дате и основне смернице заштите вода. Чланом 23. овог закона дефинисано је да се заштита и коришћење вода остварује интегралним управљањем водама, предузимањем мера за њихово очување и заштиту у складу са посебним законом.

У циљу предузимања мера за ограничавање даљег загађивања и евентуално побољшање вода, од значаја је стално и систематско контролисање параметара квалитета површинских и подземних вода.

За реке и језера одређује се еколошки статус, а за вештачка водна тела (ДТД канал) еколошки потенцијал.

Физичко-хемијска и бактериолошка анализа воде за пиће врши се у складу са Законом о водама и Правилником о хигијенској исправности воде за пиће, као и анализа квалитета подземних вода које се користе за водоснабдевање.

Обавеза лица (правног или физичког) које испушта приоритетне супстанце у површинске воде је да усклади своје емисије са стандардима квалитета животне средине за површинске воде које нису под утицајем прекограничног загађења, прописаним Уредбом о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање.

Предузећа која врше испитивање квалитета подземних вода, као и испитивање квалитета отпадних вода, дужна су да резултате испитивања доставе Републичком хидрометеоролошком заводу и јавном водопривредном предузећу месечно, а у случају хаваријског загађења воде, у току истог дана.

Посебна испитивања се обављају у циљу одређивања обима и могућности последица хаваријског загађивања, провере и дефинисања техничких решења и за друге намене, према посебно утврђеним програмима.

Мониторинг квалитета акватичних екосистема је неопходна активност у оквиру одрживог управљања водним ресурсима. Иако саставни део мониторинга у систему управљања водама, мерење физичко-хемијских параметара квалитета воде даје само слику о тренутном загађењу и зато мора бити комбиновано са биолошким мониторингом, јер живи свет акватичких екосистема осликава кумулативно и истовремено дејство свих еколошких фактора чије промене током времена нису некад довољне јачине и учесталости да би могле бити регистроване методама аналитичке хемије.

2.4. МОНИТОРИНГ КВАЛИТЕТА ЗЕМЉИШТА

Контрола квалитета земљишта спроводи се у складу са Законом о заштити животне средине, Законом о заштити земљишта, Уредбом о систематском праћењу стања и квалитета земљишта и Правилником о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама њиховог испитивања.

Заштита земљишта се остварује спровођењем мера и активности у поступцима планирања, управљања, коришћења, мониторинга и заштите од загађења и деградације земљишта ради очувања његових природних особина и функција.

Република, аутономна покрајина и јединице локалне самоуправе, у оквиру својих надлежности утврђених законом, обезбеђују систематско праћење стања и квалитета земљишта (мониторинг земљишта) и одржавање базе података о стању и квалитету земљишта, у складу са Програмом мониторинга земљишта. За потребе мониторинга земљишта успоставља се државна и локална мрежа.

Мониторинг земљишта на нивоу локалне мреже успоставља се за праћење квалитета земљишта на територији аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, а пре свега треба да обухвата мерна места која нису уврштена у програм државног мониторинга.

Избор локалитета за мониторинг на нивоу локалне мреже¹¹ зависи од специфичних услова сваке локалне самоуправе, при чему треба водити рачуна о присуству и распрострањености доминантних притисака који доводе до деградације земљишта претежно под утицајем човека (ерозија, загађење, сабијеност и нарушавање физичких својстава, губитак органског угљеника и биодиверзитета, салинизација, алкализација, ацидификација, клизишта и поплаве, прекривање земљишта и др.).

Критеријуми за одређивање броја и распореда мерних места на нивоу локалне мреже су:

- 1) тип земљишта;
- 2) начин коришћења;
- 3) рељеф;
- 4) близина локалног извора загађења и врста загађења (индустријски комплекси, депоније, саобраћајнице и др.), као и присуство других ризика од загађења и деградације земљишта;
- 5) положај паркова и површина за рекреацију;
- 6) положај педагошких установа;
- 7) близина изворишта водоснабдевања;
- 8) могућност лаког прилаза локалитету;
- 9) стечене планске обавезе, које неће спречити да се локалитет у пројектованом циклусу мониторинга може трајно пратити са непромењеним базним поставкама.

У локалној мрежи мониторинга земљишта испитују се следећи параметри:

- 1) механички састав земљишта;
- 2) киселост земљишта (активна киселост рН у H₂O, супституциона киселост рН у 1М КСI);
- 3) садржај СаСО₃;
- 4) капацитет изменљивих катјона;
- 5) степен засићености базама;
- 6) садржај органске материје;
- 7) укупни тешки метали и потенцијално токсични елементи.

¹¹ Прилог 1 Уредбе о систематском праћењу стања и квалитета земљишта („Службени гласник РС”, бр. 73/19)

У зависности од начина коришћења земљишта у локалној мрежи, по потреби, испитују се и следећи параметри:

- 1) физичка својства земљишта: густина сувог земљишта, густина чврсте фазе, укупна порозност, ретенција воде при различитим притисцима, приступачна вода, брзина водопропустљивости, структура и тврдоћа;
- 2) хемијска својства земљишта: хидролитичка киселост земљишта, укупни азот и сумпор, садржај приступачних микро и макро елемената у земљишту, приступачни тешки метали и потенцијално токсични елементи, електропроводљивост*, хемијски састав подземне воде*, анјони и катјони у земљишту, угљоводоници нафтног порекла (фракције С6-С40), полициклични ароматични угљоводоници (РАН), остаци пестицида, полихлоровани бифенили (РСВ), хлорфеноли, испарљиви халогени угљоводоници, испарљиви ароматични угљоводоници;
- 3) микробиолошка својства земљишта: активност дехидрогеназе и CO₂ продукција;
- 4) остали параметри.

Земљиште у близини већих градских и индустријских насеља, прометних саобраћајница, земљишта где се одлажу разни отпадни материјали, пепелишта и јаловине, земљиште које се претерано ђубри органским и минералним ђубривима, залива загађеном водом и у другим случајевима испитује се на садржај опасних и штетних материја, а по потреби и нарушених хемијских и биолошких својстава.

Власник или корисник земљишта или постројења, чија делатност, односно активност може да буде или јесте узрок загађења и деградације земљишта, дужан је да у складу са Законом о заштити земљишта врши мониторинг земљишта.

Праћење параметара квалитета земљишта је неопходно вршити у континуитету дуги низ година, на одређеним местима за које се утврди евидентна угроженост параметара стања животне средине. Локације на којима је депонован незагађен материјал од ископавања (земља) не припадају контаминираним локацијама.

3. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА

Када су питању права и обавезе надлежних органа у вези праћења стања животне средине иста произилазе из Закона о заштити животне средине.

Обезбеђење мониторинга

Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене законом обезбеђују континуалну контролу и праћење стања животне средине (у даљем тексту: мониторинг), у складу са овим и посебним законима.

Мониторинг је саставни део јединственог информационог система животне средине. Влада доноси програме мониторинга на основу посебних закона.

Аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга на својој територији који мора бити у складу са програмима вишег реда.

Садржина и начин вршења мониторинга

Мониторинг се врши систематским праћењем вредности индикатора, односно праћењем негативних утицаја на животну средину, стања животне средине, мера и активности које се предузимају у циљу смањења негативних утицаја и подизања нивоа квалитета животне средине.

Влада утврђује критеријуме за одређивање броја и распореда мерних места, мрежу мерних места, обим и учесталост мерења, класификацију појава које се прате, методологију рада и индикаторе загађења животне средине и њиховог праћења, рокове и начин достављања података, на основу посебних закона.

Овлашћена организација

Мониторинг може да обавља и овлашћена организација, ако испуњава услове у погледу кадрова, опреме, простора, акредитације за мерење датог параметра и СРПС стандарда у области узорковања, мерења, анализа и поузданости података, у складу са Законом.

Обавезе загађивача

У контексту мониторинга загађивача, Законом су прописане обавезе оператера постројења, односно комплекса који представља извор емисије и загађивања животне средине, да преко надлежног органа, овлашћене организације или самостално, уколико испуњава услове прописане законом, обавља мониторинг, односно да:

- 1) прати индикаторе емисија, односно индикаторе утицаја својих активности на животну средину, индикаторе ефикасности примењених мера превенције настанка или смањења нивоа загађења;
- 2) обезбеђује метеоролошка мерења за велике индустријске комплексе или објекте од посебног интереса за Републику Србију, аутономну покрајину или јединицу локалне самоуправе.

Загађивач планира и обезбеђује финансијска средства за обављање мониторинга, као и за друга мерења и праћење утицаја своје активности на животну средину.

Влада утврђује врсте активности и друге појаве које су предмет мониторинга, методологију рада, индикаторе, начин евидентирања, рокове достављања и чувања података, на основу посебних закона.

Достављање података

Државни органи, односно организације, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке добијене мониторингом достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин.

Санација и ремедијација

Правно и физичко лице које деградира животну средину дужно је да изврши ремедијацију или на други начин санира деградирану животну средину, у складу са пројектима санације и ремедијације, на које сагласност даје надлежно министарство.

Законски оквир

Законски оквир за мониторинг квалитета параметара животне средине су следећи правни акти:

- Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, и 36/09-др. закон, 72/09 - др. закон, 43/11-УС, 14/16, 76/18 и 95/18-др. закон);
- Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 10/13);
- Закон о заштити земљишта („Службени гласник РС“, број 112/15);
- Закон о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10)
- Закон о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18-др. закон);
- Уредба о изменама и допунама Уредбе о одређивању зона и агломерација („Службени гласник РС“, бр. 58/11 и 98/12);
- Уредба о утврђивању програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи („Службени гласник РС“, број 58/11);
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/10, 75/10 и 63/13);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Службени гласник РС“, број 6/16);
- Уредба о класификацији вода („Службени гласник РС“, број 5/68);
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 24/14);
- Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, бр. 67/11 и 48/12, 1/16);
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/10);
- Уредба о систематском праћењу стања и квалитета земљишта („Службени гласник РС“, бр. 73/19);
- Уредба о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту („Службени гласник РС“, број 30/18 и 64/19);
- Правилник о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, бр. 42/98 и 44/99, „Службени гласник РС“, број 28/19);

- Правилник о опасним материјама у водама („Службени гласник СРС“, број 31/82);
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/10);
- Правилник о утврђивању водних тела површинских и подземних вода („Службени гласник РС“, број 96/10);
- Правилник о референтним условима за типове површинских вода („Службени гласник РС“, број 67/11);
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11);
- Правилник о начину размене информација о мерним местима у државној и локалној мрежи, техникама мерења, као и о начину размене података добијених праћењем квалитета ваздуха у државној и локалним мрежама („Службени гласник РС“, број 84/10);
- Правилник о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама њиховог испитивања („Службени гласник РС“, број 23/94) и др.

4. ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПОЈАВЕ НЕОЧЕКИВАНИХ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА

За предметни Просторни план, од фазе припреме до коначног усвајања, укључен је процес процене утицаја стратешког карактера, у коначном циљу безбедне реализације планираних намена простора. У наведеном процесу утврђено је да постоји вероватноћа појаве неочекиваних негативних утицаја са негативним ефектима и последицама по животну средину, те је прописан и начин поступања у случају таквих појава.

У случају непланираног загађења животне средине неопходно је да се без одлагања предузму мере ради смањења штете у животној средини или уклањања даљих ризика, опасности и штете у животној средини. У ове мере спадају превентивне мере заштите и мере приправности и одговорности на удес.

У случају појаве неочекиваних негативних утицаја, у смислу ванредних ситуација и могућих удеса на севесо постројењу у обухвату Просторног плана, или у контактної зони Просторног плана, неопходно је поступати у складу са важећом законском регулативом: Закон о заштити животне средине, Закон о ванредним ситуацијама, Закон о потврђивању Конвенције о прекограничним ефектима индустријских удеса („Службени гласник РС-Међународни уговори“, број 42/09), Закон о потврђивању Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту („Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 102/07), Конвенција о прекограничном загађивању ваздуха на великим удаљеностима („Службени гласник СФРЈ-Међународни уговори“, број 11/86) и др.

VI ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

1. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину дефинисани су основни методолошки приступ и садржај Извештаја о стратешкој процени.

Стратешка процена је инструмент којим се врши анализа планског документа, као и осталих расположивих просторних података (статистички и други подаци), добијених за потребе израде Просторног плана и Стратешке процене, као и валоризацијом постојећег стања на терену. Сва планска решења и мере заштите биле су предмет анализе у оквиру стратешке процене, у контексту синтезне процене њихових утицаја и интеракције са утицајима из окружења на природне ресурсе и живи свет, као и на животну средину. На основу утврђених валидних параметара формулисане су адекватне превентивне и санационе мере заштите животне средине, чијом ће се применом обезбедити концепт одрживог развоја предметног простора и ширег подручја.

Сама методологија стратешке процене се базира на одредбама Закона о заштити животне средине, а пре свега Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, који утврђује услове, начин и поступак процењивања утицаја појединих садржаја Просторног плана на животну средину.

Примењени метод поштује наведене опште методолошке принципе и спроводи се у неколико фаза:

1. Утврђивање полазне основе стратешке процене, што обухвата: дефинисање предмета као и просторног обухвата Стратешке процене, циљеве и метод рада, правног, планског и документационог основа;
2. Анализа постојећег стања и стања квалитета чиниоца животне средине, кроз анализу природних услова (квалитета ваздуха, земљишта, вода, угроженост буком итд);
3. Процена могућег утицаја на животну средину на основу квантификације појединих елемената животне средине, научних сазнања, података објављених у литератури, другим студијама, искустава других земаља и сл;
4. Формулисање предлога мера за спречавање и ограничавање штетних утицаја у току спровођења и реализације Просторног плана, мера за унапређење стања животне средине, мера за праћење стања животне средине, које обухватају предлог индикатора за праћење стања животне средине и по потреби успостављање нових мерних тачака.

Потребно је нагласити да свака фаза има своје специфичности, те изискује посебан приступ у поступку интегралног планирања заштите и очувања квалитетне животне средине. Ограничења у спровођењу предложеног метода, посебно у фази приказа постојећег стања, представља недостатак квантификованих података за поједине параметре животне средине у обухвату предметног Просторног плана.

2. ТЕШКОЋЕ ПРИ ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Основну тешкоћу у спровођењу стратешке процене и изради Извештаја о стратешкој процени представљао је недостатак званичне, детаљно прописане јединствене методологије, на нивоу Правилника, што се одражава на квалитет стратешких процена које прате процедуру израде и доношења планске документације.

Информациона основа која је коришћена за Стратешку процену, највећим делом је преузета из достављене документације за потребе израде планског документа. Такође, за предметно подручје доступни су подаци о животној средини, али се проблем огледа у изостајању континуитета мониторинга одређених параметара па је карактер анализе података релативан.

При оцени планских решења уочен је проблем у практичној примени индикатора, имајући у виду да за планско подручје нису доступни систематизовани подаци и да нису вршења мерења одређених параметара животне средине, те да није утврђено нулто стање животне средине простора који је у обухвату овог Просторног плана и да на предметном простору и у ширем окружењу не постоји континуитет у мониторингу животне средине.

Тешкоћа при изради стратешке процене утицаја на животну средину огледа се и у раздвајању питања која су у домену (детаљне) процене утицаја на животну средину у односу на стратешке процене утицаја планских докумената на животну средину.

Европске препоруке су да стратешка процена не треба да улази у претерану квантификацију, да је њена суштина у вредновању и поређењу алтернатива/опција са аспекта могућих значајних утицаја на животну средину, да је нагласак, када се ради о карактеру утицаја, на кумулативним и синергијским ефектима, да се спроводи једино за програме и планове јавног карактера итд.

VII ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

У процесу одлучивања током израде материјала за рани јавни увид, а потом и Нацрта просторног плана била је укључена Влада АП Војводине, кроз учешће ресорних секретаријата, јавних предузећа и стручних органа и организација, те локалних самоуправа чија је територија у обухвату Просторног плана, у циљу усклађивања циљева и захтева за предметни простор. Активности које су спроведене током израде Просторног плана, чију је израду паралелно пратила Стратешка процена, приказане су прегледно у поглављу *Резултати претходних консултација са надлежним органима и организацијама*.

Стратешка процена утицаја интегрисана је као процес у све фазе израде Просторног плана, чиме је било омогућено правовремено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде предметног планског документа (од почетних циљева, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења), у циљу спречавања или ограничавања негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природне вредности, заштићена природна и културна добра и друге створене вредности.

Сходно одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину омогућено је учешће заинтересованих органа и организација у току израде Извештаја о стратешкој процени, кроз излагање на јавни увид заједно са планским документом.

Јавни увид и јавна расправа за Извештај о стратешкој процени се организује, по правилу у оквиру излагања Просторног плана на јавни увид и одржавања јавне расправе у складу са Законом о планирању и изградњи и Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Такође, орган надлежан за припрему планског документа доставља на мишљење извештај о стратешкој процени органу надлежном за заштиту животне средине, заинтересованим органима и организацијама. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева.

VIII ЗАКЉУЧЦИ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Проблематика заштите животне средине разматрана је у оквиру планског документа, али и у оквиру Стратешке процене. Примењена методологија је описана у претходном поглављу и сагласна је са претпоставкама које су дефинисане у оквиру Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину којим се дефинише садржина Извештаја о стратешкој процени.

Циљ израде Извештаја о стратешкој процени утицаја предметног Просторног плана на животну средину је сагледавање могућих значајних негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире (границе) дефинисане законском регулативом. Да би се постављени циљ могао остварити, било је потребно сагледати постојеће стање животне средине и предвиђена планска решења.

Вредновањем односа позитивних и негативних утицаја и ефеката, може се закључити да имплементација планских решења обезбеђује трајне позитивне ефекте у смислу контролисаног управљања простором и животном средином.

Током израде Просторног плана и стратешке процене усаглашавана су решења, ублажени или отклоњени конфликти планираних намена и постојећег стања у простору, дефинисане мере заштите у Просторном плану, чијом ће се применом потенцијално негативни утицаји елиминисати или смањити на минималну меру.

Планирани мониторинг животне средине омогућиће контролу утицаја Просторног плана на животну средину. Примена и спровођење планираних мера заштите при имплементацији Просторног плана, контрола и надзор над применом мера и мониторинг животне средине, представљају обавезне еколошке мере и смернице у циљу спречавања појава негативних утицаја и ефеката на животну средину у обухвату овог Просторног плана.

Мере заштите дате овим Извештајем обавезан су елемент квалитетног управљања животном средином и представљају минимум обавеза за све субјекте чије ће активности имати утицаја на локалном нивоу, али и ширем подручју, усмеравајући планирање и уређење простора, као и коришћење и заштиту природних ресурса и вредности, обезбеђујући оптималне услове за живот и рад људи, заснованих на начелу одрживог развоја.

Стратешка процена предметног Просторног плана у одређеним сегментима има карактер општости што је проузроковано непостојањем релевантних квантификованих података о квалитету животне средине (квалитет ваздуха, земљишта и воде).

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину је завршни документ поступка стратешке процене и представља саставни део Просторног плана. У циљу ефикаснијег поступка и поједностављивања поступка укључивања јавности, Извештај се припрема истовремено у току израде Просторног плана, те се ова два документа упоредо излажу на јавни увид, и упућују у поступак разматрања и доношења.

IX ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Оцена Извештаја о стратешкој процени врши се на основу критеријума садржаних у Прилогу II Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, број 135/04 и 88/10).

На основу оцене Извештаја, орган надлежан за послове заштите животне средине даје сагласност на Извештај о стратешкој процени, у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Извештај о стратешкој процени саставни је део документационе основе плана, сходно члану 24. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Б) ГРАФИЧКИ ДЕО

